

Lapsen oikeudet urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuisissa
vuosina 2013–2023

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Lapsioikeus
Vera Keitaanranta
Syksy 2023

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lapsen oikeudet urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuisa 2013–2023

Tekijä: Vera Keitaanranta

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Lapsioikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: XV + 78

Vuosi: Syksy 2023

Tiivistelmä: Tässä tutkielmassa selvitetään empiirisen ja lainopillisen metodin avulla, miten lasten oikeudet ovat huomioitu urheilun oikeusturvalautakunnan (UOL) ratkaisuisa vuosina 2013–2023 sekä millaisen sisällön lapsioikeudelliset periaatteet ovat saaneet urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuisa.

Urheilun oikeusturvalautakunta on antanut vuosina 2013–2023 yhteensä 63 ratkaisua, joissa valittajana on ollut alaikäinen pääsääntöisesti huoltajansa edustamana. Tutkielmassa ratkaisuja tarkastellaan UOL:n toimivaltasäännöksen muodostaman rungon pohjalta tapausyypeittäin. UOL viittaa YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (LOS) nimellisesti vain harvoin, mutta enenevissä määrin tuoreimmissa tapauksissa. Ratkaisuisa on kuitenkin havaittavissa erityisesti LOS 31 artiklan harrastusoikeuden huomioiminen. Lapsen etu nähdään pääsääntöisesti toteutuvan muiden oikeuksien kautta. Lapsen oman mielipiteen selvittäminen ja huomioon ottaminen korostui erityisesti kurinpitomenettelyssä sekä jäsenoikeuksien rajoittamista koskevissa tapauksissa. Lapsioikeudellisista periaatteista oli UOL:n ratkaisukäytännössä havaittavissa myös lapsen suojele ja yhdenvertaisuus. Urheilun toimintaympäristössä periaatteiden sisältöön vaikuttivat osaltaan yhdistysautonomia, urheilulliset näkökohdat sekä valmentajan laaja määräysvalta.

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytännön selvittämisen ja niiden lapsioikeudellisen arvion lisäksi tutkielmassa on punnittu muutamia keinoja, joilla voitaisiin edistää lapsen oikeuksien toteutumista urheilussa. Tällaiseen keinovalikoimaan kuuluvat keskeisimpänä lapsen oikeuksien tunnistaminen, mahdollinen uusi sääntely, urheiluseurojen ulkoinen ja sisäinen valvonta sekä urheilutoimintaan vaikuttaminen rahoituksen keinoin.

Avainsanat: lapsioikeus, urheiluoikeus, urheilun oikeusturvalautakunta

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja

Sisällys

LÄHTEET	IV
LYHENTEET	XV
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuskysymys ja tausta	1
1.2 Tutkimusmenetelmät.....	2
1.3 Rakenne	4
1.4 Tavoite.....	4
1.5 Rajaukset	5
2 TEOREETTINEN TAUSTA.....	6
2.1 Lapsioikeuden lähteet ja yleiset opit	6
2.1.1 Lapsen oikeus harrastaa.....	8
2.1.2 Lapsen etu.....	10
2.1.3 Osallisuus	11
2.1.4 Yhdenvertaisuus	13
2.1.5 Lapsen suojeleminen	14
2.2 Urheilun oikeusturvalautakunta.....	15
2.2.1 Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen täytäntöönpanokelpoisuus ja sitovuus.....	16
2.2.2 Alaikäiset urheilun oikeusturvalautakunnassa.....	19
3 LASTEN OIKEUDET URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN RATKAISUISSA	22
3.1 Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja toimivallan rajaukset	22
3.2 Yhdistyksen päätökset	25
3.2.1 Erottaminen yhdistyksen jäsenyydestä	26
3.2.2 Kurinpitoseuraamukset	30
3.2.3 Jäsenoikeuksien rajoittaminen	43
3.2.4 Yhdistyksen päätöksen sääntöjenvastaisuus.....	52
3.3 Urheilijan arvokilpailuihin valitseminen tai valitsematta jättäminen.....	64
4 LASTEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISEN EDISTÄMINEN URHEILUSSA	71
4.1 Oikeuksien tunnistaminen	71
4.2 Asiaan puuttuminen lainsäädännön keinoin	73
4.3 Valvonta	75
4.4 Ohjausmekanismit	75
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	76

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Aaltonen 2020

Aaltonen, Anna-Kaisa: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa: lapsen huolto, tapaamisoikeus ja elatus. Edita Helsinki 2020.

Aarnio 1978

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi, Helsinki 1978.

Aine 2017

Aine, Antti: Välimiesmenettely urheilussa ja urheilun oikeusturvalautakunnassa. (s. 632–646.) Defensor Legis 2017.

Aine 2020

Aine, Antti: Kurinpidollisen laillisuusperiaatteen kehityssuuntia (s. 14–53) Urheilu ja oikeus 2017.

Aine 2022

Aine, Antti: Urheilun eettisen asioiden organisointi (s. 15–37) Urheilu ja oikeus 2022.

Ek – Kokko 2022

Ek, Pia, Kokko, Essi: Minors in National Sports Disciplinary Procedures (s. 38–50) Urheilu ja oikeus 2022.

Eskola 2023

Eskola, Ilmari: Arkaluonteista arvonluontia? – Urheilun data-analyytikan intressiryhmät, sopimuskäytännöt ja keskeiset oikeussäännöt, 2023.

Ervasti 2004

Ervasti, Kaijus, Empiirinen oikeustutkimus (s. 9–16) Teoksessa Empiirinen tutkimus oikeustieteessä, toim. Lindfors, Heidi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64, Helsinki 2004.

Hakalehto 2019

Hakalehto, Suvianna: Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent, Helsinki 2019

Hakalehto-Wainio 2011

Hakalehto-Wainio, Suvianna: Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa (s. 510–525) Defensor Legis N:o 4/2011.

Hakalehto – Toivonen 2019

Hakalehto, Suvianna, Toivonen, Virve: Johdatus lapsen oikeuksiin perheessä. (s. 20–69) Teoksessa Lapsen oikeudet perheessä, toim. Hakalehto, Suvianna, Toivonen Virve. Kauppakamari 2021.

Halila 2006

Halila, Heikki: Oikeudellistuva urheilu. Talentum Helsinki 2006.

Halila 2015

Halila, Heikki: Joukkue urheiluseuran kokonaisuudessa (s. 10–21) Urheilu ja oikeus 2015.

Halila – Norros 2017

Halila, Heikki, Norros, Olli: Urheiluoikeus. Alma Talent, Helsinki 2017.

Halila – Tarasti 2017

Halila, Heikki, Tarasti, Lauri: Yhdistysoikeus. Alma Talent, Helsinki 2017.

Huhtamäki 2021

Huhtamäki, Matti J: Suomen Jääkiekkoliitto ry:n amatööripelaajille asettamien seurasiiroja koskevien rajoitusten lainmukaisuuden arviointi (s. 93-129) Urheilu ja oikeus 2021.

Jokela 2016

Jokela, Antti: Oikeudenkäynnin perusteet, periaatteet ja instituutiot - Oikeudenkäynti I. Talentum Pro, Helsinki 2016.

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma 2022

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma, Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81.

Keinänen – Väättänen 2016

Keinänen, Anssi, Väättänen, Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? (s. 246–271). Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta, toim. Miettinen, Tarmo. Edita Publishing Oy 2016.

Kolehmainen 2015

Kolehmainen, Antti: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. (s. 105–135). Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta, toim. Miettinen, Tarmo. Edita Publishing Oy 2016.

Lappalainen 2001

Lappalainen, Juha: Siviiliprosessioikeus II. Talentum Helsinki 2001.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022

Lapsen oikeus turvallisuuteen kolmoiskriisin ajassa. Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022 Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:5 Toim. Miettinen, Katja, Pekkarinen, Elina.

Linna - Leppänen 2014

Linna, Tuula, Leppänen, Tatu: Ulosotto-oikeus I – Ulosottomenettely. Talentum, Helsinki 2014.

Määttä 2015

Määttä, Tapio: Metodinen pluralismi oikeustieteessä – ympäristöoikeudellisen tutkimuksen suuntauksat ja menetelmät (s. 135–222) Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta, toim. Miettinen, Tarmo. Edita Publishing Oy 2016.

Nieminen 2004

Nieminen, Liisa: Lasten perus- ja ihmisoikeussuojan ajankohtaisia ongelmia (s. 591–621) Lakimies 4/2004.

Ojala 2015

Ojala, Timo: Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja kurinpidon peruskysymyksiä (s. 164–208) Urheilu ja oikeus 2015

Ojala 2017

Ojala, Timo: Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen sitovuudesta (s. 190–198) Urheilu ja oikeus 2017.

Pekkarinen 2020

Pekkarinen, Elina: Lapsen oikeudet ja harrastustoiminta (s. 30–36) Teoksessa ”Siitä on pikemminkin vaiettu” Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa. Toim. Berg, Päivi, Lehtonen, Kati, Salasuo Mikko. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 151, 2020.

Rantala 2016

Rantala, Tapio: Asian selvittäminen kurinpitomenettelyssä (s. 50–70) Urheilu ja oikeus 2016.

Rauste 2017

Rauste, Olli: Lasten ja nuorten urheilun oikeussäännöt. Tietosanoma Oy, Helsinki 2017.

Rauste 2022

Rauste, Olli: Kahden kastin eettisiä rikkomuksia (s. 130–145) Urheilu ja oikeus 2022.

Sippo – Ojala 2016

Sippo, Jukka, Ojala, Timo: Ehdotus urheilun oikeusturvalautakunnan uusiksi säännöiksi. (s. 117–153) Urheilu ja oikeus 2016

Tala 2006

Tala, Jyrki: Katsaus oikeudellisen sääntelyn uusiin muotoihin, (s. 185–204). Teoksessa Oikeussosiologiaa ja kriminologiaa, Juhlajulkaisu Ahti Laitinen 1946-24/4-2006, toim. Ahonen, Timo. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2006.

Timonen 1998

Timonen, Pekka: Johdatus lainopin metodiin ja lainopilliseen kirjoittamiseen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki 1998.

Toivonen – Pollari 2021

Toivonen, Virve, Pollari, Kirsi: Hyvä hoito ja kasvatus osana lapsen huoltoa. (s. 70–115) Teoksessa Lapsen oikeudet perheessä, toim. Hakalehto, Suvianna, Toivonen Virve. Kauppakamari 2021.

Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023

Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa, LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022, toim. Kokko, Sami, Martin, Leena. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1.

Virtanen 2021

Virtanen, Niklas: Urheilija, oikeus ja turva – perusoikeuksien vaikutuksesta urheiluun ja urheilun kurinpitoon (s. 206–262) *Urheilu ja oikeus* 2021.

Välimäki 2007

Välimäki, Pertti: Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005–2006 (s. 104–135) *Urheilu ja oikeus* 2007.

Välimäki 2011

Välimäki, Pertti: Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja sen jäsenten asemasta. (s. 211–253) *Urheilu ja oikeus* 2011.

Zilliacus 2016

Zilliacus, Henrik: Mikä on urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja vastaako se lautakunnan tarkoitusta? (s. 168–223) *Urheilu ja oikeus* 2016.

Zilliacus 2018

Zilliacus, Henrik: Lajiliittojen valta ja vallankäytön rajat urheilutoiminnan sääntelyssä (s. 264–285) *Urheilu ja oikeus* 2018

VIRALLISLÄHTEET**Kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin oikeus***Antidopingsopimus*

Euroopan neuvoston dopingin vastainen yleissopimus (SopS 23/1990)

Euroopan unionin perusoikeuskirja

Euroopan unionin perusoikeuskirja, EUVL N:o C 326, 26.10.2012.

Euroopan sosiaalinen peruskirja

Euroopan sosiaalinen peruskirja (SopS 78/2002)

Lapsen oikeuksien yleissopimus, LOS

Yleissopimus lapsen oikeuksista (20.11.1989, SopS 59–60/1991)

TSS-sopimus

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälien sopimus (3.1.1976, SopS 6/1976)

YK:n virallislähteet*CRC/C/FIN/CO/4*

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Concluding Observations: Finland CRC/C/FIN/CO/4, 20 June 2011.

CRC/C/GC/5

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General Comment No. 5 (2003): General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child. United Nations document CRC/C/GC/14, 27 November 2003.

CRC/C/GC/12

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General Comment No 12 (2009): The right of the child to be heard. United Nations Document CRC/C/GC/12, 20 July 2009.

CRC/C/GC/17

UN Committee the Rights of the Child (CRC), General Comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art 31), United Nations Document CRC/C/GC/17, 17 April 2013.

Kansalliset virallislähteet

HE 190/2014 vp

HE 190/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi

HE 88/2018 vp

HE 88/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

INTERNETLÄHTEET

Verkkosivustot

OKM: Avustukset: Avustus seuratoiminnan kehittämiseen (seuratuki) 2024

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Avustukset: Avustus seuratoiminnan kehittämiseen (seuratuki) 2024. Saatavilla: <https://okm.fi/-/seuratoiminnan-kehittamistuki-seuratuki> (viitattu 9.11.2023)

eOppiva: Lapsen oikeudet vapaa-ajalla ja harrastuksissa

eOppiva-oppimisalusta: Lapsen oikeudet vapaa-ajalla ja harrastuksissa –kurssi. Saatavilla: <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-vapaa-ajalla-ja-harrastuksissa/> (viitattu 9.8.2023)

HS 22.1.2021

Virtanen, Ari: Urheilun oikeusturvalautakunta jyräsi Salibandyliiton päätöksen ja salli kolmen 15-vuotiaan seurasiirron – päätöstä perusteltiin myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella. Helsingin Sanomat 22.1.2021. Saatavilla: <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000007756687.html> (viitattu 11.11.2023)

HS 1.4.2023

Virtanen, Ari: Viikon huonoin häviö löytyy Turun seudulta – KaaPo tekee nyt hallaa maineelleen. Helsingin Sanomat 1.4.2023. Saatavilla: <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000009493036.html> (viitattu 3.8.2023)

HS 18.5.2023

Pääkirjoitus: Jääkiekkoliiton venkoilu antaa nuorille oudon viestin. Helsingin Sanomat 18.5.2023. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009591973.html> (viitattu 15.10.2023)

Ihmisoikeusliitto 2021

Ihmisoikeusliitto: Uusi urheilijaryhmä ”Team Human Rights” vaikuttaa ihmisoikeuksien puolesta urheilussa. 4.11.2021. Saatavilla: <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeusliiton-urheilijaryhma-team-human-rights-vaikuttaa-ihmisoikeuksien-puolesta-urheilussa/> (viitattu 5.2.2023)

Ihmisoikeusliitto 2022

Ihmisoikeusliitto: Urheilussa on turvattava lapsen oikeudet. 7.6.2022. Saatavilla: <https://ihmisoikeusliitto.fi/urheilussa-on-turvattava-lapsen-oikeudet/> (viitattu 7.4.2023)

Juristiuutiset 2022

Juristiuutiset: Mirjam Araneva: Lastensuojelulaki on surkeassa jamassa. 14.12.2022. Saatavilla: <https://juristiuutiset.fi/mirjam-araneva-lastensuojelulaki-on-surkeassa-jamassa/> (viitattu 7.4.2023)

KaaPo:n tiedote 2023

Kaarinan Pojat ry: Tiedote Urheilun Oikeusturvalautakunnan päätökseen, 31.3.2023. Saatavilla: <https://www.kaapo.fi/uutiset/133675/tiedote-urheilun-oikeusturvalautakunnan-paatokseen> (viitattu 9.4.2023)

Soini 2023

Suomen Palloliitto ry: Soini, Pekka: Mitä opittavissa Urheilun oikeusturvalautakunnan päätöksestä 11/2023? 14.4.2023. Saatavilla: <https://www.palloliitto.fi/ajankohtaista/mita-opittavissa-urheilun-oikeusturvalautakunnan-paatoksesta-11-2023-palloliiton/> (viitattu 19.10.2023)

Suomen Olympiakomitea: Olympiakomitea: Vastuullisuus

Suomen Olympiakomitea: Olympiakomitea: Vastuullisuus. Saatavilla: <https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/vastuullisuus/> (viitattu 14.10.2023)

Suomen YK-liitto

Suomen YK-liitto: Lasten oikeudet. Saatavilla: <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet> (viitattu 6.4.2023)

Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019

Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto lasten ja nuorten valmennuskulttuurista 23.5.2019. Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b80065da-52e6-4c55-84b1-f13240817e3a/b5c1be70-7555-44a4-bc51-85644c6219ff/KANNANOTTO_20190523125948.pdf (viitattu 19.10.2023)

Urheilun oikeusturvalautakunta: Etusivu

Urheilun oikeusturvalautakunta: Etusivu. Saatavilla: <https://www.oikeusturvalautakunta.fi/> (viitattu 7.4.2023)

Väestöliiton Et ole yksin -palvelu

Väestöliiton Et ole yksin -palvelu. Saatavilla: <https://www.etoyleyksen.fi/> (viitattu 19.10.2023)

Yle 16.2.2023

Paasi, Jussi: Jääkiekkoliitto polkee lasten ja nuorten perusoikeuksia ja kiusaa heitä, sanoo asianajaja – ”14-vuotias lajia rakastava poika ei ymmärrä”, Yle 16.2.2023. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20017948> (viitattu 19.10.2023)

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Korkein oikeus

KKO 1993:107

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut

UOL 1/2004

UOL 10/2004

UOL 13/2008

UOL 12/2009

UOL 3/2010

UOL 4/2010

UOL 4/2012

UOL 5/2012

UOL 10/2012

UOL 1/2013

UOL 11/2013

UOL 12/2013

UOL 14/2013

UOL 15/2013

UOL 4/2014

UOL 10/2014

UOL 16/2014

UOL 17/2014

UOL 18/2014

UOL 21/2014

UOL 24/2014

UOL 9/2015

UOL 13/2015
UOL 15/2015
UOL 18/2015
UOL 20/2015
UOL 21/2015
UOL 24/2015
UOL 25/2015
UOL 26/2015
UOL 29/2015
UOL 32/2015
UOL 35/2015
UOL 41/2015
UOL 43/2015
UOL 46/2015
UOL 1/2016
UOL 21/2016
UOL 27/2016
UOL 28/2016
UOL 1/2017
UOL 7/2017
UOL 13/2017
UOL 18/2017
UOL 3/2018
UOL 8/2018
UOL 12/2018
UOL 13/2018
UOL 15/2018
UOL 20/2018
UOL 6/2019
UOL 10/2019
UOL 14/2019
UOL 23/2019
UOL 2/2020
UOL 3/2020

UOL 4/2020
UOL 9/2020
UOL 18/2020
UOL 21/2020
UOL 22/2020
UOL 25/2020
UOL 26/2020
UOL 30/2020
UOL 2/2021
UOL 3/2021
UOL 16/2021
UOL 17/2021
UOL 19/2021
UOL 21/2021
UOL 1/2022
UOL 3/2022
UOL 38/2022
UOL 8/2023
UOL 9/2023
UOL 11/2023
UOL 21/2023
UOL 24/2023
UOL 30/2023

MUUT LÄHTEET

Yhdistysten säännöt

SUEK ry:n säännöt

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n säännöt 28.3.2022. Saatavilla:
<https://suek.fi/wp-content/uploads/2022/08/Suomen-urheilun-eettinen-keskus-SUEK-rynsaannot-2022.pdf> (viitattu 7.4.2023)

Suomen Jääkiekkoliiton kilpailusäännöt 2023–2024

Suomen Jääkiekkoliiton kilpailusäännöt 2023–2024. Saatavilla:
<https://www.dropbox.com/s/7tehoafpjhylm6b/kilpailus%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6t%202023-2024.pdf?dl=0> viitattu 14.10.2023)

Suomen Jääkiekkoliitto ry:n toimintasäännöt

Suomen Jääkiekkoliitto ry:n liittokokouksen 10.6.2023 hyväksymät Suomen Jääkiekkoliiton toimintasäännöt. Saatavilla:

https://www.dropbox.com/s/sg57z3bv3fnn5pd/SJL_toimintas%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6t_07_2023.pdf?dl=0 (viitattu 14.10.2023)

Suomen Olympiakomitea ry:n säännöt

Suomen Olympiakomitea ry:n säännöt. Hyväksytty Suomen Olympiakomitean kevätkokouksessa 30.5.2023. Saatavilla:

<https://www.olympiakomitea.fi/uploads/sites/1/2023/06/8d8616f1-liite-3.-olympiakomitean-toimintasaannot-hyvaksytty-olympiakomitean-kevatkokouksessa-30.5.2023.pdf> (viitattu 2.9.2023)

Suomen Palloliitto ry:n säännöt

Suomen Palloliitto ry:n säännöt. Saatavilla: <https://www-assets.palloliitto.fi/62562/1662623781-suomen-palloliitto-ry-n-saannot.pdf> (viitattu 14.10.2023)

Suomen Salibandyliitto ry:n toimintasäännöt

Suomen Salibandyliitto ry:n liiton kokouksen 28.11.2020 hyväksymät Suomen Salibandyliitto ry:n toimintasäännöt. Saatavilla:

<https://salibandy.fi/fi/info/saannot/toimintasaannot/> (viitattu 14.10.2023)

Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöt

Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöt 2017. Vahvistettu 20.6.2017, 2 §:ään lisätty 5-kohta 20.1.2021. Saatavilla: <https://www.oikeusturvalautakunta.fi/saannot/> (viitattu 7.4.2023)

Urheilun oikeusturvalautakunnan työjärjestys

Urheilun oikeusturvalautakunnan työjärjestys 11.1.2018. Saatavilla: <https://www.oikeusturvalautakunta.fi/saannot/tyojarjestys/> (viitattu 7.4.2023)

Toimintakertomukset

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimintakertomus vuodelta 2022

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimintakertomus vuodelta 2022. Saatavilla: https://bin.yhdistysavain.fi/1607169/PRdAKrhx015hiwIj4WdK0YoWFE/UOL_Toimintakertomus%202022.pdf (viitattu 14.10.2023)

Eettiset ohjeet

Reilun Pelin periaatteet

Reilu Peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet, Suomen Olympiakomitean syyskokous 20.11.2021. Saatavilla: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2021/11/a49b971c-reilu-peli-2021.pdf> (viitattu 14.10.2023)

Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2020–2024

Urheillaan ihmisiksi – Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2020–2024. Suomen Olympiakomitea ry. Saatavilla: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2020/02/ee3bcc3b-urheiluyhteisön-vastuullisuusohjelma-2020-2024.pdf>

Webinaarit

Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan webinaari: Paneelikeskustelu

Paneelikeskustelu: Lasten oikeuksien merkitys urheilussa. Panelistit: Sari Rautio, Susanna Rahkamo, Antti Aine ja Tiina Kivisaari. 1:00-1:32. Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan webinaarissa: Lasten oikeudet urheilussa 1.12.2020. Tallenne saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=GuupmyUzKY>

Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan webinaari 2020: Pekkarinen

Pekkarinen, Elina: Miten edistää lapsen oikeuksia liikunnassa ja urheilussa? 2:10-2:35. Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan webinaarissa: Lasten oikeudet urheilussa 1.12.2020. Tallenne saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=GuupmyUzKY>

LYHENTEET

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
LHL	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
LOS	Lasten oikeuksien yleissopimus
PL	Perustuslaki (731/1999)
SUEK	Suomen urheilun eettinen keskus
UOL	Urheilun oikeusturvalautakunta
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuskysymys ja tausta

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksessa hyväksytyn lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) kirjaukset ulottavat vaikutuksensa kaikkialle yhteiskuntaan. Lapsen oikeuksia on tutkittu varhaiskasvatuksessa, terveydenhuollossa, tuomioistuimessa ja sosiaalihuollossa sekä monissa muissa yhteyksissä. Kuitenkin yksi lapsille merkittävimmistä toimintaympäristöistä on jäänyt oikeustieteen näkökulmasta vähemmälle huomiolle. Urheiluseuratoimintaan osallistuu arviolta 58 prosenttia 7–15-vuotiaista ja noin puolet kaikista alaikäisistä liikkuvat urheiluseuroissa.¹ Urheiluseuroissa harrastaminen ei ole merkittävä toimintaympäristö vain harrastajavolyymien ansioista, vaan harrastamisella on myös iso merkitys lapselle itselleen. Liikuntaharrastukset tarjoavat parhaimmillaan hienoja kokemuksia, uusia tärkeitä sosiaalisia suhteita sekä lapset kasvavat ja kehittyvät taidoiltaan ja itsetunnonaan. On selvää, että lapsella on oikeuksia osallistuessaan urheiluseuratoimintaan. Urheilun oikeusturvalautakunta antaa monipuolisen areenan lapsen oikeuksien tarkastelulle urheilun toimintaympäristössä.

Vuosina 2013–2023 urheilun oikeusturvalautakunta (UOL) on antanut yhteensä 347 ratkaisua. Tapauksia, joissa valittajana on ollut alaikäinen, eli alle 18-vuotias, huoltajansa edustamana, on ollut yhteensä 63 eli noin 18 % kaikista urheilun oikeusturvalautakunnan vuosina 2013–2023 ratkaisemista tapauksista. Tämän lisäksi urheilun oikeusturvalautakunta on antanut ratkaisuja, joissa osallisena on ollut junioriurheilijoita muuten osallisena, kuin valituksen tehneenä osapuolena.

Kun noin joka viides urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu koskee alaikäistä urheilijaa, herää kysymys, miten lasten erityisasema ja lasten oikeudet näkyvät, jos näkyvät, urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuissa sekä miltä urheilu ympäristön ja –toiminnan erityispiirteiden huomioiminen lautakunnan ratkaisutoiminnassa näyttäytyy lapsioikeudellisesta näkökulmasta ja erityisesti lapsioikeudellisten periaatteiden valossa.

¹ Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023, s. 6

Tämän tutkielman tutkimuskysymykset voidaankin muotoilla seuraavasti:

1. Miten lasten oikeudet ovat huomioitu urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuisissa vuosina 2013–2023?
2. Millaisen sisällön lapsioikeudelliset periaatteet saavat urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuisissa?

1.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkielman kantavana metodina on empiirinen oikeustutkimus. Empiirisen tutkimuksen kohteena ovat urheilun oikeusturvalautakunnan 63 ratkaisua, joissa valittajana on ollut alaikäinen huoltajansa edustamana.² Ollakseen empiirinen tutkimus, tutkimuksen kohteena tulee olla ensinnäkin oikeudellinen ilmiö, joka tässä tutkielmassa on urheilun oikeusturvalautakunnan toimijoiden päätöksenteko ja argumentaatio. Toiseksi tutkimuksessa tulee käyttää empiirisen tutkimuksen metodeja kokemuseräisen tiedon hankintaan, analysointiin ja päätelmien tekemiseen.³ Tällaisia metodeja ovat esimerkiksi vallitsevan oikeudellisen tilan kuvailu ja sen yhteiskunnallinen merkitys, eri osapuolten käyttäytymisen ja kokemusten kuvaus ja selitys sekä lainsäädännön muutosten ja erilaisten toimenpideohjelmien vaikutusten etukäteis- ja jälkikäteisarviointi.⁴ Tässä tutkielmassa tarkoituksenmukaisimmiksi metodeiksi on valittu vallitsevan oikeudellisen tilan kuvailu ja sen laajempi merkitys lasten ja nuorten urheilutoiminnan arjessa sekä eri osapuolten käyttäytymisen ja kokemusten kuvaus ja selitys, sillä urheilun parissa toimii useita, eri intresseillä varustettuja toimijoita.

Aineisto yksistään on mielenkiintoinen tutkimuskohde, mutta sillä on merkittävämpikin päämäärä: sen avulla tutkielma kytkeytyy reaaliin maailmaan ja tuottaa kootusti tietoa nykytilasta, jonka avulla voidaan edelleen juurruttaa lapsioikeudellista lähestymistapaa myös urheilumaailmaan.⁵ Empiirinen tiedonintressi vastaa myös osaltaan systematisoivaan tiedonintressiin ja urheilun oikeusturvalautakunnan suhteellisen laaja ratkaisukäytäntö

² Tutkimusaineiston keruu ei ollut erityisen haastavaa, sillä urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut ovat kaikkien saatavilla UOL:n internet-sivuilla. Lautakunnan sivuille ei ole kuitenkaan erikseen koottu alaikäisiä koskevia ratkaisuja.

³ Keinänen – Väättänen 2016, s. 249

⁴ ks. kattavammin empiirisen oikeustutkimuksen menetelmistä Keinänen – Väättänen 2016, s. 249–252

⁵ Muun muassa Kaijus Ervasti on katsonut, että mikäli oikeustieteellä ei ole yhteyttä ”todellisuuteen”, se jää abstraktiksi oppirakennelmaksi, jolloin tulosten mielekkyys ja relevanssi ovat kyseenalaisia käytännön toiminnan näkökulmasta. Ks. Ervasti 2004, s. 13.

tarjoaa mahdollisuuden jäsentää lapsioikeudellisten periaatteiden asemaa ja kehityspotentiaalia urheilussa.⁶

Tutkielmassa hyödynnetään myös lainopillista metodologiaa.⁷ Vakiintuneen määritelmän mukaan lainopilla tarkoitetaan oikeussäännösten systematisointia ja tulkintaa.⁸ Tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus, tässä tapauksessa lapsioikeudelliset normit: eritoten lapsioikeuden yleiset periaatteet sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksen lapselle turvaamat oikeudet. Tutkielmassa empiirisen aineiston pohjalta arvioidaan, onko UOL tukeutunut ratkaisutoiminnassaan lapsioikeuden yleisiin periaatteisiin tai muihin lapsen erityisasemaan pohjautuviin oikeuksiin, ja jos on, millaisen sisällön ne ovat UOL:n ratkaisukäytännössä taikka yksittäisissä tapauksissa saaneet. Aineiston dokumentoinnista siirrytään lainopin keinoin arvioimaan, tulkitsemaan ja systematisoimaan lapsioikeudellisten normien sisältöä sekä sitä, miten ansiokkaasti tai puuttein niitä on urheilun oikeusturvalautakunnassa huomioitu ja sovellettu.

Oikeudenalajaottelussa tutkielma sijoittuu lapsioikeuden alaan, sillä siinä lapsen oikeuksia tarkastellaan eri yhteyksissä sekä systematisoidaan ja tulkitaan lapsen oikeudellista asemaa koskevia normeja. Tutkielman primäärilähteet ovat siis lapsioikeudellisia lähteitä. Lapsioikeudellisten kysymysten ratkaisemiseen tarvitaan usein monien oikeudenalojen normeja ja periaatteita, mikä on tässäkin tutkimuksessa havaittavissa urheilu-oikeuteen tukeutumisen kautta.⁹ Urheilutoiminta rakentuu pitkälti yhdistysmuotoisen kansanliikkeen varaan ja urheilun kansanliike Suomessa perustuu yhdistymisvapauden varaan.¹⁰ Siksi tutkielmassa tukeudutaan myös yhdistysoikeuden oppeihin.

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja tutkitaan sekä kvantitatiivisesti eli määrällisesti että kvalitatiivisesti eli laadullisesti niiden toisiaan täydentävän vaikutuksen vuoksi. Laadullinen analyysi palvelee lainopillisia tiedonintressejä, ja laadullinen päätösemperia

⁶ Ks. oikeustieteen tiedonintressistä lisää Kolehmainen 2015, s. 107–108

⁷ Esimerkiksi Tapio Määttä mukaan, jos empiirisessä oikeustutkimuksessa havaintoja ei suhteuteta lainopillisesti hankittuun tietoon, tutkimus jää parhaimmillaankin kiinnostavaksi yhteiskunnalliseksi havainnoinniksi. Ks. Määttä 2015, s. 4

⁸ Timonen 1998, s. 12, ks. Aarnio 1978, s. 52

⁹ Hakalehto 2019, s. 11–12, 15. Oikeudenalojen risteävyys ei kuitenkaan ole oikeustieteessä uutta ja ihmeellistä, sillä lähtökohtaisesti oikeudellisten kysymysten hahmottaminen tapahtuu yli oikeudenalarajojen.

¹⁰ ks. lisää urheilun kansanliikkeen rakentumisesta Suomessa Halila – Norros 2017, s. 57–68

mahdollistaa UOL:n ratkaisujen argumentaation ja perustelutapojen tarkastelun. Tutkielman kvantitatiivinen luonne tulee esiin UOL:n ratkaisujen tilastoinnin ja luokittelun keinoin.¹¹

1.3 Rakenne

Tutkielma jakautuu viiteen päälukuun. Käsillä olevassa ensimmäisessä luvussa esitellään tutkimuskysymykset ja tutkimukselliset valinnat. Toisessa luvussa paneudutaan tutkielman teoreettiseen taustaan: urheilun oikeusturvalautakuntaan sekä tutkimuskysymysten kannalta olennaisiin lapsioikeuden lähteisiin ja periaatteisiin. Kolmannessa luvussa analysoidaan syvemmin urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja lasten oikeuksien huomioimisen näkökulmasta sekä syvennyttään siihen, minkä sisällön lapsen oikeudet ovat urheilutoiminnan kontekstissa saaneet, ja missä määrin UOL:n ratkaisuissa on nähtävissä lapsioikeuden yleisiä periaatteita. Neljännessä luvussa esitellään keinovalikoimaa, jolla lapsen oikeuksien toteutumista voitaisiin urheilun parissa edistää, sillä UOL ei rajallisen toimivaltansa puolesta voi ratkaista kaikkia lasten urheilutoiminnassa tapahtuvia erimielisyyksiä. Viidennessä luvussa esitetään kootusti tutkielman tulokset ja johtopäätökset.

1.4 Tavoite

Tutkielman tavoitteena on ennen muuta vastata lapsioikeuden näkökulmasta tutkimuskysymyksiin, urheilun erityispiirteet tiedostaen ja huomioiden. Tutkielmassa urheilun erityispiirteillä tarkoitetaan lähtökohtaisesti urheilussa vallitsevaa autonomiaa ja runsasta itsesääntelyä sekä pyramidimalliksikin kutsuttua urheilun organisaatiomallia.¹² Hakalehdon mukaan avain lapsen erityisen oikeudellisen aseman ymmärtämiseen on se, että hahmottaa lapsioikeuden kokonaisuutena, johon kuuluu useita toistensa kanssa ristiriitaankin joutuvia lähtökohtia. Näiden lähtökohtien ja jännitteiden tarkasteleminen sekä lasten oikeuksien asianmukaista toteutumista estävien jännitteiden purkaminen kuuluu lapsioikeustutkimuksen tehtäviin.¹³ Tämän tutkielman tavoitteena onkin hahmottaa

¹¹ ks. Määttä 2015, s. 43–44

¹² Urheilutoiminnan sääntely perustuu pitkälti lajiliittojen itsesääntelyn varaan. Itsesääntelyn tehokkuus perustuu urheilutoiminnan pyramidirakenteeseen sekä siihen, että urheilun kilpailutoiminnasta suuri osa on lajiliittojen alaista toimintaa. Zilliacus 2018, s. 264. Ks. lisää itsesääntelyn määritelmästä Halila 2006, s.20 ja Tala 2006 s. 187–188 ja urheilun pyramidimallista Halila – Norros 2017, s. 55–72

¹³ Hakalehto 2019, s. 437

lapsioikeus kokonaisuutena urheilun toimintakentällä sekä urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen kautta konkreettisemmin toimintakentällä risteävät intressit ja sitä kautta toiminta, joka parhaiten toteuttaisi lapsen oikeuksia.

Tutkielman tavoitteena ei ole olla yleisesitys lasten oikeuksien toteutumisesta liikuntaharrastuksissa kuten tutkielman otsikosta ja tutkimuskysymyksistäkin on havaittavissa. Ensinnäkin tutkittavat urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut kuvaavat hyvin pientä osaa alaikäisten harrastamista urheilulajeista, vaikka eittämättä mukana on lasten keskuudessa suosituimpia lajeja. Toiseksi, vaikka urheilun oikeusturvalautakunta ei käsittele pelkästään huippu-urheilussa tai tavoitteellisemmassa kilpaurheilussa esille nousevia ristiriitoja, on alaikäisten osalta ratkaisuissa kyse usein tavoitteellisesta kilpaurheilusta tai vähintään siihen tähtäävästä harrastamisesta. Myöskään urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ei ulotu kaikkiin urheilutoiminnassa ilmeneviin ristiriitoihin, jolloin tutkielman ulkopuolelle väistämättä jää tilanteita, joissa lasten oikeuksien huomioimista voitaisiin tutkia.

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja on käsitelty erilaisissa tutkimuksissa, artikkeleissa, pro gradu -tutkielmissa ja tapauskommentaareissa. Julkaisuja, joissa urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja tarkasteltaisiin puhtaasti lapsioikeuden näkökulmasta, ei tiedettävästi ole julkaistu tutkielman kirjoitusaikaan syksyllä 2023. Sen sijaan lasten oikeuksia urheilussa ja lasten urheilun oikeussääntöjä on tarkasteltu muutamissa julkaisuissa.¹⁴ Oikeustieteen pro gradu –tutkielmia lasten oikeuksista urheilussa ei tiedettävästi löydy, mutta esimerkiksi urheiluoikeuden muissa tutkimuskysymyksissä on saatettu sivuta alaikäisiä urheilijoita.¹⁵ Tutkielman tavoitteena onkin tuottaa myös koottua, niin kvalitatiivista kuin kvantitatiivistakin tietoa lasten oikeuksien soveltamisesta urheilun oikeusturvalautakunnassa.

1.5 Rajaukset

Tutkielman kirjoittamisen aikaan vuosi 2023 on vielä kesken, joten tutkielma ei kata kaikkia vuonna 2023 annettuja urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja. Tutkielma kattaa UOL:n

¹⁴ Tunnetuin ja kattavin lienee Olli Rausteen Lasten ja nuorten urheilun oikeussäännöt (Tietosanoma 2017), jota on myös käytetty lähteenä tässä tutkielmassa, ks. myös Pia Ekin ja Essi Kokon Minors in National Sports Disciplinary Procedures (Oikeus ja urheilu 2022)

¹⁵ Ks. esim. Eskola 2023

antamat ratkaisut elokuun 2023 loppuun asti. Vuoden 2023 mukaan ottaminen tutkielmaan keskeneräisenäkin oli tärkeää, sillä vuoden aikana on tehty monta merkittävää ja laajempaa huomiota herättänyttä alaikäistä koskevaa ratkaisua. Urheilun oikeusturvalautakunta on antanut ratkaisuja vuodesta 1991 ja jo taipaleensa ensimmäisiltä vuosilta urheilun oikeusturvalautakunnassa on ollut alaikäisiä valittajina huoltajiensa edustamana. Urheilun oikeusturvalautakunnan kokonaisratkaisumäärät ovat vaihdelleet koko sen toiminta-ajan 1–46 ratkaisun välillä vuodessa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana UOL on käsitellyt 21–46 ratkaisua vuodessa. Tutkittavaa riittäisikin aivan urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisutoiminnan alusta alkaen. Tapausten runsauden vuoksi tutkielman tutkittava aikaväli on kuitenkin rajattu kymmeneen viimeisimpään vuoteen.

Urheilun oikeusturvalautakunta voi sääntöjensä mukaan toimia myös välimiesoikeutena, jolloin se antaa sitovia ratkaisuja siten kuin välismiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992) säännellään. Tutkielmassa ei käsitellä urheilun oikeusturvalautakunnan toimimista välimiesoikeutena, vaan tarkasteltavaksi tulevat ainoastaan UOL:n ratkaisut, jotka se on antanut toimiessaan valituksia ratkaisevana lautakuntana.¹⁶ Alaikäisten urheilutoimintaan liittyviä erimielisyyksiä voidaan ratkaista urheilun oikeusturvalautakunnan lisäksi yleisessä tuomioistuimessa, mikäli kyseessä on tuomioistuinasia kuten sopimukseen ja niiden ehtoihin liittyvät riidat.¹⁷ Lisäksi joissakin tilanteissa on mahdollista saattaa alaikäisten urheilutoimintaa liittyvä erimielisyys kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi.¹⁸ Tässä tutkielmassa ei käsitellä yleisissä tuomioistuimissa käsiteltyjä alaikäisten urheilutoiminnassa ilmenneitä riitoja tai rikoksia eikä kuluttajariitalautakunnassa tai muissa lautakunnissa käsiteltäviä alaikäisten urheilutoimintaan liittyviä erimielisyyksiä.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Lapsioikeuden lähteet ja yleiset opit

Lapsen oikeudet ovat alaikäisille oikeusjärjestyksen mukaan kuuluvia oikeuksia. Lapsi on tunnustettu itsenäiseksi oikeussubjektiksi, jolla on oikeuksia ympäröivässä yhteiskunnassa.

¹⁶ ks. lisää urheilun oikeusturvalautakunnan toimimisesta välimiesoikeutena esim. Aine 2017

¹⁷ Rauste 2017, s. 279

¹⁸ Tällaisessa tilanteessa on yleensä kyse alaikäisen liikuntapalvelun ostamista koskevasta sopimuksesta. Ks. lisää Rauste 2017, s. 289–290

Tästä tunnustuksesta lapsioikeus on alun perin muodostunutkin. Lapsille kuuluvat oikeudet ovat vahvistettu sekä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa että perustuslain tasolla. Vahva ihmisoikeudellinen tavoite- ja säädöspöerusta onkin lapsioikeuden yksi erityispiirteistä.¹⁹ Lapsioikeuden peruslähtökohdat ovat johdettavissa vuonna 1989 Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksessa hyväksytystä lapsen oikeuksien yleissopimuksesta (LOS), joka toimii ikään kuin lasten oikeuksien peruskirjana. Lapsen oikeuksien yleissopimus on maailman ratifioituin ihmisoikeussopimus.²⁰ Suomi on ratifioinut sopimuksen 31.5.1991 (SopS 60/1991) ja sopimus on Suomessa lailla voimassa.

Lapsen oikeuksien yleissopimus linjaa, miten lapsia tulee yhteiskunnassa kohdella ja miten heillä on oikeus osallistua ja toimia.²¹ Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria. Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa lasten oikeudet ovat jaettu seuraavaan kolmeen perusoikeuteen: oikeus suojeluun, oikeus osallistumiseen ja oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista. LOS:n ytimessä ovat neljä yleisperiaatetta, jotka lapsen oikeuksien komitea on nostanut esiin yleiskommentissaan viisi. Nämä neljä yleisperiaatetta ovat LOS:n 2 artiklan syrjimättömyysvelvollisuus, 3 artiklan lapsen edun ensisijaisuus, 6 artiklan lapsen oikeus kehitykseen ja 12 artiklan lapsen oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa ja lapsen näkemysten ottaminen huomioon (osallisuus).²² Kaikkia lainsäädäntö-, viranomais- ja lainkäyttötoimia tulee tarkastella edellä mainittujen neljän periaatteen kautta. Niiden periaateluonteesta johtuu myös se, että kyseiset sopimuskohdat on otettava huomioon kaikkien sopimuskohtien tulkinnassa.²³

LOS sitoo siis valtioita, ei yksittäisiä urheilijoita tai urheilujärjestöjä. Yhteiskunnassa ei kuitenkaan ole yhtään sellaista osa-aluetta, jolla lapsen oikeuksia ei tulisi suojella täysimääräisesti. Lapsen oikeuksien sopimuksen vahvuutena onkin nähty sen laajuus ja laaja soveltamisala. Lapsen oikeuksien sopimusta on luettava yhdessä lapsen oikeuksien komitean antamien yleiskommenttien (*General Comment*) ja komitean valtiolle antamien huomautusten (*Concluding Observations to Member States*) kanssa. Lisäksi komitean yleiskeskustelut (*Days of General Discussion*) tähtäävät sopimuksen sisällön syvempään ymmärtämiseen. Komitean yleiskommentit ovat lapsen oikeuksien sopimuksen keskeistä

¹⁹ Hakalehto 2019, s. 1, 14

²⁰ Suomen YK-liitto. Ainoastaan Yhdysvallat ei ole ratifioinut sopimusta

²¹ Hakalehto 2019, s. 35

²² CRC/C/GC/5, s. 3–4

²³ Hakalehto 2019, s. 41–42

tulkinta-aineistoa ja ratkaisevia sopimuksen sisällön ymmärtämiseksi. Käytännössä tulkintaongelmat eivät LOS:n sisällön tarkastelulla välttämättä helpotu, sillä debatti saattaa jatkua sopimuksen sisällön soveltamisesta tai tietyn lapselle kuuluvan oikeuden sisällöstä. LOS:n heikkoutena onkin nähty artiklojen väljä muotoilu, joka on vaikeuttanut sopimuskohtien soveltamista yksittäistapauksissa. Lisäksi LOS ei anna ohjeita oikeuksien välisten konfliktien punnintaan.²⁴

Lapsioikeuden yleisiin oppeihin kuuluvat erilaiset periaatteet ja käsitteet. Yleisiä oppeja ovat esimerkiksi lapsen etu, lapsen suojelun periaate, vanhempien ensisijaisena kasvatusvastuun periaate, lapsen itsemääräämisperiaate sekä vanhempien keskinäinen että lasten yhdenvertaisuus.²⁵ Lisäksi lapsilla on sellaisia perus- ja ihmisoikeuksia, joita aikuisilla ei enää ole, kuten oikeus erityiseen suojeluun, oikeus kasvuun ja kehitykseen ja oikeus lepoon, leikkiin ja virkistykseen.²⁶ Seuraavaksi tarkastellaan lyhyesti tutkielman kannalta keskeisimpiä lapsioikeuden yleisiä oppeja: lapsen oikeutta harrastaa, lapsen etua, lapsen osallisuutta, lapsen suojelua sekä yhdenvertaisuutta.

2.1.1 Lapsen oikeus harrastaa

Yleisesti lasten urheilussa voidaan katsoa oikeudellisesta näkökulmasta olevan kyse lasten oikeudesta harrastaa sekä lapsen muiden oikeuksien toteutumisesta liikuntaharrastusten ja urheilutoiminnan toimintaympäristössä.²⁷ Lasten oikeuksia urheilussa ei määrittele erillinen yleinen laki, vaan alaikäisiä urheilussa koskeva sääntely jakautuu useisiin eri lakeihin ja oikeusperiaatteisiin.²⁸ Liikunnan ja urheilun osalta keskeisiä oikeuksia lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ovat 31 artiklan mukainen oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, oikeus lapsen kehitystason mukaiseen leikkiin ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin sekä 24 artiklan mukainen lapsen oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista.²⁹

²⁴ Hakalehto 2019, s. 51, 61–62

²⁵ Nieminen 2004, s. 598–599

²⁶ Hakalehto 2019, s. 43

²⁷ Väite on analogialla johdettu Hakalehdon 2019, s. 270, kuvauksesta lasten oikeuksista varhaiskasvatuksessa

²⁸ Ek – Kokko 2022, s. 38

²⁹ HE 190/2014 vp, s. 14

Lasten oikeuksien komitea on antanut 31 artiklaa koskevan yleiskommentin 17 (CRC/C/GC/17), jonka mukaan virkistystoimintaan kuuluvat muun muassa urheilulajit, pelit, retkeily, seuratoiminta ja harrastustoiminta.³⁰ Vapaa-ajalla, leikillä, kulttuurilla, taiteella, virkistymisellä, liikunnalla ja levolla katsotaan olevan niin oleellinen merkitys lapsen kasvuun ja kehitykselle, että oikeus niihin on kirjattu lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Komitea on painottanut, että toiminnan on oltava lapselle vapaaehtoista, jotta sitä voitaisiin pitää lapsen edun mukaisena virkistystoimintana. Pakolliset urheilulajit tai pakollinen osallistuminen esimerkiksi nuorisojärjestön toimintaan ei ole komitean mukaan katsottava virkistystoiminnaksi.³¹ Voidaan siis todeta, että lapsella on myös halutessaan oikeus olla harrastamatta. Lapsen oikeuksien komitean kommentin mukaan ohjatun ja järjestetyn toiminnan lisäksi yhtä tärkeää on järjestää aikaa ja tiloja, jotta lapsilla on mahdollisuus omaehtoiseen leikkiin ja virkistystoimintaan. Komitean mukaan lapset hyötyvät virkistystoiminnasta, johon myös aikuiset osallistuvat, mutta hyödyt vähenevät, jos aikuisten valvonta ja ohjaus on niin voimakasta, ettei lapsen omille pyrkimyksille järjestää tai ohjata leikkiään jää tilaa.³² On vanhempien vastuulla huolehtia, että lapsi saa kehityksensä, toiveidensa ja tarpeidensa edellyttämällä tavalla riittävän levon ja riittävästi aikaa leikkiin ja vapaa-aikaan. Leikki on perustavaislaatuinen tärkeää lapsen kehitykselle ja lapsen oikeus lepoon sekä vapaa-aikaan on tärkeää lapsen fyysisen ja psyykkisen terveyden turvaamiseksi.³³

On tyypillistä, että lapsiin liittyvissä oikeudellisissa kysymyksissä pohditaan huoltajien oikeutta ja velvollisuutta huolehtia lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista sekä perhe-elämän suojaa.³⁴ Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983, LHL) 4 §:n 1 momentin mukaan lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin LHL:n 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista. Oikeus päättää lapsen koulutuksesta ja harrastuksesta otettiin mukaan LHL:n 4 §:n uudistuksen yhteydessä. Esitöiden mukaan säännöksen harrastuksilla tarkoitetaan lähinnä

³⁰ CRC/C/GC/17 kohta 14 d) Yleiskommentissa vain sivuttiin urheilua, sillä lapsen oikeuksien komitea katsoo urheilun omaksi keskeiseksi asiakysymyksekseen ks. CRC/C/GC/17 kohta 6. Komitea ei ole kuitenkaan antanut urheilusta omaa erillistä kommenttia.

³¹ CRC/C/GC/17 kohdat 10 ja 14 d) Komitea on katsonut, että lapsen kaiken vapaa-ajan keskittäminen pelkästään ohjelmoituun tai kilpailulliseen toimintaan voi vahingoittaa lapsen fyysisistä, emotionaalista, sosiaalista ja kognitiivista hyvinvointia. CRC/C/GC/17 kohta 42.

³² CRC/C/GC/17 kohdat 2, 10, 32 ja 42

³³ Hakalehto 2019, s. 43

³⁴ Hakalehto 2019, s. 13–14

säännöllisiä ja sitoutumista vaativia harrastuksia. On siis katsottu, että lapsi voi päättää itse yksittäisistä ja satunnaisista harrastuskerroista kuten koulun kerhotoimintaan osallistumisesta, uimassa ja laskettelemassa käymisestä.³⁵ Huoltajilla on siis vaikutusvaltaa siihen, harrastaako lapsi vai ei. Kaikkiaan alaikäisen huoltajilla on laaja valta painottaa asioita, joita itse pitää tärkeänä päätettäessä lapsen kasvatukseen kuuluvista asioista. Harrastusten sisällyttämisellä lapsen huoltajien yhteisen päätöksenteon piiriin on tavoiteltu molempien vanhempien sitoutumista tukemaan lapsen harrastuksia, mutta toisaalta velvollisuus yhteiseen päätöksentekoon voi antaa mahdollisuuden rajoittaa lapsen liiallista harrastamista. Esimerkiksi Aaltonen on katsonut, että huoltajien tehtäväjaolla harrastusten suhteen ei liene olevan käyttöalaa, koska käytännössä toinen huoltaja voi tuskin estää lapsen harrastusta, jos toinen vanhempi lapselle sellaisen järjestää, eikä urheiluseuroilla ole tapana kysellä kummankin huoltajan suostumusta harrastuksen aloittamiseen.³⁶

Lapsen oikeudet urheilussa eivät kulminoitu vain 31 artiklan mukaiseen oikeuteen vapaa-aikaan ja leikkiin. Kaikkiaan lapsen edun mukainen urheilu on sitä, ettei lapsi menetä oikeuksiaan osallistuessaan urheilutoimintaan ja kaikki urheilussa toimivat aikuiset aktiivisesti toteuttavat lapsen oikeuksia. Urheilutoiminnassa mukana olevilla aikuisilla on vastuu noudattaa Suomen lainsäädäntöä, kunnioittaa lapsen oikeuksien yleissopimusta ja luoda lapsille terveellinen ja turvallinen liikuntatoimintakulttuuri.³⁷ Harrastustoimintaan osallistuessa tulee siis huolehtia, että myös lapsen muut oikeudet toteutuvat, kuten oikeus koulutukseen, riittävään lepoon ja vapaa-aikaan, yksityisyyteen ja mahdollisuus vaikuttaa.

2.1.2 Lapsen etu

LOS:n 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. LOS 3 artiklan 1 kohdan sanamuodosta on havaittavissa, että säännöksen tarkoituksena ei ole kuvata lapsen edun sisältöä. Tarkoituksena on, että lapsilla on oikeus saada etunsa arvioiduksi kaikissa heitä

³⁵ HE 88/2018 vp, s. 37

³⁶ Aaltonen 2020, s. 30–31, ks. lisää perheyhteyden periaatteesta eli lapsen huoltajien oikeuksien ja velvollisuuksien huomioimisesta tarkasteltaessa lapsen oikeudellista asemaa esim. Hakalehto 2019, s. 73–78

³⁷ Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019, s. 1.

koskevilla ratkaisuisa. Lapsen intresseille on annettava huomattava painoarvo suhteessa muihin asiaan liittyviin intresseihin.³⁸

Lapsen etu on hankalasti määriteltävä käsite. Lapsen etua on arvioitava ottaen huomioon kulloinenkin käsillä oleva toimintaympäristö. Lisäksi tulisi huomioida lapsen etu suhteessa aikuiseen sekä yksittäisten lasten tai eri lapsiryhmien etu suhteessa toisiinsa, sillä eri ryhmien edut voivat olla ristiriidassa keskenään.³⁹ Hakalehdon mukaan ei ole kuitenkaan riittävää, että tarkastellaan mikä tietyissä tilanteissa tai ympäristöissä olisi yleensä arvioitava lasten edun mukaiseksi. Arvioitaessa lapsen etua huomiota tulisi kiinnittää kyseessä olevan lapsen taustaan, ikään, kehitystasoon, erityistarpeisiin, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, perhetilanteeseen ja lapsen omiin mielipiteisiinsä. Lapsen edun arvioinnin on oltava oikeusperustaista ja lähtökohtana on pidettävä lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita ja muualla lainsäädännössä tai ihmisoikeussopimuksessa lapselle turvattuja oikeuksia.⁴⁰

Urheilun oikeusturvalautakunta on ratkaisussaan UOL 1/2004 todennut, että lapsen etu on huomioitava kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa, myös urheiluseurojen toiminnassa. Kyseisessä tapauksessa lapsen edun osalta merkitykselliseksi nostettiin urheilun sosiaalinen ulottuvuus, jonka johdosta lapsen eduksi katsottiin oikeus pelata joukkueessa, josta hänet oli toiseen joukkueeseen siirretty.⁴¹ Urheilussa lapsen etu on periaatteen mukaisesti otettava kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa huomioon. Urheiluseuroissa lapsia koskevia päätöksiä voi olla useita, joista merkittävimpänä voinee mainita joukkue- ja seurasiirrot, joissa on kiinnitettävä huomiota myös lapsista koostuvan joukkueen etuun yksilön edun huomioimisen lisäksi.

2.1.3 Osallisuus

Urheilun oikeusturvalautakunta nosti esille myös lapsen osallisuuden ratkaisussaan UOL 1/2004. UOL:n mukaan lapsen oma mielipide tulee selvittää ja sitä on mahdollisuuksien mukaan kunnioitettava myös urheiluseuroissa. LOS 12 artiklan mukaan sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on

³⁸ Hakalehto 2019, s. 50

³⁹ CRC/C/GC/17 kohta 17

⁴⁰ Hakalehto 2019, s. 431, 436

⁴¹ Halila 2015, s. 13

otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevilla oikeudellisilla ja hallinnollisilla toiminnoilla joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. EU:n peruskirjan 24 artiklan 1 kohdan mukaan lapsen on saatava ilmaista vapaasti mielipiteensä ja lapsen mielipide on otettava huomioon häntä koskevilla asioilla hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lapsen oikeus osallisuuteen on siten myös perustuslakiin kirjattu lapsen perusoikeus.

Velvoitetta antaa lapsille mahdollisuus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon on pidetty merkittävimpana lapsen oikeuksien sopimuksen mukana tuomana muutoksena.⁴² Osallisuusperiaate lähtee siitä, ettei ole mitään tiettyä aikuisten vallan aluetta, jossa lapsen näkemyksiä ei tarvitsisi ottaa huomioon, kun on kyse lapseen suorasti tai epäsuorasti vaikuttavasta kysymyksestä.⁴³ Joskus saattaa olla perusteltua rajoittaa lapsen mahdollisuutta ilmaista mielipidettään häntä koskevilla asioilla. Perusteltu syy rajoitukselle voi olla esimerkiksi lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin vaarantuminen. Perusteltuna syynä ei ole pidettävä sitä, että perinteisesti tietyn asian ei ole katsottu kuuluvan lapselle.⁴⁴

Hakalehdon mukaan LOS 12 artikla on radikaali lapsen oikeudellisen aseman näkökulmasta. 12 artikla korostaa lapsen itsemääräämisoikeutta, joka vahvistuu lapsen iän ja kehityksen myötä. 12 artikla velvoittaa valtioita antamaan lapsille mahdollisuuden osallistua kaikkiin heitä koskeviin ratkaisuihin, ja kysymys on sekä yksittäisen lapsen että lapsiryhmän oikeudesta osallistua ja saada näkemyksensä huomioon otetuksi.⁴⁵ LOS 12 artikla ei aseta osallisuudelle ikärajoja, joten 12 artiklan turvaama oikeus kuuluu pienillekin lapsille, mikäli he ovat kykeneviä muodostamaan oman näkemyksensä.⁴⁶

Lasten oikeuksien komitean yleiskommentin mukaan lasten leikin, virkistystoiminnan, fyysisen toiminnan ja kulttuuritoiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon lasten mieltymykset ja valmiudet. Lapsilta pitäisi kysyä myös heidän mielipidettään leikki- ja

⁴² CRC/C/GC/12 kohta 20

⁴³ Hakalehto 2019, s. 89

⁴⁴ Hakalehto 2019, s. 433

⁴⁵ Hakalehto 2019, s. 47

⁴⁶ CRC/C/GC/12 kohta 20

virikistymahdollisuuksien käytettävyydestä ja sopivuudesta, mikäli he kykenevät ilmaisemaan näkemyksiään. Komitean mukaan lapsille ja joillekin vammaisille lapsille, jotka eivät kykene osallistumaan muodollisiin kuulemisprosesseihin, tulisi tarjota erityisiä mahdollisuuksia ilmaista toiveitaan.⁴⁷ Lapsen osallisuus saa erilaisia sisältöjä riippuen toimintaympäristöstä ja oikeudenalasta. Osallisuus ei tule kerralla valmiiksi, vaan osallisuudessa on kyse jatkuvasta kuulemisesta ja kommunikoinnista. Liikuntaharrastuksissa lapsia voidaan huomioida monella tavalla toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä. Heitä voidaan esimerkiksi kuulla siitä, minne urheilukentät ja -tilat rakennetaan.⁴⁸

2.1.4 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuusperiaatteella tarkoitetaan lapsioikeudessa lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta keskenään ja lasten yhdenvertaista kohtelua aikuisten kanssa.⁴⁹ Lasten yhdenvertaisuudesta on säädetty niin kansallisella tasolla perustuslain 6 §:ssä kuin kansainvälisissä sopimuksissakin. LOS 2 artiklan mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. LOS:n yhdenvertaisuusartikla kieltää siis syrjinnän sekä lapsen ominaisuuksien perusteella, että hänen perheenjäsentensä henkilöön perustuvan syrjinnän.⁵⁰

Lasten oikeuksien komitea on painottanut, että sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että lapsilla on mahdollisuus toteuttaa oikeuttaan harrastaa ilman minkäänlaista syrjintää kohdistuen lapsen tai hänen vanhempansa tai laillisen huoltajansa johonkin tiettyyn ominaisuuteen.⁵¹ UOL:n mukaan junioriurheilussa yhdenvertaisuusperiaatteella on suurempi merkitys ja käyttöala kuin muussa urheilutoiminnassa. UOL:n mukaan jäsenten yhdenvertaisuus urheilussa yleensä toteutuu,

⁴⁷ CRC/C/GC/12 kohta 115

⁴⁸ eOppiva: Lapsen oikeudet vapaa-ajalla ja harrastuksissa 2023

⁴⁹ Hakalehto 2019, s. 84

⁵⁰ Hakalehto-Wainio 2011, s. 518

⁵¹ CRC/C/GC/17 kohta 16

jos samantasoisten ja samanikäisten jäsenten seuralta saamat edut eivät ilman urheilullisia perusteita olennaisesti eroa toisistaan.⁵²

2.1.5 Lapsen suojeleminen

LOS 3 artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojeleminen ja huolenpidon huomioiden lapsen vanhempien, laillisten huoltajien tai muiden hänestä oikeudellisesti vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Lapsen oikeus erityiseen suojeleminen johtuu siitä, että lapsen ei voida olettaa yksin olevan kykenevä huolehtimaan hyvinvoinnistaan, kehityksestään ja oikeuksiensa toteutumisesta.⁵³

LOS 19 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojeleminen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa. Myös LOS 32-36 artiklat koskevat lapsen suojeleminen. Huoltajiin luotetaan lapsen suojeleminen osalta, mikä on seurausta perheyhteyden periaatteesta.⁵⁴ Jotta aikuisille asetettu velvollisuus lasten oikeuksien turvaajana toteutuisi, on velvollisuuksista säädettävä selkeästi, oikeuksia toteuttavat henkilöt koulutettava, oikeuksien toteuttamista valvottava ja oikeudenloukkauksiin puututtava.⁵⁵

Urheilussa lapsen suojeleminen on kyse riskien kartoittamisesta, joita lapsen kehitykselle voi harrastamisesta aiheutua, ja nämä riskit tulevat huomioida toiminnassa. Lapsen suojeleminen on yksilöä suurempi merkitys, sillä runsaiden hyvien kokemusten turvaaminen on sijoitus tulevaan ja voidaan varmistua siitä, että lapsilla on myös jatkossa aitoa halua harrastaa liikuntalajeja joko seuroissa tai omaehtoisesti. Lasta tulisi esimerkiksi suojeleminen vääränlaiselta tai liialliselta harjoittelulta. Muun muassa UOL on katsonut, että nuorten lasten suojeleminen

⁵² UOL 1/2004. Ks. Halila 2015, s. 13

⁵³ Hakalehto 2019, s. 43

⁵⁴ Hakalehto 2019, s. 79

⁵⁵ Hakalehto 2019, s. 432–433

liialliselta kilpailulta ja tulokseen keskittyvältä toiminnalta on tavoitteena arvokas ja perusteltu, vaikka se tapahtuisikin yksilöiden kehittämisen kustannuksella.⁵⁶

2.2 Urheilun oikeusturvalautakunta

Ennen ratkaisujen tarkempaa analysointia on syytä lyhyesti perehtyä, mikä urheilun oikeusturvalautakunta on ja millaisissa asioissa se voi antaa ratkaisunsa. Urheilun oikeusturvalautakunta on sen 11.1.2018 lautakunnan täysistunnossa hyväksytyyn työjärjestyksen 1 §:n mukaan Suomen Olympiakomitea ry:n asettama ja hallinnollisesti Olympiakomitean alainen riippumaton ja puolueeton oikeussuojaelin. Työjärjestyksen 2 §:n mukaan Suomen Olympiakomitea ry huolehtii myös lautakunnan rahoituksesta. Urheilun oikeusturvalautakunnan 20.6.2017 vahvistettujen sääntöjen 2 § täsmentää, että UOL:n tehtävänä on oikeussuojaelimen asemassa antaa ratkaisuja urheilua koskeviin valituksiin.⁵⁷ UOL:n sääntöjen 2 § määrittelee myös UOL:n toimivallan, mutta siihen palataan tutkielmassa tuonempana luvussa kolme.

Urheilun oikeusturvalautakunta perustettiin vuonna 1991 silloisten urheilun keskusjärjestöjen toimesta urheilujärjestöistä riippumattomaksi muutoksenhakuelimeksi.⁵⁸ Euroopan neuvoston dopingin vastainen yleissopimus (Antidopingsopimus, ETS No. 135, 1989, SopS 23/1990) edellytti urheilijalle myönnettyä oikeutta valittaa urheilijaa koskeneessa dopingasiassa annetusta päätöksestä, jonka vuoksi lautakunta osin perustettiin. Urheilun oikeusturvalautakunnan perustamisen myötä pyrittiin yleisestikin parantamaan urheilijoiden oikeusturvaa. Oikeusturvan tarve onkin jatkuvasti kasvanut urheilussa eikä erimielisyyksiä käsitellä enää vain järjestöjen sisällä.⁵⁹ UOL ei ole urheilun erikoistuomioistuimien eikä yksin välimiesoikeus. Se ei ole myöskään valtion asettama eikä lainsäädäntöön perustuva riitojenratkaisuelin. Urheilun oikeusturvalautakuntaa on luonnehdittu lainkäytön tukielimeksi.⁶⁰ Urheilun oikeusturvalautakuntaa on luonnehdittu myös urheilun keskusjärjestöjen hallinnoimaksi yhdistysoikeudelliseksi

⁵⁶ UOL 1/2022

⁵⁷ Urheilun oikeusturvalautakunnassa käsiteltävien kysymysten tulee olla siis urheilua koskevia valituksia eli käsiteltävillä asioilla on oltava suora liityntä urheiluun. Ks. Sippo – Ojala 2016, s. 121–122.

⁵⁸ Urheilun oikeusturvalautakunta: Etusivu

⁵⁹ Halila 2006, s. 95

⁶⁰ Urheilun yhä oikeudellistuessa lautakunta saatetaan haluta korvata erikoistuomioistuimella, mutta toistaiseksi sellaisiin toimiin ei ole ryhdytty, eikä siten kansanliikkeen varaan rakentuvasta mallista luovuttu. Halila 2006, s. 87–89, 98

oikeusturvaelimeksi, jonka toimintaa voi verrata esimerkiksi Julkisen sanan neuvostoon tai vakuutuslautakuntaan.⁶¹ Luokittelua lainkäytön tukielimeksi on kritisoitu, sillä se ei kuvaa erityisen hyvin erilaisten lautakuntien toimintaa ja merkitystä. Urheilun oikeusturvalautakunta on nimittäin itsessään asianosaisten näkökulmasta tarpeellinen oikeussuojaelin, jonka tarkoituksena on saada oikeusriita ratkaistua ammattitaitoisesti ja lopullisesti.⁶²

UOL:n sääntöjen 5 §:n mukaan Suomen Olympiakomitea ry nimittää lautakunnan toimikaudeksi sen puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat. Puheenjohtajaksi ja varapuheenjohtajaksi nimetyillä henkilöillä on oltava kokemusta tuomarin tehtävästä. Myös lautakunnan muiden jäsenien tulee olla suorittanut tuomarin virkaan vaadittu tutkinto. Urheilun oikeusturvalautakunnan nykyinen puheenjohtaja on Timo Ojala, joka valittiin tehtävään vuonna 2020.⁶³ Urheilun oikeusturvalautakunnan jäsenet ovat yleensä lakimiehiä, joilla on laaja kosketuspinta käytännön urheilutoimintaan esimerkiksi urheiluseuroista, urheilijoiden asioiden hoitamisesta tai urheiluun liittyvien riita-asioiden hoitamisesta. Käytännössä lautakunnan jäsenet valitaan lajiliittojen, muiden urheilujärjestöjen ja Urheiluoikeuden yhdistyksen esittämistä henkilöistä.⁶⁴ UOL:n etuna suhteessa yleiseen tuomioistuimeen on nähty, että lautakunnassa on urheilun oikeudellisten kysymysten tuntemusta, joita osapuolet riitojenratkaisijoilta kaipaavat sekä henkilökokoonpanon jatkuvuuden ja juttujen vähäisyyden takaamaa ratkaisukäytännön yhtenäisyyttä.⁶⁵

2.2.1 Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen täytäntöönpanokelpoisuus ja sitovuus

UOL:n työjärjestyksen 19 §:n mukaan lautakunnan ratkaisut ovat julkisia, jollei niitä ole erikseen määrätty pidettäväksi salassa kokonaan tai osittain. UOL:n sääntöjen 26 §:n mukaan lautakunnan päätöksestä tulee ilmetä ratkaisun antopäivä, asianosaisten nimet, selostus valituksen kohteena olevasta ratkaisusta sekä asianosaisten vaatimuksista ja niiden

⁶¹ Ojala 2017, s. 190

⁶² Jokela 2016 s. 245–246. Ks. Välimäki 2011, s. 214. Välimäen mukaan osuvampi määritelmä lainkäytön tukielimen sijaan olisi lainkäytön täydennyselin, sillä UOL voi käsitellä asioita, joita ei voi saattaa yleisten tuomioistuinten käsiteltäväksi, ja UOL täydentää asianosaisten mahdollisuuksia saattaa lautakunnan ratkaistavaksi asioita tuomioistuinkynnystä kevyemmin.

⁶³ Urheilun oikeusturvalautakunnan toimikausi on neljä kalenterivuotta.

⁶⁴ Rauste 2017, s. 280

⁶⁵ Halila 2006, s. 96–97, 101

perusteista, ratkaisun perustelut, päätöslauselma, asian ratkaisseiden jäsenten nimet ja asian valmistellut sihteerit sekä onko ratkaisusta äänestetty ja mikäli on, ratkaisuun on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.⁶⁶ Ratkaisun lopputulos ilmenee ratkaisun päätöslauselmasta, joka on kirjoitustavaltaan samankaltainen kuin tuomioistuimen ratkaisu päätöslauselmineen. UOL:n antamat ratkaisut voidaan jakaa kolmeen ryhmään: valitus menestyy osaksi tai kokonaan, valitus hylätään taikka valitus jätetään tutkimatta tai se jää sillensä.⁶⁷

Urheilun oikeusturvalautakunta antaa ratkaisunsa tyypillisesti noin 2–3 kuukauden kuluessa.⁶⁸ Lautakuntakäsittelyn nopeus onkin nähty UOL:n etuna yleiseen tuomioistuimeen verrattuna. Lisäksi lautakuntakäsittely on koettu halvaksi verrattuna tuomioistuin- ja välimiesmenettelyyn.⁶⁹ Menettely lautakunnassa on ylipäänsä pyritty järjestämään maallikkolähtöisesti panostamalla siihen, että lautakuntaan valittaminen ja asian ajaminen olisi siellä yksinkertaista eikä oikeuksiin pääsy kaatuisi tarpeettomiin muutoseikkoihin.⁷⁰

Urheilun oikeusturvalautakunnan heikkoudeksi on katsottu, ettei se anna täytäntöönpanokelpoisia ratkaisuja. Se voi antaa vain suositusluonteisia ratkaisuja. Siispä UOL:n antamia ratkaisuja tai lautakuntakuluja koskevaa osuutta ratkaisussa ei voida panna täytäntöön ulosottokaaren (705/2007) säännösten perusteella.⁷¹ Lautakuntakulujen osalta vaihtoehtona on kanteen nostaminen yleisessä tuomioistuimessa, jossa vaaditaan vastapuolen velvoittamista korvaamaan kulut, jolloin asiassa on saatavissa yleisessä tuomioistuimessa täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu.⁷² Urheilun oikeusturvalautakunnan

⁶⁶ UOL:n aikaisemmissa säännöissä oli verrattain niukalti lautakunnan ratkaisua koskevia määräyksiä ja ratkaisujen sisältöä koskeva yksityiskohtainen määräys otettiin mukaan UOL:n sääntöihin sääntöuudistuksen yhteydessä. ks. Sippo – Ojala 2017, s. 18

⁶⁷ Halila – Norros 2017, s. 545

⁶⁸ Ojala 2017, s. 193, 198. Urheilun oikeusturvalautakunta pitää 2–3 kuukautta hyväksyttävänä keskimääräisenä käsittelyaikana tavanomaisessa valitusasiassa. UOL:n keskeinen tavoite on, että vireille tulevat jutut käsitellään viipymättä, ja että se on valmis antamaan ratkaisun kiireellisissä asioissa muutamassa päivässä valituksen vireille tulosta. Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan toimintakertomus vuodelta 2022, s. 8

⁶⁹ Valitusmaksu on vuonna 2023 luonnollisten henkilöiden osalta 300 euroa ja oikeushenkilöiden osalta 800 euroa. Lautakunnan maksut voivat kuitenkin tulla asiansa häviävälle osapuolelle tuntuviksi, sillä pääsääntöisesti juttunsa hävinnyt asianosainen korvaa toisen osapuolen lautakuntakulut, jotka viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat vaihdelleet 1000–3000 euron välillä. Voinee sanoa olevan selvää, että osa aiheellisistakin valituksista jää kuluriskin pelossa tekemättä.

⁷⁰ Sippo – Ojala 2016, s. 135–136

⁷¹ Ojala 2017, s. 193–194. Ratkaisu, joka voidaan ulosottokaaren säännösten mukaisesti laittaa tarvittaessa ulosottomiehen kautta täytäntöön, on täytäntöönpanokelpoinen päätös. Ulosottokaaren 2 luvun 2 §:n luettelo ulosottoperusteista on tyhjentävä, eikä sitä voi tulkinnalla täydentää tai ulottaa koskemaan urheilun oikeusturvalautakunnan valituksen johdosta tehtyjä ratkaisuja. Ks. Linna - Leppänen 2014, s. 93.

⁷² Ojala 2017, s. 197

ratkaisusuosituksia on kuitenkin noudatettu varsin hyvin ja urheiluelämässä lautakunnan ratkaisusuositusten noudattamatta jättämistä ei katsota hyvällä.⁷³ Tuoreena käytännön esimerkkinä voidaan mainita myöhemmin luvussa 3.2.3 tarkemmin käsiteltävä UOL:n ratkaisu UOL 11/2023, jossa oli kyse jalkapalloseura Kaarinan Pojat ry:n (KaaPo) päätöksestä siirtää 11-vuotias ilman suostumustaan toiseen joukkueeseen seuran sisällä. UOL kumosi seuran päätöksen siirtää junioripelaaja toiseen joukkueeseen ja velvoitti seuran korvaamaan junioripelaajan lautakuntakulut. KaaPo otti kantaa ratkaisuun tiedotteessaan, jossa se ilmaisi olevansa tyytymätön päätökseen ja kyseenalaisti UOL:n ratkaisun oikeellisuuden.⁷⁴ Heti seuraavana päivänä seuran tiedotteesta muun muassa Helsingin Sanomat julkaisi kommentin, jossa KaaPo katsottiin ”viikon huonoksi häviäjäksi”, jonka tulisi kunnioittaa UOL:n ratkaisua ja jatkaa enempää mukisematta harjoittelua.⁷⁵ UOL:n ratkaisujen noudattamatta jättämistä ei siis katsota hyvällä vain urheiluyhteisön sisällä, vaan ratkaisujen noudattamatta jättäminen herättää paheksuntaa myös urheiluyhteisön ulkopuolella.

Halila on katsonut, ettei suositusten korkea noudattamisaste vielä puhu sen puolesta, että esimerkiksi kurinpitotoimen kohteeksi joutunut voisi rakentaa oikeusturvaodotuksensa lautakunnan käsittelyn varaan. Viime kädessä urheilija kantaa riskin siitä, noudatetaanko hänelle mahdollisesti myönteistä suositusta.⁷⁶ Urheilun sidosryhmissä onkin nostettu huolenaiheeksi, miten urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen noudattaminen voidaan turvata. Kevyempänä keinona on nähty järjestölliset painostustoimet ja sanktiot.⁷⁷ Suomen Olympiakomitean 30.5.2023 hyväksytyjen sääntöjen 5 kohdan mukaan järjestön jäsen voidaan erottaa järjestöstä tai sen jäsenoikeuksia voidaan rajoittaa määräajaksi, jos se jättää noudattamatta urheilun oikeusturvalautakunnan päätöksiä. Lisäksi Olympiakomitean hallitus voi määrätä sanktiona jäsenelle huomautuksen, varoituksen tai sakkorangaistuksen. Olympiakomitean säännöt velvoittavat siis sen jäsenjärjestöjä eli kansallisia lajiliittoja.⁷⁸

⁷³ Halila 2006, s. 96–97, 101, Ojala 2017, s. 198. ks. myös Halila 2006 s. 123: Urheilujärjestöjen moraalinen sitoutuminen Urheilun oikeusturvalautakuntaan on vahvempi kuin esimerkiksi vakuutusenantajilla vakuutusalan lautakuntien osalta. ks. myös Ojala 2017, s. 196, jonka mukaan UOL on profiloitunut lautakuntana, jonka ratkaisuja yleisesti arvostetaan ja tätä kautta sen ratkaisujen tosiasiallinen sitovuus on muodostunut hyvin vahvaksi lähtökohdaksi

⁷⁴ KaaPo tiedote 2023.

⁷⁵ HS 1.4.2023,

⁷⁶ Halila 2006, s. 115, 121

⁷⁷ Järeämpänä keinona on ehdotettu myös urheilun lajiliitoille myönnettävän valtionavun kytkemistä UOL:n ratkaisujen noudattamiseen liikuntalain avulla. Ks. Halila 2006, s. 123, ks. myös Halila – Norros 2017, s. 117–118.

⁷⁸ ks. Ojala 2017, s. 196 menettelystä, mikäli lajiliitto kieltäytyy noudattamasta UOL:n ratkaisua.

Lajiliittoon kuuluvat seurat eivät ole sidottuja Olympiakomitean sääntöihin, ellei lajilitoissa ole toisin määrätty.⁷⁹ Esimerkiksi Suomen Palloliiton säännöissä ei ole erillistä määräystä lajiliiton jäsenen velvollisuudesta noudattaa urheilun oikeusturvalautakunnan päätöksiä. Vielä vuonna 2017 Suomen Jääkiekkoliiton säännöt eivät sisältäneet määräystä siitä, että liiton jäsenten tulee sitoutua noudattamaan urheilun oikeusturvalautakunnan päätöksiä.⁸⁰ Heinäkuussa 2023 voimaan tulleissa Suomen Jääkiekkoliiton toimintasäännöissä tällainen määräys kuitenkin on. Samoin esimerkiksi Suomen Salibandyliiton 8.11.2020 hyväksytyissä toimintasäännöissä on kohta siitä, että liiton jäsenten tulee sitoutua noudattamaan UOL:n päätöksiä. Jos lajiliiton säännöissä ei ole määräystä siitä, että jäsenseurat ovat sitoutuneet noudattamaan UOL:n sääntöjä ja päätöksiä, yksittäinen seura voi ilman sanktion uhkaa jättää noudattamatta lautakunnan ratkaisuja.⁸¹

Mikäli UOL:ssa aikaisemmin käsiteltyä asiaa käsitellään myöhemmin yleisessä tuomioistuimessa, UOL ei ole sellainen lakisääteinen lautakunta, jonka lausunto tai suositus otettaisiin huomioon asiaa ratkaistaessa.⁸² Samoin lautakunnan suosituksia ei voi riittauttaa tuomioistuimissa. Mikäli asia viedään lautakuntakäsittelyn jälkeen tuomioistuimeen, kyse on omasta prosessista eikä valituksesta lautakunnan ratkaisuun.⁸³ Tuomioistuimen ratkaistavaksi ei voi kuitenkaan viedä vaatimusta, joka ratkaistaan urheilusääntöjä soveltamalla. Pelkästään urheilijan oikeus tulla kohdelluksi urheilusääntöjen mukaan, ei vielä muodosta kannekelpoista oikeutta.⁸⁴

2.2.2 Alaikäiset urheilun oikeusturvalautakunnassa

Ensisijaisesti lasten ja nuorten urheilutoiminnassa syntyvät erimielisyyden ratkaistaan neuvotteluja käymällä. Mikäli erimielisyyksiä ei pystytä ratkaisemaan neuvottelemalla, riidan osapuolet voivat harkita, onko erimielisyys sellainen, jonka voisi viedä urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaistavaksi.⁸⁵

⁷⁹ Ojala 2017, s. 196

⁸⁰ ks. Ojala 2017, s. s. 196

⁸¹ Ojala 2017, s. 196–197, jossa myös lisää mahdollisesta menettelystä, jos seura jättää noudattamatta urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisua.

⁸² Halila 2006, s. 118. Siten UOL:n ratkaisu ei myöskään muodosta estettä saman asian käsittelyyn yleisessä tuomioistuimessa. Ks. Ojala 2017, s. 197

⁸³ Halila 2006, s. 125–126

⁸⁴ Lappalainen 2001, s. 13

⁸⁵ Rauste 2017, s. 279

Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöissä ei erikseen mainita alaikäistä valittajaa. UOL:n sääntöjen 9 §:n mukaan valittajana voi lautakunnassa olla urheilija, muu luonnollinen henkilö tai yhteisö, jonka oikeuteen tai etuun valituksen kohteena oleva asia vaikuttaa. Säännön perusteella ja UOL:n ratkaisujen valittajista on tulkittava, että myös alaikäinen voi olla valittajana lautakunnassa, jos kohteena oleva asia vaikuttaa alaikäisen oikeuteen tai etuun. Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöissä ei ole myöskään säädetty avustajan tai asiamiehen käyttämisestä lautakunnassa. Sääntöä pidettiin tarpeettomana, sillä oikeus avustajan tai asiamiehen käyttämiseen nähtiin selviönä ilman sääntömääräystäkin ja kyseinen oikeus voitiin johtaa toissijaisesti sovellettavista yleisissä tuomioistuimissa noudatettavista menettelysäännöistä.⁸⁶

UOL:n sääntöjen 24 §:n mukaan asian käsittelyyn voidaan soveltuvin osin soveltaa yleisissä tuomioistuimissa noudatettavia menettelysäännöksiä, jos urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen III luvun säännöksistä ei muuta johdu.⁸⁷ Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 12 luvun 1 §:n mukaan alaikäisen puhevaltaa käyttää huoltaja tai muu laillinen edustaja, kun alaikäinen on asianosaisena riita-asiassa tai asianomistajana rikosasiassa. Alaikäinen käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella itsenäisesti puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän on täyttänyt 15 vuotta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana urheilun oikeusturvalautakunnassa alaikäisiä valittajia on edustanut pääsääntöisesti toinen taikka molemmat hänen huoltajistaan. Muutamissa tapauksissa valittajana on ollut alaikäinen ilman itseään edustavaa huoltajaa. Esimerkiksi urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuissa UOL 9/2015 ja UOL 13/2018 asia on näin. Ratkaisusta on havaittavissa, että kyse on alaikäisestä valittajasta, mutta alun tapaustiedoissa ei ole mainintaa, että valittajaa edustaisi huoltaja.⁸⁸ Tällaisista tapauksista voinee päätellä, ettei UOL aseta ikärajaa oikeudenkäymiskaaren tapaan alaikäisen puhevallan käyttämiselle.

⁸⁶ Sippo – Ojala 2016, s. 139. Urheilun oikeusturvalautakunnassa asiamiehellä ei tarvitse olla asianajajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuutta, sillä vaatimus on nähty liian pitkälle menevänä lautakunnan luonne huomioiden.

⁸⁷ Säännöstä on tietoisesti joustavuuden vuoksi jätetty määrittelemättä se, sovelletaanko asioissa toissijaisesti riita-, rikos- vai hallintoasioiden menettelysäännöksiä. Kurinpitoasioihin soveltuunee rikosprosessia koskevat säännökset. Sippo – Ojala 2017, s. 136

⁸⁸ Tapauksen UOL 9/2015 tiedoista selviää, että valittaja on pelannut jääkiekkoa kaudella 2014–2015 C-nuorten joukkueessa, joka on nykyiseltä nimeltään U16-sarja, jossa pelaa 16–17 –vuotiaita. Näin ollen on pääteltävissä, että valittaja on asian käsittelyn aikaan vuonna 2015 ollut alaikäinen, jos hän on kyseisellä kaudella pelannut 16–17 –vuotiaista koostuvassa joukkueessa. Tapauksessa UOL 13/2018 taas valittajan mainittiin olevan syntynyt vuonna 2005 eli valittaja oli tapauksen käsittelyn aikaan vuonna 2018 joko 12- tai 13-vuotias.

UOL:n säännöissä ei ole myöskään mainintaa menettelystä alaikäisten valittajien osalta. UOL:n sääntöjen 10 §:n mukaan valitus on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa valituksen kohteena olevan päätöksen tiedonsaannista. Sääntöjen 11 §:ssä on lueteltu seikat, joita valituksessa on ilmoitettava. Sääntöjen 14 §:n mukaan valittajan vastapuolelta ja muulta, jonka oikeuteen tai etuun valituksen kohteena oleva asia vaikuttaa, on pyydettyä vastaus.⁸⁹ Asia käsitellään sääntöjen 21 §:n mukaan lautakunnan istunnossa sille toimitettujen asiakirjojen, sen hankkiman muun kirjallisen aineiston ja sihteerin tekemän ratkaisuehdotuksen pohjalta. Istunto voidaan toimittaa teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Sääntöjen 22 §:n mukaa lautakunta toimittaa suullisen käsittelyn katsoessaan sen tarpeelliseksi. Suullisessa käsittelyssä lautakunta voi kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä. Pääsääntöisesti asiat lautakunnassa käsitellään kirjallisessa menettelyssä, eikä asianosaisten pyyntö suullisen käsittelyn järjestämisestä ole yleinen. UOL ei perustele tarkemmin päätöksiään hylätä suullinen käsittely. Esimerkiksi tapauksessa UOL 10/2014 UOL totesi vain, että asian lopputulokseen nähden pyydetyn suullisen käsittelyn toimittaminen asiassa on tarpeetonta. Urheilun oikeusturvalautakunnassa käsiteltävät tapaukset ovat nähty kysymyksenasettelultaan sellaisina, joissa suullinen käsittely on selvästi tarpeetonta sekä suullisen käsittelyn on nähty vain perusteettomasti paisuttavan asianosaisten kuluja.⁹⁰

UOL:n sääntöjen 37 §:n mukaan asian käsittely ja valitusasiakirjat eivät ole julkisia, mutta lautakunnan päätös on julkinen. Lautakunta voi kuitenkin määrätä päätöksen perustelut kokonaan tai osin salaisiksi. Salassapidon määräyksen perusteista ei ole annettu tarkempia määräyksiä, mutta peruste voisi olla esimerkiksi arkaluonteinen yksityiselämän tieto tai liikesalaisuus.⁹¹ Lautakunnan työjärjestyksen 20 §:n mukaan ratkaisut julkaistaan lautakunnan internetsivuilla ja asianosaisten ja muiden ratkaisuissa mainittujen henkilöiden nimet pääsääntöisesti korvataan kirjainsymboleilla (A, B, C jne.). Vielä vuonna 2013 alaikäisten valittajien ja heitä edustavien huoltajien nimet olivat julkaistu.⁹² Vuodesta 2014

⁸⁹ Pääsääntöisesti valittaja antaa vastapuolen esittämään vastaukseen vielä vastaselityksen. Tämä ei ole kuitenkaan poikkeuksetonta. Esimerkiksi ratkaisussa UOL 18/2014 UOL katsoi, että vastaselityksen pyytäminen asian selvitettyyn tilaan nähden oli selvästi tarpeetonta.

⁹⁰ Sippo – Ojala 2017, s. 16

⁹¹ Sippo – Ojala 2016, s. 20

⁹² Esim. UOL 1/2013, UOL 11/2013 ja UOL 15/2013, joissa nimiä ei ole korvattu jälkikäteen kirjainsymboleilla. Sen sijaan ratkaisussa UOL 12/2013 alaikäisten valittajien ja heidän huoltajien nimet olivat korvattu kirjainsymboleilla kenties asian arkaluonteisuuden vuoksi.

eteenpäin alaikäisten sekä heidän huoltajiensa nimet ovat korvattu kirjainsymboleilla tapauksesta riippumatta.

3 LASTEN OIKEUDET URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN RATKAISUISSA

3.1 Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja toimivallan rajaukset

Tässä osiossa käsitellään urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja ja sitä, miten lasten oikeudet ovat oikeusturvalautakunnan ratkaisuisa nähtävillä. Ratkaisuja käydään läpi tapaustyypeittäin siten, miten UOL:n toimivaltasäännös on rakennettu. Kyseiseen jaotteluratkaisuun on päädytty, jotta voidaan koherentisti nostaa samaan tapaustyyppiin kuuluvia yhteneviä ja eroavia ominaisuuksia ja verrata, miten lasten oikeudet näyttäytyvät ja miten niitä on toteutettu ja tulkittu tietyntyyppisissä tapauksissa. Ensin on kuitenkin tarpeen käydä lyhyesti läpi urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltasäännös.

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 2 § mukaan UOL on toimivaltainen käsittelemään

1. **valituksia yhdistyksen päätöksistä**, joissa on kysymys
 - a) erottamisesta yhdistyksen jäsenyydestä,
 - b) kurinpitoseuraamuksesta,
 - c) jäsenoikeuksien rajoittamisesta tai
 - d) siitä, onko päätös yhdistyksen sääntöjen vastainen.

UOL:n sääntöjen 2 § tarkentaa yhdistyksen sääntöjen määritelmää, jonka mukaan yhdistyksen säännöillä tarkoitetaan yhdistyslain 8 §:ssä tarkoitettujen sääntöjen lisäksi muita yhdistyksen toimintaa koskevia yleisiä määräyksiä kuten kurinpitosääntöjä, kilpailusääntöjä ja lisenssimääräyksiä, mutta ei kuitenkaan urheilun lajisääntöjä. Yhdistyslain (503/1989) 8 §:n mukaan yhdistyksen säännöissä on mainittava yhdistyksen nimi, yhdistyksen kotipaikkana oleva Suomen kunta, yhdistyksen tarkoitus ja toimintamuodot, jäsenen velvollisuudesta suorittaa yhdistykselle jäsenmaksuja ja muita maksuja, yhdistyksen hallituksen jäsenten ja yhdistyksen tilintarkastajien sekä toiminnantarkastajien lukumäärä tai vähimmäis- ja enimmäismäärä sekä toimikausi, yhdistyksen tilikausi, milloin yhdistyksen hallitus ja tilintarkastajat sekä toiminnantarkastajat valitaan, tilinpäätös vahvistetaan ja

vastuuvapaudesta päätetään, miten ja missä ajassa yhdistyksen kokous on kutsuttava koolle sekä miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan.

Urheiluseurat ja lajiliitot ovat urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltasäännön tarkoittamia yhdistyksiä, joiden päätöksistä voi valittaa urheilun oikeusturvalautakuntaan, mikäli kysymys on sellaisesta päätöksestä, joka on lueteltu UOL:n toimivaltasäännöksessä. Yleensä kurinpitotoimet sekä seuran jäsenyydestä erottaminen ovat asiaryhminä selkeitä.⁹³ Jäsenoikeuksien rajoittaminen ja yhdistysten sääntöjenvastaiset päätökset ovat alueina laajempia ja pitävät sisällään monenlaisia päätöksiä, kuten urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuksista on nähtävissä.

Lisäksi UOL:n sääntöjen 2 §:n mukaan lautakunta on toimivaltainen käsittelemään

2. **kilpailutoimintaa järjestävän liigan päätöksiä**, joissa on kysymys
 - a) kurinpidosta tai
 - b) siitä, onko päätös kilpailutoimintaa koskevien muiden sääntöjen kuin urheilun lajisääntöjen vastainen, jos liiga on sitoutunut lautakunnan toimivaltaan,

3. **urheilijan arvokilpailuihin valitsemista tai valitsematta jättämistä koskevia päätöksiä**,
 - a) jos lajiliiton tai Suomen Olympiakomitean selkeästi asettamaa valintakriteeriä ei ole noudatettu, tai
 - b) jos päätös on ilman hyväksyttävää syytä syrjivä sukupuolen, iän, vakaumuksen, mielipiteen, alkuperän tai muun henkilön liittyvän syyn perusteella,

4. **päätöksiä, jotka Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry⁹⁴ on tehnyt Suomen antidopingsäännösten perusteella ja**

5. **urheilujärjestöjen yhteisesti asettamien kurinpitoelinten päätöksiä.**

⁹³ Rauste 2017, s. 281

⁹⁴ SUEK ry:n tehtävänä on vahvistaa eettisesti kestävää urheilukulttuuria ja toteuttaa sille kansainvälisten sopimusten edellyttämiä toimenpiteitä urheilussa sekä toimia kansallisena dopingvalvojana, ks. SUEK ry:n säännöt

UOL:n sääntöjen 3 §:n mukaan UOL ei ole toimivaltainen käsittelemään muita kuin 2 §:ssä tarkoitettuja valitusasioita eikä se ole toimivaltainen käsittelemään valituksia sellaisten yhteisöjen päätöksistä, jotka eivät ole sitoutuneet lautakunnan toimivaltaan. Lajiliitot ovat sitoutuneet lautakunnan toimivaltaan Suomen Olympiakomitean sääntöjen kautta.⁹⁵

UOL:n sääntöjen 3 §:n mukaan valitus otetaan tutkittavaksi vain, jos kaikki asianomaisen järjestön sääntöjen ja Suomen antidopingsäännösten edellyttämät muutoksenhakumahdollisuudet on käytetty. Lajiliittojen muutoksenhakukiellot tai muutoksenhakumahdollisuuksien puuttuminen eivät rajoita lautakunnan toimivaltaa. Lajiliitto tai seura ei voi siis omilla säännöillään rajoittaa tai estää muutoksenhakua lautakuntaan.⁹⁶ Lautakunta ei voi myöskään ratkaista asiaa, joka on ratkaistu tai joka on käsiteltävänä yleisessä tuomioistuimessa tai välimiesoikeudessa. Kuitenkin UOL:n sääntöjen 18 §:n mukaan, mikäli lautakunnassa vireillä oleva asia on samanaikaisesti käsiteltävänä yleisessä tuomioistuimessa tai välimiesoikeudessa, valitus voidaan lautakunnassa jättää lepäämään siihen asti, kunnes yleinen tuomioistuin tai välimiesoikeus on antanut ratkaisunsa asiassa.⁹⁷ UOL:n toimivaltaan ei kuulu siviili- eikä rikosoikeudellisten korvausvaatimusten tutkiminen eikä yleisten menettelyohjeiden tai toimintavelvoitteiden antaminen yhteisöille.⁹⁸ Lisäksi on huomionarvoista, että urheilun oikeusturvalautakuntaan voi valittaa vain yhdistysten päätöksistä. Myös esimerkiksi kunnat järjestävät lasten urheilutoimintaa, mutta kuntien organisoiman urheiluharrastuksen parissa tapahtuneita erimielisyyksiä ei voi saattaa ratkaistavaksi urheilun oikeusturvalautakuntaan.

Urheilun oikeusturvalautakunta on siis toimivaltainen käsittelemään viittä erityyppistä urheilutoiminnassa tehtyä päätöstä. Todettakoon vielä ennen lasten oikeuksien tarkastelua urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuihin, ettei UOL ole antanut yhtäkään alaikäistä koskevaa ratkaisua vuosina 2013–2023 päätöksestä, jonka SUEK ry olisi tehnyt Suomen antidopingsäännösten perusteella. Näin ollen tässä tutkielmassa ulkopuolelle jäävät dopingasiat. Alaikäisten osalta UOL ei ole myöskään antanut ratkaisuja vuosina 2013–2023 kilpailutoimintaan osallistuvan liigan päätöksistä. Syy johtunee siitä, että alaikäisiä ei juuri

⁹⁵ ks. lisää aiheesta kappaleessa 2.2.1

⁹⁶ Sippo - Ojala 2016, s. 129–130

⁹⁷ ks. esim. UOL 3/2010 ja UOL 4/2010

⁹⁸ ks. esim. UOL 27/2016

osallistu liigamuotoiseen kilpailutoimintaan. Erilaisia liigoja ovat muun muassa jääkiekon Liiga ja jalkapallon Veikkausliiga.

UOL on perustettu antamaan oikeusturvaa kaikessa organisoidussa urheilussa tapahtuvia oikeudenloukkauksia vastaan, ei siten vain esimerkiksi kilpa- ja aikuisurheilussa tapahtuvia oikeudenloukkauksia vastaan. On havaittu, että amatööriurheilussa oikeudenloukkauksia tapahtuu helpommin kuin ammattimaisesti organisoidussa urheilussa.⁹⁹ Siksi on tärkeää, että UOL toimivalta ulottuu myös amatööriurheiluun. UOL:n toimivalta ulottuu myös kaikkiin urheilulajeihin, mikäli tapaus muutoin kuuluu lautakunnan toimivaltaan. Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut käsittelivät alaikäisten osalta vuosina 2013–2023, seuraavia lajeja: jääkiekko, jalkapallo, voimanoisto, ampumaurheilu, golf, kilpa-aerobic, salibandy, ratsastus, karate, pararatsastus, amerikkalainen jalkapallo, voimistelu, yleisurheilu, vesipallo, alppihiihto, taitoluistelu, muodostelmaluistelu, pesäpallo, paini ja tanssiurheilu. Eniten ratkaisuja on annettu jääkiekon osalta (21 ratkaisua), toiseksi eniten jalkapallon osalta (8 ratkaisua) ja kolmanneksi eniten salibandyn osalta (5 ratkaisua). Näin ollen kolmen kärkeä pitävät suosittu joukkuelajit. Yksilölajien osalta oli enemmän hajontaa, eikä mikään yksittäinen laji noussut tapausmäärien osalta muiden ohi. Jääkiekon saralla annettujen ratkaisujen muita runsaslukuisempaa määrää selittänee osin jääkiekon suuret harrastajamäärät.

3.2 Yhdistyksen päätökset

Lähes kaikki alaikäisiä koskevat urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut kohdistuivat UOL:n toimivaltasäännöksen ensimmäiseen kohtaan eli yhdistyksen päätöksiin. Kaikkiaan kuudestakymmenestä kolmesta ratkaisusta 52 eli noin 82 % kohdistui valitukseen yhdistyksen päätöksistä. Eniten ratkaisuja urheilun oikeusturvalautakunta antoi kurinpitoseuraamuksista ja yhdistyksen päätöksen sääntöjen vastaisuudesta.¹⁰⁰

⁹⁹ Halila 2006, s. 147

¹⁰⁰ Kurinpitoasioiden runsaus ei tule yllätyksenä, sillä se on UOL:n suurin asiaryhmä. Esimerkiksi Ojala 2015, s. 195 on arvioinut, että UOL:n vuosittain käsittelemistä asioista jopa noin puolet ovat kurinpitoasioita. Saman havainnon on tehnyt myös Ek – Kokko 2022, s. 43.

3.2.1 Erottaminen yhdistyksen jäsenyydestä

Vuosina 2013–2023 urheilun oikeusturvalautakunta ratkaisi kaksi tapausta, joissa oli kyse alaikäisen erottamisesta yhdistyksen jäsenyydestä. Yhdistyslain 14 §:n mukaan yhdistys voi erottaa jäsenen yhdistyksen säännöissä mainitulla erottamisperusteella. Yhdistyksellä on kuitenkin aina oikeus erottamiseen, jos jäsen on jättänyt täyttämättä ne velvollisuudet, joihin hän on yhdistykseen liittymällä sitoutunut, on menettelyllään yhdistyksessä tai sen ulkopuolella huomattavasti vahingoittanut yhdistystä tai ei enää täytä laissa tai yhdistyksen säännöissä mainittuja jäsenyyden ehtoja. Yhdistyslain 15 § säätelee erottamismenettelyä. Sen mukaan jäsenen erottamisesta päättää yhdistys kokouksessaan, jollei säännöissä ole toisin määrätty. Päätöksessä on mainittava erottamisen syy. Yhdistyslain 15 §:n 2 momentin mukaan ennen päätöksen tekemistä asianomaiselle jäsenelle on varattava tilaisuus selityksen antamiseen asiassa, ellei erottamisen syynä ole jäsenmaksujen maksamatta jättäminen. 3 momentin mukaan, jos erottamisesta sääntöjen mukaan päättää hallitus, voidaan säännöissä määrätä, että jäsenellä on oikeus saattaa erottaminen säännöissä määrättyssä ajassa yhdistyksen kokouksen ratkaistavaksi. 4 momentin mukaan säännöissä voidaan määrätä, että yhdistys voi katsoa jäsenen eronneeksi yhdistyksestä, jos jäsen on jättänyt jäsenmaksunsa säännöissä määrätyn ajan maksamatta.

Yhdistymisvapaus on perustuslailla jokaiselle turvattu perusoikeus. Perustuslain 13 §:n 2 momentin mukaan yhdistymisvapauteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Yhdistysautonomiaperiaatteen mukaan yhdistykset kuitenkin valitsevat jäsenensä itse ja yhdistyksillä on aina oikeus erottaa jäseniään, kunhan erottaminen perustuu yhdistyslakiin tai yhdistyksen sääntöihin.¹⁰¹ Muun muassa Halila ja Norros ovat katsoneet, että jäsenen erottaminen urheiluseurasta on helpointa, jos jäsen on laiminlyönyt jäsen- tai muun maksuvelvollisuutensa seuraa kohtaan.¹⁰² Tämä johtune siitä, että yhdistyslain 15 §:n 2 momentin mukaan jäsenelle ei tarvitse tällöin varata tilaisuutta oman selityksensä antamiseen sekä siitä, että jäsenmaksujen maksamatta jättäminen voidaan verrattain helpolla tavalla näyttää toteen eikä sen osalta ole niin paljon varaa tulkinnanvaraisuuksille.

¹⁰¹ ks. lisää kenellä on oikeus päästä mukaan urheiluseuran toimintaan ja kuka voi päättää lapsen liittymisestä seuran joukkueeseen tai ryhmään Rauste 2017, s. 19–20 ja 22–24

¹⁰² Halila – Norros 2017, s. 76–77 Ks. Lisää alaikäisen urheiluseuran jäsenyydestä Halila – Norros 2017, s. 76–78 ja alaikäisen liittymisestä urheiluseuran jäseneksi Rauste 2017, s. 19–28 sekä tarkemmin velvollisuuksista, joita syntyy alaikäisen liittyttyä urheiluseuran jäseneksi Rauste 2017, s. 55–94

Seurasta erottamisella on eniten merkitystä junioriurheilussa sekä etenkin joukkuelajeissa, joka tarkoittaa pakkoa vaihtaa joukkuetta tai jopa harrastamisen päättymistä.¹⁰³ Urheilijalle urheiluseurasta erottaminen on vakava asia, ja etenkin, jos se on tehty kurinpitotarkoituksessa. Urheilija voi kuitenkin yleensä aina vaihtaa seuraa, jos hänet on erotettu. Seuran vaihtaminen on helpompaa isommissa kaupungeissa, joissa yksittäistä lajia voi harrastaa useammassa seurassa. Haastavammaksi tai jopa mahdottomaksi menee seuran vaihto pienemmissä kaupungeissa, joissa saman lajin harrastamista ei ole järjestetty muissa seuroissa taikka harvinaisempien lajien parissa, joissa muita seuroja ei ole koko Suomessa muutamaa enempää. Lisäksi vaikutusta on myös seurasta erottamisen syyllä: jos seurasta erottaminen on tapahtunut esimerkiksi sen vuoksi, että urheilija on huomattavasti vahingoittanut yhdistystä, voidaan kysyä, onko muilla yhdistyksillä intressejä ottaa jäsenekseen tällaista henkilöä.

Ratkaisussa UOL 12/2018 oli kyse alaikäisen erottamisesta jääkiekkoseurasta. Alaikäisen peliaika oli jäänyt joukkueessa vähäiseksi, jonka myötä järjestettiin keskustelutilaisuus, johon ottivat osaa joukkueen valmentajat, joukkuejohtajat sekä alaikäinen itse ja hänen isänsä. Lapsen huoltajien mukaan keskustelutilaisuuden päätteeksi oli ilmoitettu, että lapsi ei jatka enää joukkueessa. Huoltajat eivät olleet yrityksistään huolimatta saaneet keskustelutilaisuuden päätteeksi selvitystä tapahtuneesta eivätkä kirjallista päätöstä erottamisesta ja erottamisen perusteista. Epäselvyyksien vuoksi huoltajat olivat tulkinneet, että kysymys oli ollut kokonaan seuran jäsenyydestä erottamisesta. Seura kiisti, että lapsi olisi erotettu seuran jäsenyydestä ja tästä oli lapselle sekä hänen huoltajilleen ilmoitettu useaan otteeseen. Seuran mukaan lapsi itse oli tehnyt päätöksen, jonka mukaan ei jatka joukkueessa. UOL:n mukaan asiassa oli riidatonta, että kyseessä olevan seuran sääntöjen mukaan päätöksen seuran jäsenen erottamisesta tekee yhdistyksen hallitus ja hallitus ei ole nimenomaisesti erottamispäätöstä tehnyt. UOL katsoi, että asiassa oli kysymys keskustelutilaisuuden sisällöstä ja siitä, onko seuran katsottava tilaisuudessa ja myöhemmässä vaiheessa tapahtuneen menettelyn myötä tosiasiallisesti erottaneen lapsen seuran jäsenyydestä.

Osapuolten käsitykset keskustelutilaisuuden tapahtumista poikkesivat vahvasti toisistaan. UOL totesi, että valittajan tulee esittää riittävä näyttö tai selvitys väitteensä ja vaatimustensa

¹⁰³ Halila – Norros 2017, s. 303

tueksi. Tapauksessa oli vedottu joukkueen toimihenkilöiden ja seuran puheenjohtajan kanssa käytyihin sähköpostiviestiketjuihin sekä lapsen itsensä muiden joukkuelaisten kanssa käymään WhatsApp-keskusteluun. UOL:n mukaan esitetyt viestit osin tukivat väitettä erottamisesta, mutta viestien tai asiassa muutoinkaan selvitetyn perusteella ei voitu varmuudella selvittää sitä, oliko lapsi tosiasiallisesti erotettu joukkueen tai seuran jäsenyydestä. Näytön perusteella ei voitu myöskään varmuudella selvittää sitä, oliko lapsi itse ilmoittanut, ettei hän jatka enää joukkueessa, sillä viestien sisältö tuki osin molempien asianosaisten väitettä.

Riidatonta sen sijaan oli, että lapsen ja hänen vanhempiensa ja joukkueen sekä erityisesti joukkueen vastuuvallmentajan välit olivat tulehtuneet. Riidatonta oli myös, että valmentaja oli keskustelutilaisuuden jälkeen todennut, ettei lapsi jatka enää joukkueessa. Tämän jälkeen myös joukkueenjohtaja oli useammassa viesteissä sekä joukkueen sisällä todennut, ettei lapsi jatka joukkueessa. UOL ei pitänyt joukkueenjohtajan viestintää asianmukaisena, etenkin, koska kyse oli lasten ja nuorten urheilusta. UOL:n mukaan asiassa ei ole ollut merkitystä sillä, ettei lapsi halunnut keskustella valmentajan kanssa. UOL:n mukaan menettely on kuitenkin siltä osin ollut asianmukaista, kun joukkueenjohtaja ja seuran puheenjohtaja ovat yrittäneet selvittää tilannetta ja pyrkineet järjestämään uuden tapaamisen, jossa keskustelutilaisuuden tapahtumia olisi käsitelty. UOL:n mukaan menettely on ollut oikea korjaamaan mahdolliset väärinkäsitykset tai epäasiallisen menettelyn. Vanhemmat ovat kuitenkin kieltäytyneet tapaamisesta ja vaatineet seuralta kirjallista selvitystä seurasta erottamisesta, ja UOL:n mukaan näin ollen vanhemmat ovat itse omalla toiminnallaan estäneet asian asianmukaisen selvittämisen. UOL katsoi, ettei asiassa ole näytetty, että lapsi olisi joukkueesta tai seurasta erotettu. Näin ollen valitus hylättiin.

Ratkaisussa on nähtävissä, ettei lapsen kieltäytymisellä keskustella valmentajan kanssa ollut merkitystä ratkaisun lopputulokseen. Lapselle oli annettu mahdollisuus tulla kuulluksi, mutta tämän oikeuden käyttämättä jättäminen ei muodostunut lautakunnassa ratkaisun perusteeksi. UOL sen sijaan vaati vanhemmilta aktiivisia toimia asian asianmukaiseksi selvittämiseksi. LOS 18 artiklan mukaan vanhemmilla tai laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä, ja lapsen edun on määrättävä heidän toimintaansa. Vastuun taustalla on ajatus ja oletus siitä, että vanhemmat tietävät, mikä

on heidän lastensa edun mukaista ja usein toimivat sen mukaisesti.¹⁰⁴ Tapauksessa ei ollut kuitenkaan käsitelty sitä, millainen toiminta olisi ollut lapsen edun mukaista. Tapaus herättää kysymyksen, miksi lapsi on kieltäytynyt annetusta keskustelumahdollisuudesta, ja onko kieltäytyminen voinut johtua siitä, että hän on kokenut, ettei voi ilmaista mielipidettään vapaasti esimerkiksi vanhempien ja seuran tulehtuneiden välien vuoksi tai valmennuksen menettelyn vuoksi. Tällaiselle spekulatiiviselle linjalle on tuskin tarkoituksenmukaista lähteä, kun asiaan ei ollut valituksessa vedottu eikä sen puolesta tai vastaan siten ollut esitetty argumentteja. Lapsen osallisuuden toteutumisessa merkittävä tekijä on kuitenkin ilmapiirin ja ympäristön luominen, jossa lapsi uskaltaa ja haluaa tuoda omia näkemyksiään esiin.

Ratkaisusta on myös nähtävissä, että UOL katsoo asiattoman menettelyn olevan moitittavampaa, kun kyse on lasten ja nuorten urheilusta.¹⁰⁵ Kyseisellä seikalla ei asian ratkaisun lopputulokseen ollut kuitenkaan merkitystä eikä UOL kiinnittänyt huomiota menettelyn vaikutusta lapsen etuun. Tapaus on yleisesti katsoen luokassaan harvinaisempi, sillä usein yhdistyksen jäsenyydestä erottamisessa urheilun oikeusturvalautakunnassa on kyse sen tulkitsemisesta, onko yhdistyksellä ollut perusteet seurasta erottamiseen ensinkään tai onko jäsenyydestä erottaminen tehty virheellisessä menettelyssä.

Ratkaisussa UOL 21/2023 oli kyse alaikäisen ulossulkemisesta jalkapalloseuran toiminnasta sekä lapsen joukkueenjohtajana toimineen isän vapauttamisesta tehtävästään. Alaikäinen oli suljettu seuran toiminnasta maksamattomien kuukausimaksujen vuoksi ja hänen isänsä väitetyn epäasiallisen käytöksen takia. Alaikäisen puolesta oli vedottu, etteivät laskujen maksuviivästykset olleet tahallisia ja kaikki rästimaksut olivat maksettu huomautuksen jälkeen, eivätkä laiminlyönnit olleet niin pahoja, että lapsi olisi tullut sulkea ulos seuran toiminnasta. Valittajat olivat katsoneet, ettei taustalla todellisuudessa olleet maksamattomat maksut, vaan lapsen isän ja seuran väliset kahnaukset, joiden takia lapsi joutui nyt sijaiskärsijäksi ja koston kappaleeksi. UOL jätti valituksen tutkimatta lapsen isään kohdistuvin osin, koska valitusta ei ollut jätetty lautakunnalle määräajassa. UOL:n ratkaisukäytännössä on kuitenkin katsottu, ettei valitusmääräaika ole ehdoton, sillä se on tutkinut valitusmääräajan jälkeen vireille saatettuja valituksia, mikäli annetun päätöksen valituskelpoisuus ei ole ollut selvä eikä valitusmääräajan alkaminen ole ollut

¹⁰⁴ Hakalehto 2019, s. 29, 434, Hakalehto – Toivonen 2021, s. 33.

¹⁰⁵ UOL on todennut saman myös ratkaisussa UOL 3/2018 ja UOL 4/2010

tiedoksiannonkaan jälkeen selvää.¹⁰⁶ Asiassa ei kuitenkaan ollut esitetty tällaisista syistä. Myöskään alaikäisen lapsen maksamattomien kuukausimaksujen osalta valitusta ei ollut tehty UOL:n sääntöjen mukaisessa määräajassa. UOL kuitenkin katsoi, että asian osalta olivat perusteet ottaa valitus tutkittavaksi valitusmääräajan kulumisesta huolimatta. Tähän vaikuttivat muun muassa se, ettei päätöksen tiedoksiannosta ollut ilmennyt muutoksenhakuohjausta eikä siten valitusmääräajan alkaminen ole ollut selvä.¹⁰⁷ Valittajien ja seuran näkemykset rästimaksujen määrästä ja seuran sääntöjen tulkinnasta rästimaksujen osalta erosivat toisistaan. UOL päätyi asiassa ratkaisuun, että päätös alaikäisen erottamisesta oli kumottava, sillä seura ei kyennyt esittämään erottamispäätöksen perustelujen oikeellisuutta tai todentamaan niitä. Koska UOL kumosi päätöksen alaikäisen erottamisesta, se ei katsonut tarpeelliseksi ottaa kantaa siihen, oliko alaikäisen erottamista koskevaan päätökseen vaikuttanut joku alaikäiseen liittymätön, epäasiallisesti väitetty syy. Tapaus toimii esimerkkinä tilanteesta, jossa alaikäinen ei ole itse vaikuttanut menettelyllään siihen, että hänen oikeutensa harrastaa ainakin hetkellisesti vaikeutuu.¹⁰⁸

Molemmissa seuran jäsenyydestä erottamista koskeneissa tapauksissa taustalla oli seuran ja lapsen vanhempien välistä eripuraa, joka väitetyksi oli heijastunut harrastavaan lapseen. Yhteneväistä on myös se, ettei tapauksissa otettu kantaa tilanteiden lapsen edun mukaisuuteen. On selvää, ettei lapsen edun mukaista ole joutua aikuisten erimielisyyksien ristituleen. Kaikkiaan seurasta erottamista koskeneita tapauksia oli alaikäisten kohdalla niin vähän, että pelkästään niiden perusteella ei voida vetää erityisen suoria johtopäätöksiä alaikäisten seurasta erottamista koskevasta ratkaisulinjasta ja taustalla vaikuttavista tekijöistä. Tapausten vähäisestä määrästä voidaan tulkita, että alaikäisiä erotetaan urheiluseuroista varsin harvoin.

3.2.2 Kurinpitoseuraamukset

Vuosina 2013–2023 urheilun oikeusturvalautakunta ratkaisi 22 tapausta, joissa oli kyse kurinpitoseuraamuksista. Kurinpitoseuraamuksiin liittyvistä ratkaisuista 13 eli yli puolet

¹⁰⁶ ks. esim. UOL 13/2008 ja UOL 10/2012

¹⁰⁷ UOL on ratkaisukäytännössään katsonut, että muutoksenhakuohjeen puuttuminen on seuran toiminnasta aiheutuva epävarmuustekijä, joka olisi helposti poistettavissa ilmoittamalla, miltä osin päätökseen on mahdollista hakea muutosta urheilun oikeusturvalautakunnalta. Ks. esim. UOL 13/2008 ja UOL 10/2012.

¹⁰⁸ ks. lisää kappaleessa 3.2.3 lapsen harrastuksen jäsenmaksujen maksamatta jättämisestä ja UOL:n arvioinnista

koskivat kurinpitoa jääkiekossa. Virtanen on määritellyt kurinpidon urheilussa tarkoittavan yhdistys- ja/tai yksityisoikeudellista rankaisemista, jolla tavoitellaan sekä yleis- että erityisestävyyttä organisaation turvaamiseksi tai lajin sisällä lajia koskevan rehdin ja asianmukaisen reilun pelin mukaisen urheilusuorituksen tai kilpailutoiminnan turvaamiseksi.¹⁰⁹ Lyhyesti, joskin ei yhtä tyhjentävästi, urheilussa kurinpidolla tarkoitetaan erillisen kurinpitorangeistuksen määräämistä. Kurinpito urheilussa perustuu ajatukseen urheilun perustavasta eettisestä periaatteesta eli reilusta pelistä, jonka keskeisenä elementtiä on sääntöjen kunnioittaminen.¹¹⁰

Urheiluseura tai lajiliitto voi omissa säännöissään määrätä rangaistavaksi sellaisia tekoja, joita se pitää omassa toiminnassaan niin moitittavina, että niistä tulee määrätä rangaistus. Urheiluseuran tai lajiliiton oikeus määrätä urheilutoimintaan osallistuvalla alaikäiselle kurinpitoseuraamus perustuu oikeudellisesti sopimussuhteeseen, sillä alaikäisen liittyessä urheiluseuran toimintaan hänen ja seuran välille syntyy sopimus toimintaan osallistumisesta. Sopimussuhteen ehtoihin katsotaan kuuluvan, että alaikäinen sitoutuu toimintaan osallistuessaan noudattamaan seuran sääntöjä. Mikäli alaikäinen rikkoo seuran sääntöjä, seuralla on oikeus käyttää häntä kohtaan säännöissä määriteltyjä kurinpitokeinoja. Huonosti käyttäytyvän alaikäisen ojentaminen harjoituksissa tai otteluiden yhteydessä ei ole kuitenkaan oikeudellisessa mielessä kurinpitoa.¹¹¹

Kurinpitopäätösten osalta urheilun oikeusturvalautakunnassa voi tulla käsiteltäväksi, täyttääkö jokin tietty menettely seuran tai liiton säännöissä määritellyn rangaistavan menettelyn, taikka onko määrätty rangaistus ollut liian ankara ja onko sitä tarpeellista kohtuullistaa. Lisäksi käsiteltävänä voi olla kurinpitomenettelyn oikeellisuus. Kurinpidosta annetut ratkaisut ovat tutkielmassa jaoteltu annetun rangaistuksen mukaan: pelikielto, varoitus ja huomautus sekä muut kurinpitotoimet. Suurin osa päätöksistä koski kurinpitorangeistuksena jääkiekossa annettua pelikieltoa. Vuoden 2013–2023 aikana pelikieltoa käsitteleviä tapauksia oli 13, varoituksia ja huomautuksia käsitteleviä tapauksia neljä ja muita kurinpitotoimia koskevia tapauksia viisi.

¹⁰⁹ Virtanen 2021, s. 224

¹¹⁰ Halila 2006, s. 361, ks. myös Ek – Kokko 2022, s. 40–41

¹¹¹ Rauste 2017, s. 254 ja 263, ks. Lisää sopimussuhteen syntymisestä Rauste 2017, s. 20–22

Pelikielto

Ratkaisussa UOL 10/2014 valittajana oli alaikäinen huoltajansa edustamana. Kuultavana oli poikkeuksellisen laajalti tahoja: lajiliitto, seura sekä toinen alaikäinen huoltajansa edustamana. Kuultavana ollut alaikäinen oli lyönyt valittajaa vesipallopelissä kasvoihin ja saanut sen seurauksena kahden ottelun pelikiellon. Valittaja katsoi, ettei kurinpitomenettelyssä ollut menetelty tasapuolisesti, ja että hänellä loukkaantuneena pelaajana oli oikeus tulla samalla tavoin kuulluksi kuin rangaistulla pelaajalla. Valittaja oli vedonnut siihen, ettei menettelyssä ollut huomioitu lasten asemaa eikä Uimaliitto ollut kiinnostunut tapahtuneen vaikutuksista alaikäisiin asianosaisiin tai lasten olon tuntemiseen turvalliseksi harrastustoiminnassa.

UOL:n mukaan tapauksen selvittämisen näkökulmasta ja pelaajien nuori ikä huomioiden selvityksen pyytäminen myös loukkaantuneelta pelaajalta olisi ollut tässä tapauksessa perusteltua, vaikka vesipallon asiantuntijaryhmän kurinpitokäsittelyä koskevissa määräyksissä tällaista määräystä ei ollut. Pääsääntönä kurinpitomenettelyssä on, että kurinpitotoimien kohteeksi joutunutta on kuultava. UOL:n mukaan kuitenkin toisen osapuolen kuuleminen ei ole sellainen perustavanlaatuinen periaate, että kurinpitopäätös olisi sen vastaisen menettelyn myötä mitätön. Valitus ei siten menestynyt lautakunnassa. Kurinpitomenettelyn pääsääntönä on siis, että kurinpitotoimen kohteeksi joutunutta on kuultava ja kyse on perustavanlaatuisesta periaatteesta. Tapaus valikoitui esimerkiksi UOL:n ottaman linjan vuoksi, jonka mukaan myös kurinpitotoimiin johtaneessa tilanteessa mukana ollutta, ei itse kurinpitotoimien kohteeksi joutunutta, osapuolta voitaisiin kuulla, etenkin, kun kyse on epäselvästä tapauksesta, jossa on osallisena alaikäisiä. Tällainen kuulematta jättäminen ei kuitenkaan ole UOL:n mukaan perustavanlaatuinen periaate, eikä kuulematta jättämistä siten voida katsoa päätöksen kumoavaksi menettelyvirheeksi.¹¹²

Kurinpitomenettelyyn johtanut teko on usein sellainen, joka on kohdistunut toiseen urheilijaan. Alaikäisten harrastusten osalta tämä on usein toinen alaikäinen. Esimerkiksi Rantala on katsonut, ettei kurinpitomenettelyssä toista urheilijaa, jonka koskemattomuutta

¹¹² UOL on toistanut samana myös tuoreemmassa ratkaisussaan UOL 9/2023. Kyseinen tapaus sai laajaa mediahuomiota, jossa seurattiin yhdenvertaisuusvaltuutetun johdolla neuvoteltavaa sovintoa asiassa UOL:n ratkaisun jälkeen. Jääkiekkoliitto muun muassa pyysi 13-vuotiaalta lapselta anteeksi, mutta ei asiassa väitettyä syrjintää, vaan sitä, ettei lasta ollut kuultu tapahtumien selvittelyssä. HS 18.5.2023.

on fyysisesti tai verbaalisesti loukattu, ole välttämätöntä kuulla, ellei kuulemisen tarkoituksena ole pyrkiä selvittämään tapahtumakulkua.¹¹³ Rantala on siis päätenyt UOL:n kanssa samalla linjalle, että toisen urheilijan kuuleminen on perusteltua tapahtumakulultaan epäselvissä tapauksissa. Näkemystä voidaan pitää perusteltuna myös prosessien raskaammaksi muodostumisen näkökulmasta. Kysymys ei myöskään ole sellaisesta päätöksestä, joka suoraan vaikuttaisi alaikäiseen toiseen urheilijaan eli kuulemisen välttämättömyyttä ei voine perustella lapsen osallisuuden toteutumisen näkökulmasta ellei osallisuutta käsitteenä ymmärretä laajemmin. Sen sijaan pohdittavaksi voisi tulla, olisiko toisen urheilijan kuuleminen lapsen edun mukaista ja palvelisiko kuulluksi tuleminen kasvatuksellisia päämääriä ja lapsen kuulemisen sosiaalista ulottuvuutta. Valituksessa asiaan vetoamisesta huolimatta UOL ei ollut ratkaisujensa perusteluissa ottanut kantaa siihen, oliko menettelyssä huomioitu sen vaikutusta alaikäisiin osapuoliin tai heidän asemaansa.

Ratkaisussa UOL 23/2019 oli kyse siitä, oliko alaikäisen urheilijan kannalta kohtuutonta, että edellisellä kaudella määrätyn kurinpitoseuraamuksen perusteella nyt jääkiekko-ottelussa määrättyä rangaistusta väitetystä päähän taklauksesta oli korotettu. Valituksessa oli myös katsottu, että kurinpitoseuraamuksen korottamista koskevaa käytäntöä tulee uudelleenarvioida nuoremmissa ikäluokissa. UOL oli ratkaisussaan arvioinut taklaustilannetta esitetyn erotuomariraportin¹¹⁴, videotallenteen, joukkueenjohtajan laatiman vastineen ja tilanteesta otetun kuvasarjan perusteella. UOL päätyi asiassa ratkaisuun, että alaikäiselle valittajalle oli voitu määrätä kurinpitoseuraamus. UOL totesi kurinpitoseuraamuksen ankaruudesta, että päähän kohdistuvista taklauksista määrättävät rangaistukset ja seuraamukset ovat ankaria syystä, sillä taklauksiin liittyy merkittävä loukkaantumiseriskiä ja nuorissa ikäluokissa riskiä korottaa se, etteivät pelaajat osaa odottaa tai ottaa vastaan säännöissä täysin kiellettyjä taklauksia. Näin ollen valittajalle määrätty seuraamus, kahden ottelun pelikielto, ei ollut ankara, kohtuuton tai väärin mitoitettu. Ratkaisua tuki myös se, että rangaistuksen korotus oli tapahtunut Jääkiekkoliiton sääntöjen mukaan ja valittajalle oli toistuvasti määrätty rangaistus päähän taklauksesta.

¹¹³ Rantala 2016, s. 58

¹¹⁴ Erotuomariraporttia on UOL:n ratkaisukäytännön mukaan pidettävä lähtökohtaisesti luotettavana perustana kurinpitoseuraamuksen määräämiselle. Raportti on kuitenkin asiallisin perustein mahdollista riitauttaa. UOL on todennut, että tunnelmaltaan kiihkeissä urheiluorituksissa erotuomariin kohdistuvat paineet voivat olla kovat ja tuomari itsekin kiihtynyt. Nämä seikat voivat vähentää erotuomarin arviointien luotettavuutta. Ks. esim. UOL 8/2018, UOL 21/2014 ja UOL 43/2015

Tapaus on valittu esimerkiksi, sillä siitä on nähtävissä lapsen suojeluperiaate. UOL:n ratkaisu on perusteltu ja etusijalle on nostettu suojelunäkökohdat. Suojeluperiaatteen mukaan lapsen turvallista kehitystä on suojeltava ja periaatteeseen liittyy lapsen suojaaminen kaikelta hänen hyvinvoinnilleen haitalliselta kohtelulta.¹¹⁵ Päähän kohdistuvien taklausten kieltäminen ja niistä rankaiseminen on nuoremmassa ikäluokissa perusteltua juuri alaikäisten suojelunäkökohdilla. Päähän kohdistuvien taklausten kieltäminen on myös oiva esimerkki laji- ja tasokohtaisesta toiminnan riskikartoituksesta.

Ratkaisussa UOL 35/2015 oli kysymys siitä, oliko kurinpitomenettelyssä loukattu yksilön oikeusturvaa ja menetelty kuulemisperiaatteen vastaisesti. Kysymys oli jääkiekosta, jolloin sovellettavaksi tulivat Jääkiekkoliiton säännöt. Jääkiekkoliiton kuulemista koskevien sääntöjen mukaan pelaajan kuulemisesta voidaan luopua, jos seuraamuksena oleva pelikielto ei ole neljää ottelua pidempi. Pelaajalla on kuitenkin oikeus tulla kuulluksi, jos hän siitä ilmoittaa viimeistään ottelua seuraavana arkipäivänä. UOL:n ratkaisukäytännössä on edellytetty kuulemisperiaatteen noudattamista riippumatta siitä, onko siitä vaatimusta lajiliiton säännöissä.¹¹⁶ UOL:n mukaan asianmukaiseen kuulemismenettelyyn kuuluu urheilijalle annettava tieto häneen kohdistetun kurinpitomenettelyn käynnistymisestä ja kaikesta aineistosta, johon menettely perustuu. Urheilijalle tulee UOL:n mukaan myös antaa aito mahdollisuus vaikuttaa menettelyyn, siten, että urheilijalle varataan tilaisuus antaa oma vastineensa ja selvityksensä. UOL:n mukaan asiassa ei ollut menetelty kuulemisperiaatteen kannalta asianmukaisesti, sillä tapauksessa mahdollisuutta antaa oma-aloitteisesti vastine kurinpitäjälle, ei ollut kuulemisperiaatteen kannalta riittävä ja näin ollen kurinpitoseuraamus määrättiin poistettavaksi.¹¹⁷

Jääkiekkoliiton kilpailusäännöissä 2023–2024 on yhä kohta 10.2., jonka mukaan kuulemisesta voidaan luopua, mikäli seuraamuksena oleva peli- tai toimintakielto ei ole neljää ottelua pidempi. Samaisen kohdan mukaan asianosaisella on aina oikeus tulla kuulluksi riippumatta siitä, pyydetäänkö asianosaiselta erikseen kirjallista vastinetta tai

¹¹⁵ Hakalehto 2019, s. 78–79

¹¹⁶ ks. esim. UOL 18/2015

¹¹⁷ ks. UOL 32/2015, jossa UOL päätyi toisenlaiseen ratkaisuun 15-vuotiaan valittajan kohdalla, joskaan ei yksimielisesti. UOL katsoi, että kysymys oli tilanteesta, jossa voitiin pitää riittävänä sitä, että pelaaja itse ilmoittaa halustaan selvityksen antamiseen. Eri mieltä olleen lautakunnan jäsenen mukaan kuulemistilaisuudesta huolehtiminen kuuluu sille, joka on menettelyn asianmukaisuudesta vastuussa, ei kurinpitomenettelyn kohteelle. Jäsen katsoi, ettei asiassa ollut menetelty kuulemisperiaatteen kannalta asianmukaisesti. ks. myös Ek – Kokko 2022, s. 46.

kutsutaanko häntä kuultavaksi. Tällöin asianosaisen on ilmoitettava kurinpitoelimelle halustaan tulla kuulluksi joko kirjallisesti tai suullisesti viimeistään seuraavana arkipäivänä sen ottelun jälkeen, jolloin asianosaisella on tuomittu pelirangaistus. Esimerkiksi Halila ja Tarasti ovat katsoneet, että kuulemisperiaate on periaatteena niin keskeinen, että käytettäessä kurinpitoa toimia, sitä on noudatettava aina.¹¹⁸ Näistä lähtökohdista katsottuna on hieman erikoista, että Jääkiekkoliitto on varannut säännöissään mahdollisuuden kuulemista luopumiseen tiettyjen edellytysten täytyessä tai että kuulemisen edellytyksenä on itse sen vaatiminen, joka on erityisesti alaikäisten osalta ajatuksena kestävä. Lapsen osallisuuden näkökulmasta kuulluksi tuleminen mahdollisuus on itsessään tärkeää ja tukee lapsen toimijuutta. UOL otti ratkaisussaan perustellun sekä lapsen osallisuutta ja sen myötä lapsen etua tukevan linjan.

Muissa pelikieltoa koskevissa ratkaisuissa UOL 26/2020, UOL 21/2020, UOL 22/2020, UOL 4/2020, UOL 43/2015 ja UOL 29/2015, ei valituksessa ollut vedottu lapsioikeudellisiin periaatteisiin ja eikä niitä ollut UOL:n toimesta ratkaisujen perusteluissa nostettu esille. Kyseessä olevissa tapauksissa oli vahvasti kysymys siitä, oliko kurinpitopäätökset sääntöjen vastaisia ja erotuomariraportit luotettavia, eikä kyse ollut esimerkiksi kurinpitomenettelyissä tapahtuneista väitetyistä oikeudenloukkauksista kuten kuulemisen laiminlyönnistä. Tämä osin selittää lapsioikeudellisen arvion puutetta.

Varoitus

Ratkaisussa UOL 3/2018 oli kyse alaikäiselle epäurheilijamaisen käytöksen vuoksi annetusta varoituksesta. Valituksessa oli sanottu seuraamuksen olevan nuorelle urheilijalle kohtuuton ja epäoikeudenmukainen menettelyn taustalla olevaan tekoon suhteutettuna. Alaikäinen oli näyttänyt keskisorme taivaalle kartingkilpailuissa. UOL:n mukaan urheilun kurinpidossa pääsääntöisesti edellytetään, että menettely, josta kurinpitoseuraamus voidaan määrätä, tulee kuvata riittävän täsmällisesti säännöissä tai muissa määräyksissä. UOL katsoo, että epäurheilijamaista tai sopimatonta käytöstä ei ole mahdollista tyhjentävästi säännöissä määrittellä siten, että se ottaisi kulloinkin kysymyksessä olevan lajin erityispiirteet huomioon. UOL katsoi, että keskisormen näyttäminen taivaalle kilpailutapahtuman aikana on tekona tyypillisesti epäurheilijamainen ja sopimaton, jonka

¹¹⁸ Halila – Tarasti 2017, s. 238

moitittavuutta korostaa se, että se tapahtui yleisölle avoimessa kilpailussa ja kilpailuun osallistui myös muita nuoria urheilijoita.¹¹⁹ Näin ollen UOL päätyi asiassa ratkaisuun, ettei valittajalle määrättyä kurinpitorangeistusta ollut syytä poistaa tai lieventää.

Epäurheilijamainen käytös on käsitteenä väljä. Halila ja Norros katsovat, että epäurheilijamaisuudella on tietty ydinalueensa, jonka rikkominen voi johtaa kurinpitotoimen määräämiseen. Reuna-alueilla tätä mahdollisuutta ei välttämättä ole. Urheilijan oikeusturvan vuoksi on kuitenkin perusteltua, että epäurheilijamaisen käytöksen määritelmää on täsmennetty.¹²⁰ Esimerkiksi Välimäki katsoo, että tunnusmerkistökuvauksen on oltava selkeä jopa siinä määrin, kuin sen rikosoikeudellisessakin sääntelyssä on oltava.¹²¹ Epäurheilijamaisena käytöksenä on perinteisesti pidetty esimerkiksi taktista häviämistä, joka on seurasta ottelutuloksesta sopimisesta ja motiivista esimerkiksi vedonlyöntivilppiin, loukkaavaa kielenkäyttöä ja häiritsevää käyttäytymistä. Nämäkin niin sanotut epäurheilijamaisen käyttäytymisen alakäsitteet ovat omalla laillaan käsitteenä väljiä ja niitä on syytä tarkastella tapauskohtaisesti. Halila ja Norros näkevät epäurheilijamaisuuden urheilun kurinpidon ”kaatopykälänä”, jos muuhun perusteeseen tukeutuva kurinpito syystä tai toisesta kariutuu.¹²² Esimerkiksi seuraavassa tapauksessa on nähtävillä epäurheilijamaisen käytöksen käyttäminen tällaisena kaiken kattavana vetoamisperusteena.

Ratkaisussa UOL 17/2014 oli kyse alaikäiselle määrätystä varoituksesta sekä maajoukkueaseman ja urheilijaryhmäsopimusten peruutuksesta, sen vuoksi, että hänen oli epäilty syyllistyneen pahoinpitelyyn, alkoholin julkiseen käyttöön ja epäurheilijamaiseen käyttäytymiseen. Valituksessa oli todettu, ettei epäurheilijamaiselle käyttäytymiselle ollut määritelty tarkempaa sisältöä, eikä urheilija näin ollen voinut tietää millainen käytös oli katsottu epäurheilijamaiseksi. Asiassa oli myös kyse kurinpitomenettelyn oikeellisuudesta; siitä, oliko kuulemisperiaatetta noudatettu, ja oliko kurinpitoa koskeva ratkaisu lajisääntöjen vastainen. UOL huomioi tapauksessa kyseessä olevan lajin, karaten, erityispiirteet. Sen mukaan itämaisessa budolajissa lajiliiton ja seurojen toimintaan liittyä muotoihin sidotun ja

¹¹⁹ UOL on aiemminkin katsonut, että kun alaikäiset ovat saattaneet olla näkemässä moitittavaa käytöstä, siihen tulee suhtautua ankarammin ks. esim. UOL 10/2004

¹²⁰ Halila – Norros 2017, s. 305

¹²¹ Välimäki 2007, s. 119. Ks. Rauste 2017, s. 264 jonka mukaan epäurheilijamaisen käyttäytymisen sisällön määrittäminen voi olla ongelmallista kurinpidon laillisuusperiaatteen kannalta.

¹²² Halila – Norros 2017, s. 309

kurinalaisen käyttäytymisen vaaliminen.¹²³ UOL:n mukaan lajiliitot voivat ottaa lajiin liittyvät erityiset käyttäytymisvaatimukset huomioon kurinpitosäännöissään, kunhan ne ovat yksilöity riittävästi. Alaikäisen valittajan kohdalla syyttäjä oli tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen epäilyistä pahoinpitelystä, mutta liitto oli silti määrännyt valittajalle kurinpitoseuraamuksen. Liiton päätöksessä ei ollut perusteltu valittajan tekoja eikä väitettyjä tekoja ollut arvioitu vasten säännöissä kurinpitoseuraamuksen määräämiselle asetettuja kriteerejä. Kurinpitoseuraamuksen määräämiseen johtavaa käyttäytymistä ei ollut säännöissä kuvattu niin täsmällisesti, kuin voitiin edellyttää. Kurinpidon mahdollistava menettely ja määrättävät seuraamukset tulevat olla riittävän täsmällisesti ja tarkasti määriteltyjä. Näin ollen UOL katsoi, että kurinpitoseuraamus tuli kumota.

Tapauksessa ei ollut valituksessa eikä ratkaisun perusteluissa huomioitu valittajan alaikäisyyttä. Kurinpidollisen laillisuusperiaatteen mukaan kurinpitosäännöissä on määriteltävä teot, joista voidaan määrätä seuraamuksia sekä mahdolliset rangaistukset kurinpitosääntöjen rikkomisesta. Kurinpitorangaistuksen määrääminen epäurheilijamaisen käytöksen perusteella edellyttää sitä, että urheilijan on voitavat ymmärtää, että tietynlainen käyttäytyminen kuuluu rangaistussäännöksen piiriin.¹²⁴ Voidaan kysyä missä määrin tätä edellytetään alaikäiseltä. Lapsella on oltava riittävät ymmärrys tekojensa tuomittavuudesta ja siitä, että teko voi johtaa kurinpidollisiin seuraamuksiin, jotta syyksiluettavuusvaatimus voisi täytyä.¹²⁵ Riittävää ymmärrystä voidaan arvioida lapsen iän ja kehitystason mukaan sekä asiaan vaikuttaa myös, millä tasolla lapsi urheilee. Useamman vuoden kilpailleelta alaikäiseltä urheilijalta voi odottaa sääntöjen tuntemusta ja tiukempaa ymmärrystä millainen käytös katsotaan sopivaksi, kuin lajin vasta-alkajalta.

Muut kurinpitoseuraamukset

Ratkaisussa UOL 1/2017 oli kyse seuran päätöksestä määrätä alaikäiselle ja 18-vuotiaalle kahden viikon harjoittelu- ja kilpailukielto, koska he olivat seuran tietojen mukaan osallistuneet alkoholin vaikutuksen alaisena luisteluharjoituksiin ja aiheuttaneet vaaratilanteita. Harjoittelu- ja kilpailukieltoa jatkettiin edelleen valittajien sosiaalisen

¹²³ Lajin ominaispiirteet on huomioinut myös korkein oikeus ratkaisussaan KKO 1993:107. Ks. lisää urheilulajien ominaispiirteiden huomioimisesta kurinpitoseuraamusten määräämisen kannalta Aine 2017, s. 35

¹²⁴ Rauste 2017, s. 255–256, 264

¹²⁵ Ek – Kokko 2022, s. 49, Rauste 2017, s. 273

median käytöksen vuoksi sekä 18-vuotiaan kohdalla määräaikainen kiello muuttui toistaiseksi voimassa olevaksi hänen ja hänen vanhempinsa käyttäytymisen vuoksi. Valittajien mukaan asiassa oli tapahtunut menettelyvirhe, sillä heitä ei ollut kuultu ja tosiasiasa he eivät olleet osallistuneet harjoituksiin alkoholin vaikutuksen alaisina, ja vaikka olisivatkin, tätä ei ollut seuran säännöissä erikseen kielletty. Valittajien mukaan seuraan päätös oli laillisuusperiaatteen vastainen, sisällöltään perusteeton ja syyttömyysolettaman vastainen.

UOL katsoi, että vähäistä pidempi määräaikainen harjoittelu- ja kilpailukiello sekä toistaiseksi voimassa oleva harjoittelu- ja kilpailukiello ovat kurinpitoseuraamuksina kilpaurheilussa vakavia. UOL:n mukaan päätöksellä voi olla merkittäviä haitallisia vaikutuksia urheilijan asemaan ja uraan, kun kiello on määrätty päihteiden tai muiden urheilussa kiellettyjen aineiden käytön perusteella, ja vaikutukset urheilijan asemaan ja uraan korostuvat etenkin, kun kyse on nuorista urheilijoista.¹²⁶ UOL päätyi poistamaan valittajille annetut kurinpitomääräykset. Asiassa ei ollut esitetty näyttöä siitä, että valittaja olisivat syyllistyneet moitittavaan menettelyyn harjoituksissa eikä asiassa siten ollut asianmukaisia perusteita seuraamusten määräämiselle.

Suoraan lapsioikeudellisia periaatteita ratkaisusta ei ole nähtävissä, mutta UOL:n ratkaisuista voinee vetää johtopäätöksen, että se pitää nuoren urheilijan harjoittelun keskeytymistä vakavana asiana. Myös jonkinasteista suojelunäkökohtaa ja lapsen edun arviointia on ratkaisussa nähtävillä, kun UOL:n mukaan harjoittelu- ja kilpailukiellolla perusteena urheilussa kiellettyjen aineiden käyttö, olisi katsottava olevan mahdollisia haitallisia vaikutuksia nuoren urheilijan asemaan ja uraan. Tapaus onkin valittu esimerkiksi kyseisen linjauksen vuoksi. Laajempaa lapsioikeudellisen arvion puutetta tapauksessa voi osaltaan selittää toisen valittajan täysi-ikäisyys.

Ratkaisussa UOL 15/2018 oli kyse määräaikaisesta seuran toiminnasta erottamisesta epäasiallisen käytöksen vuoksi. Alaikäinen valittaja oli ensin saanut seuralta varoituksen, koska hänen käyttäytymisestään oli tullut useita valituksia. Valittaja oli muun muassa julkaissut joukkueovereistaan käsiteltyjä kuvia epäasiallisten tekstien kera sosiaalisen median palvelussa Instagramissa. Seura piti valittajan käytöstä nettikiusaamisena. Koska

¹²⁶ vrt. edellä käsitelty tapaus UOL 17/2014, jossa tällaista havaintoa ei ollut tehty.

alaikäisen toiminta ei ollut loppunut varoitukseen, seura erotti hänet määräaikaisesti seuran toiminnasta. Seurasta erottaminen esti valittajaa osallistumasta erottamista seuraavana päivänä alkaneisiin ikäluokkansa SM-kilpailuihin.

Valituksessa oli vedottu siihen, ettei valittajan etuja ollut huomioitu määräaikaisessa erottamisessa, seura oli menettelyssä ja vastineessaan katsonut valittajan olleen yksin syyllinen tapahtuneeseen, ja että taustalla oli todellisuudessa valittajan vanhempien ja seuran johdon väliset ristiriidat. Asiassa oli kyse, oliko valittajan erottaminen tehty asianmukaisesti. UOL totesi heti perustelujensa aluksi, ettei sen toimivaltaan kuulu käsitellä valittajan vanhempien ja seuran tulehtuneita välejä. UOL totesi kuitenkin yleisellä tasolla, että aikuisten erimielisyydet tulee ratkaista keskustelemalla ja aikuisten kesken, eivätkä aikuisten erimielisyydet saa millään tavoin vaikuttaa nuoren urheilijan kohteluun, ei silloinkaan, vaikka nuoren urheilijan katsotaan käyttäytyneen sopimattomasti tai seuran sääntöjen vastaisesti. UOL:n linjaus on perusteltu, teoriassa itsestään selvä. Mutta kuten jo muutamissa edellä käsitellyissä tapauksissa on havaittavissa, lasten ja nuorten urheiluharrastuksien erimielisyyksissä on monesti kyse vanhempien ja seuran välisistä erimielisyyksistä, joka tavalla tai toisella heijastuu nuoreen urheilijaan.

UOL katsoi, että valittajalle varattu aika kuulemiselle oli liian lyhyt eikä vanhemman kieltäytyminen lausumasta asiasta voinut muodostaa estettä alaikäisen kuulemiselle. UOL on katsonut ratkaisukäytännössään, että kuulemiselle varattu kohtuullinen aika olisi tavanomaisissa tapauksissa vähintään yksi viikko. Yhden tai kahden päivän määräaika kuulemiselle ei ole UOL:n mielestä kohtuullinen aika, ellei asianosainen ole antanut siihen nimenomaista suostumustaan.¹²⁷ UOL:n mukaan kiusaamisepäily ja valittajan osallistumasta estäminen seuraavan päivän SM-kilpailuun rangaistustarkoituksessa eivät olleet peruste tehdä päätöstä määräaikaisesta erottamisesta vain muutaman tunnin vastineajalla ennen SM-kilpailujen alkamista.

Tapaus on otettu esimerkiksi sen vuoksi, että se vahvistaa kuulemisperiaatteen ehdottomuuden kurinpidossa myös alaikäisten osalta ja vahvistaa alaikäisen oman mahdollisuuden lausua asiasta kurinpitomenettelyn kohteena, vaikka hänen vanhempansa

¹²⁷ ks. esim. UOL 46/2015

omalta osaltaan kieltäytyisivät asiasta keskustelemasta.¹²⁸ UOL totesi, että asiassa oli tapahtunut oikeusturvan kannalta merkittävä menettelyvirhe, eivätkä seuran säännöt mahdollistaneet määräaikaista erottamista. Kurinpitopäätös oli siksi poistettava. Tapauksessa lapsen etu näyttäytyy tilanteena, jossa hänen oikeusturvansa tulee toteutua täysimääräisesti ja kurinpidossa tärkeää kuulemisperiaatetta noudattaen. Tätä voidaan pitää perusteltuna ja jopa minimivaatimuksena. Sellaisia seuraamuksia, joita seuran tai lajiliiton säännöt eivät mahdollista ei tule käyttää, vaikka useasti toistuneen kiusaamistapauksen vuoksi on selvää, että kurinpitokeinojen käyttäminen olisi tilanteessa asianmukaista.

Toisekseen tapaus on valittu juuri kiusaamistapauksen vuoksi, sillä aihe ei urheilun oikeusturvalautakunnassa ole erityisen vahvasti esillä. Kuitenkin kyse on laajasta ilmiöstä¹²⁹, joka vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen. Kiusaaminen ja syrjintä niin muiden lasten kuin aikuistenkin taholta heikentävät lasten turvallisuuden kokemusta harrastuksissa.¹³⁰ UOL katsoi valittajan julkaisemien kuvien sisältö olleen selvästi loukkaava ja epäasiallinen. Tapauksessa ei ollut käsitelty sitä, miten kiusaamistapausta oli seuran sisällä valittajan ja kiusaamisen kohteena olleiden nuorten osalta käsitelty. Yleisesti voidaan todeta, että lapsille on annettava mahdollisuus osallistua ristiriitatilanteiden purkamiseen, vaikka aikuisten tuleekin kantaa vastuu tilanteiden hoitamisesta asianmukaisesti.¹³¹

Ratkaisussa UOL 8/2023 valittajana oli huoltajiensa edustamana alle 13-vuotias lapsi, joka tarvitsee asian taustan mukaan ajoittain aikuisen tukea ja ohjausta hankalissa tilanteissa. Valittaja oli ollut joukkueensa kanssa turnauksessa, jossa oli tapahtunut välikohtaus, joka oli saanut alkunsa valittajan pohkeeseen osuneesta kiekosta. Tapahtuma oli johtanut siihen, että valittajan ja vastustajan joukkueen pelaajien välillä oli syntynyt kahakka. Valmentaja oli ollut seuraavana päivänä yhteydessä lapsen huoltajiin ja ilmoittanut, että lapsi suljetaan ulos joukkueen toiminnasta ja turnauksessa sattunut välikohtaus saatetaan seuran jääkiekkojaoston hallituksen käsiteltäväksi. Lapsi oli ilmaissut halunsa jatkaa harrastusta joukkueessa. Hän ei ollut saanut kirjallista, perusteltua päätöstä erottamisesta tai muuta tietoa erottamisen syistä. Valituksessaan valittaja oli vedonnut, että seura oli joukkueesta

¹²⁸ vrt. UOL 12/2018, jossa vanhemmat myös kieltäytyivät keskustelemasta väitetyssä seurasta erottamistapauksessa

¹²⁹ Lapsista kiusaamista urheilussa on kokenut 13 prosenttia, Väestöliiton Et ole yksin -palvelu

¹³⁰ Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022 s. 52

¹³¹ Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan webinaari 2020: Pekkarinen 2:10

pois sulkiessaan kohdellut erityislasta väärin. Lapsen ei ollut aiemmin kohdistunut kurinpitotoimia eikä lapselle tai hänen huoltajilleen annettu tilaisuutta tulla kuulluksi. Seura oli vastineessaan todennut, että valittajan aggressiivinen käyttäytyminen oli jo entuudestaan aiheuttanut huolta joukkueen muiden pelaajien ja vastuuhenkilöiden turvallisuudesta sekä valittajilta ja hänen huoltajiltaan oli kyllä kysytty näkemystä tilanteen parantamiseksi. Valittaja oli vielä vastaselityksessään vedonnut muun muassa Olympiakomitean Reilun Pelin periaatteisiin, jossa on todettu, että huonosti käyttäytyvää nuorta ei tulisi ensisijaisesti ajaa pois toiminnasta, vaan nuoren sosiaalista kasvua on tuettava.¹³²

UOL:n mukaan pelaajan on sitouduttava joukkueurheilussa joukkueen yhteisten pelisääntöjen noudattamiseen. Noudattama jättämäisestä kannetaan vastuu ja mahdolliset sanktiot. UOL:n mukaan sääntöjen noudattamatta jättämisen osalta puuttumisen toimintatapoja valitessa on huomioitava Olympiakomitean Reilun Pelin periaatteet, jotka huomioivat kaikenlaisten lasten oikeuden harrastaa liikuntaa. Periaatteiden mukaan lapsista tunnetaan kokonaisvaltaista vastuuta ja myös huonosti käyttäytyvän lapsen sosiaalista kasvua tuetaan - häntä ei tule ajaa heti toiminnasta pois. UOL siis vahvasti valittajan kannan Reilun Pelin periaatteiden soveltumisesta.¹³³ Käsillä olevassa tapauksessa oli suoraan päädytty lapsen erottamiseen joukkueen toiminnasta ja UOL:n mukaan asiaa oli arvioitava kurinpitotoimena. UOL viittasi asiassa perustuslain 21 §:ään ja kuulemisperiaatteeeseen, jotka ovat urheilun kurinpitoasiassa oikeusturvan vähimmäisedellytykset. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. UOL:n mukaan asiassa seura oli laiminlyönyt olennaisella tavalla keskeisiä menettelyllisiä velvollisuuksiaan jättämättä alaikäisen ja hänen huoltajansa kuulematta asianmukaisesti sekä jättämättä perustelematta joukkueesta ulossulkemisen. Menettelyvirheiden vuoksi seuran päätös oli

¹³² Reilu Peli - urheiluyhteisön eettiset periaatteet 2021, s. 4. Reilun Pelin periaatteet ovat Suomen Olympiakomitean syyskokouksessa 20.11.2021 hyväksytyt urheiluyhteisön eettisiä periaatteita. Olympiakomitean mukaan Reilun Pelin eettiset periaatteet ovat vastuullisen urheiluliikkeen perusta: kyse on koko urheiluyhteisöä sitovasta eettisestä ohjeistosta ja vastuullisuustyön perustasta. Olympiakomitean mukaan periaatteet pohjautuvat olemassa olevaan lainsäädäntöön sekä kansainvälisiin sopimuksiin ja säännöstöihin, kuten YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin 2030. Ks. Suomen Olympiakomitea: Olympiakomitea: Vastuullisuus

¹³³ ks. Rauste 2022, s. 145, jonka mukaan Reilun Pelin periaatteiden kaltaiset urheiluyhteisön reilun pelin ihanteet ja tavoitteet ovat enemmän käyttäytymistä ohjaavia eettinen ohjenuora, eikä niillä tulisi olla asemaa kurinpitorangeistuksen määräämisen normiperustana.

UOL:n mukaan kumottava. Tapauksessa päädyttiin siis kuulemismenettelyn laiminlyönnin osalta samanlaiseen lopputulokseen, kun edellä käsitellyssä tapauksessa UOL 15/2018. Tapauksen tausta huomioiden lapsen osallisuuden toteutuminen olisi ollut tärkeää varsinkin, kun lapsi ilmaisi halunsa harrastuksen jatkumiseen. Osallisuudella on myös sosiaalinen ulottuvuus, jonka avulla lapsi kokee kuuluvansa joukkoon ja että häntä arvostetaan.¹³⁴

Kuulemisperiaatetta kiinnostavampi osa ratkaisussa kuitenkin oli urheilun eettisen periaatteiden huomioiminen, jotka huomioivat osaltaan myös lasten keskinäisen yhdenvertaisuuden. On varsin perusteltu kirjaus, ettei huonosti käyttäytyvää nuorta tule ajaa ensi sijassa toiminnasta pois. Epäasialliseen käytökseen on kuitenkin puututtava, oli kyse sitten lasten keskinäisestä epäasiallisesta käytöksestä tai valmentajan puolelta tapahtuvasta epäasiallisesta käytöksestä. Harrastusten ohjaajilla ja valmentajilla on katsottu olevan merkittävä valta ja vastuu lapsen oikeudenmukaisen kohtelun sekä kokemusten rakentamisessa.¹³⁵ Valmentajien tulee huomioida, että turvallisuus toteutuu kaikille harrastajille kaikissa tilanteissa.¹³⁶ Vastakkain voivat siis olla esimerkiksi lapsen oikeus harrastaa ja muiden lasten suojeleminen. Tapauksesta selviää, että valittajan käytökseen on aiemminkin yritetty puuttua ja pelitilanteessa tapahtunut kahakka muodostui tapahtumaksi, jonka varjolla lapsi saatiin suljettua pois joukkueesta. Tapaus ei tosin kerro kaikkea, miten joukkueen arjessa lapsen erityistarpeet ovat otettu huomioon. Harrastustoimijat voivat helpottaa lasten yhdenvertaista osallistumista toteuttamalla kohtuullisia mukautuksia, joustoja ja sääntöjä soveltamalla.¹³⁷ Tässä yhteydessä säännöillä tarkoitetaan ehkäpä harjoituksissa sovellettavia sääntöjä tai lajin taikka yhdistyksen sääntöjä siltä osin, kuin ne mahdollistavat soveltamisen.

Ojala on katsonut, että kurinpidon peruskysymysten osalta UOL:n ratkaisuja on runsaasti ja käytäntö on johdonmukaista. Näin ollen kurinpitoasioissa olisi mahdollista päästä menettelyllisesti ja lopputuloksen osalta oikeaan ratkaisuun, mikä olisi kurinpidon kohteena olevien henkilöiden kannalta toivottavaa ja vähentäisi samalla muutoksenhakemisen tarvetta.¹³⁸ Yleisesti kurinpitoasioiden yleinen ongelma on kuitenkin kurinpitosääntöjen epätäsmällinen ilmaisu. Tekoja, joista seuraamuksia voidaan määrätä, ei ole esimerkiksi

¹³⁴ eOppiva: Lapsen oikeudet vapaa-ajalla ja harrastuksissa

¹³⁵ Pekkarinen 2020, s. 31 ks. myös Urheilun eettisen asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019

¹³⁶ Urheilun eettisen asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019

¹³⁷ eOppiva: Lapsen oikeudet vapaa-ajalla ja harrastuksissa

¹³⁸ Ojala 2015, s. 207

riittävän selkeästi ilmaistu eikä urheilija hyväksyttävällä varmuudella tiedä, millainen käyttäytyminen voi johtaa kurinpidollisiin toimiin. Ek ja Kokko ovat katsoneet, että kaikkiaan alaikäisten asema ja oikeudet ovat kurinpitoasioissa olleet hyvin edustettuina urheilun oikeusturvalautakunnassa ja esille he nostavat erityisesti lautakunnan lapsen oikeuksien yleissopimuksen huomioimisen.¹³⁹ Näkemys on sinänsä yllättävä, sillä lapsen oikeuksien yleissopimusta ei mainita yhdessäkään alaikäisten kurinpitoa koskevassa UOL:n ratkaisussa vuosina 2013–2023. Toisaalta kurinpitoa koskevien ratkaisujen osalta on hyvin nähtävissä kuulemisperiaatteen merkittävyys ja tätä kautta lapsen osallisuuden edistämisen vahva läsnäolo, vaikka nimellisesti lapsen oikeuksien yleissopimusta ei mainitakaan.

3.2.3 Jäsenoikeuksien rajoittaminen

Vuosina 2013–2023 urheilun oikeusturvalautakunta ratkaisi seitsemän tapausta, joissa oli kyse jäsenoikeuksien rajoittamisesta. Lisäksi kaksi tapausta koski jäsenoikeuksien rajoittamisesta annetun ratkaisun uudelleen käsittelyä. UOL:n mukaan jäsenoikeuksien rajoittamisessa voi olla kysymys yhdistyksen toimielimen päätöksestä taikka muusta toiminnasta, joka vähentää jäsenelle yhdistyksen sääntöjen mukaan kuuluvaa erityistä etua yhdistyksessä.¹⁴⁰ Mikäli jäsenoikeuksien rajoittaminen on vastoin yhdistyksen sääntöjä tai jos päätös loukkaa olennaisesti jäsenten yhdenvertaisuutta, kyse voi olla jäsenoikeuksien perusteettomasta rajoittamisesta.¹⁴¹ Määritelmät ovat johdettu suoraan yhdistyslain 33 §:n 2 momentista.

Jäsenoikeus perustuu suoraan urheiluseuran jäsenyyteen eli jäsenen oikeudet yhdistyksessä perustuvat ensisijaisesti kyseisen yhdistyksen sääntöihin. Urheilun oikeusturvalautakunta on pitänyt jäsenoikeuksien väitettyä loukkaamista arvioitaessa lähtökohtana seuran sääntöjä, joita täydentävät joukkuelajeissa joukkueen omat säännöt.¹⁴² Jäsenoikeuksien rajoittamisen määritelmä on kuitenkin herättänyt keskustelua. Jäsenoikeuksien rajoittaminen voidaan jakaa jäsenen perusoikeuksien rajoittamiseen sekä jäsenetujen rajoittamiseen.¹⁴³ Yleisesti

¹³⁹ Ek – Kokko 2022, s. 44, 50

¹⁴⁰ esim. UOL 1/2004

¹⁴¹ UOL 27/2016

¹⁴² Ks. esim. UOL 21/2015. Joukkueen säännöt voivat olla joko joukkueen johdon laatimia tai pelaajien kanssa yhdessä sovittuja. Joukkueen säännöt voivat koskea esimerkiksi käyttäytymistä pelimatkoilla, velvollisuutta osallistua yhteisiin varainkeruuhankkeisiin ja yhdessä toimimisen pelisääntöjä.

¹⁴³ Rauste 2017, s. 281

urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuisa jäsenoikeuksien rajoittamisen tapauksissa kyse on ollut jäsenten yhdenvertaisesta kohtelusta.¹⁴⁴

Lapsioikeudellisesta näkökulmasta jäsenoikeuksien rajoittamista koskevista tapauksista kiinnostavimpia kymmenen vuoden ajalta ovat UOL 27/2016 ja UOL 11/2023. Ratkaisussa UOL 27/2016 oli kyse salibandyjoukkueesta vapauttamisesta. Valittajana oli alaikäinen huoltajansa edustamana, joka oli erotettu joukkueesta sen vuoksi, etteivät hänen taitonsa olleet valmentajan mielestä riittävän hyvät. Valittajan mukaan päätös oli yhdistyslain vastainen, jonka vuoksi se tulisi kumota. Seura taas oli vastauksessaan vaatinut valittajaa maksamaan sille korvauksia perättömien syytösten ja kunnianloukkauksen vuoksi. Tämän seikan UOL jätti kuitenkin tutkimatta, sillä sen toimivaltaan ei kuulu siviili- tai rikosoikeudellisten korvausvaatimusten tutkiminen. Seura oli pyrkinyt järjestämään pelipaikkaa kaikille toisesta joukkueesta, jotka eivät mahtuneet kyseessä olevaan joukkueeseen. Uusi joukkue oli kuitenkin valmentajan puuttumisen vuoksi jäänyt perustamatta. Näin ollen valittajalle ei ollut paikkaa seuran muissa joukkueissa. Asiassa ei ollut kyse yhdistyksestä erottamisesta vaan siitä, ettei alaikäistä ollut valittu joukkueeseen.

Seuran säännöissä ei ollut kohtaa siitä, millä perusteilla joukkuevalinnat tehtiin, joten UOL tukeutui asiassa yhdistyslain säännöksiin ja yhdistyksen sääntöjä alemman asteisiin joukkueen sisäisiin sääntöihin. UOL päättyi asiassa ratkaisuun, ettei alaikäisen sulkemisella joukkueesta ollut näytetty rajoitetun perusteettomasti tämän jäsenoikeuksia. UOL perusteli asiaa sillä, että yhdistysautonomiaan ja seuran harkintavallan piiriin kuuluu päätös siitä, missä seuran joukkueista tietty pelaaja pelaa. Edellytyksenä tälle on, ettei jäsenten yhdenvertaisuutta loukata. UOL:n mukaan tilannetta tulee arvioida kokonaisuutena tätä taustaa vasten.¹⁴⁵ UOL:n mukaan yhdenvertaisuus yleensä toteutuu, jos samantasoisten ja samanikäisten jäsenten seuralta saamat edut eivät ilman urheilullisia perusteita olennaisesti poikkea toisistaan. Tilanne on siis toinen, mikäli perusteet eivät ole urheilullisia. Joukkuevalinnat tulevat tehdä siis hyväksyttävien kriteerien perusteella ja valinnan tulee olla ulkopuolisen tarkastelijan näkökulmasta hyväksyttävä. UOL:n mukaan sen toimivaltaan ei kuulu yksittäisen pelaajan urheilullisten taitojen arviointi, vaan alaikäisten

¹⁴⁴ Zilliacus 2016, s. 200–201

¹⁴⁵ Yhdistysautonomian piiriin kuuluu myös se, että seura päättää tukea rahallisesti vain tiettyjä seuran urheilijoita, mutta ei kaikkia. Tällaisen päätöksen tekeminen ei ole lähtökohtaisesti mitätön, kunhan jäsenten yhdenvertaisuutta ei loukata. Ks. UOL 38/2022, jossa oli kyse alaikäisten ulkomaankilpailumatkan tukematta jättämisestä.

joukkueurheilussa tämä kuuluu sen mukaan valmentajalle, jolla on asiassa laaja harkintavalta. Näin ollen UOL:n arvioitavaksi tuli, onko joukkuevalinta tehty urheilullisin tai muutoin hyväksyttävien perusteiden vai epäasiallisin ja kielletyin perusteiden. UOL:n mukaan urheilullisesti hyväksyttävä syy on esimerkiksi se, että joukkueeseen valitaan valmentajan suosiman pelitavan vuoksi tietyn tyyppisiä pelaajia ja näin ollen objektiivisesti katsottuna hyväkin pelaaja voi jäädä valitsematta joukkueeseen ilman, että kyse on UOL:n mukaan harkintavallan väärinkäytöstä tai yhdenvertaisuuden loukkaamisesta. UOL:n mukaan käsillä olevan asian taustalla ei ollut ei-urheilullisia perusteita, joiden vuoksi seuran päätös olisi ollut syytä kumota.

UOL kuitenkin totesi, että alaikäisen harrastuksen jatkumista on pyrittävä tukemaan osoittamalla alaikäiselle jokin muu joukkue yhdistyksen sisällä. Seura ei kuitenkaan ole velvollinen huolehtimaan siitä, että kaikille jäsenille on olemassa vuosittain joukkue, jossa harrastus voisi jatkua. Kuten tapauksessa, kysymys saattaa olla seuran resurssipulasta. UOL:n mukaan kaikkien harrastuksen jatkamisen takaaminen etenkin pienemmissä seuroissa saattaa olla haastavaa käytännön syistä, vaikka se ei yksittäisen lapsen edun mukaista olisikaan.

Ensinnä UOL muotoili lasten yhdenvertaisuuden sisältöä urheilussa. Pääsääntöisesti yhdenvertaisuuden voidaan katsoa toteutuvan, jos samantasoiset ja samanikäiset urheilijat saavat seuralta samat edut, ellei etujen eroavaisuuksia voida perustella urheilullisilla perusteilla. Taitojen arviointi kuuluu valmentajille eli valmentajilla on oman harkintansa kautta yhdenvertaisuuden toteutumisessa, sekä harjoituksissa että pelikentillä laaja valta ja vastuu. Valmentajalla on yleisestikin laaja itsemääräämisoikeus valmentamiseen liittyvissä asioissa.¹⁴⁶ Urheilulliset perusteet on käsitteenä itsessään täsmentämätön ja uhkaa muodostua epäurheilijamaisen käytöksen tavalla eräänlaiseksi ”kaatopykäläksi”, johon on helppo vedota muutoksia joukkueen kokoonpanoon tehdessä. Toiseksi ratkaisusta on nähtävissä lapsen edun ja lapsen harrastusoikeuden arviointia. UOL:n mukaan lapsen harrastamisen jatkuminen saattaa olla lapsen edun mukaista eli lapsen edun mukaisuuteen sisältyy myös oikeus harrastaa ja ensisijaisesti lapsen harrastuksen jatkuminen pitääkin pyrkiä seurassa takaamaan. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos seuralla ei ole mahdollisuutta järjestää harrastustoimintaa yksittäiselle lapselle. Pääsääntö on katsottava

¹⁴⁶ Rauste 2017, s. 128–134

olevan myös ennemmin suuntaa antava, sillä UOL:n mukaan seuraa ei voida velvoittaa järjestämään kaikille halukkaille joukkuetta. UOL tiedostaa ratkaisussaan erityisesti pieneten seurojen resurssien niukkuuden, mikä on perusteltua ottaen huomioon urheiluseuratoiminnan perustuvan pitkälti kansanliikkeen ja vapaaehtoisten varaan.

Tapauksessa kiinnostavaa oli myös lautakuntakulujen korvaamista koskeva ratkaisu. Pääsääntöisesti juttunsa hävinnyt osapuoli maksaa vastapuolen lautakuntakulut. Alaikäisen valitus hylättiin ja näin ollen valitusmaksua ei palautettu. Sen sijaan alaikäistä ei veloitettu korvaamaan seuran lautakuntakuluja vaan asianosaiset kärsivät UOL:n päätöksen mukaan itse kulunsa. UOL perusteli asiaa sillä, että alaikäistä valittajaa ei ollut jätetty valitsematta joukkueeseen siksi, että hän olisi toiminut moitittavalla tavalla, ja siksi pääsäännöstä poikkeava lautakuntakuluja koskeva ratkaisu katsottiin kohtuulliseksi.

Ratkaisussa UOL 11/2023 oli kyse alaikäisen valittajan siirtämisestä toiseen joukkueeseen jalkapalloseuran sisällä. Siirron taustalla oli muun muassa väitettyä epäasiallista toimintaa joukkueen yhden valmentajan suunnalta, esimerkiksi valmentajan oman lapsen suosimista valittajan kustannuksella. Joukkueessa oli siis vastuupalmentajan ja valmentajan lisäksi niin kutsuttuja isävalmentajia, jotka olivat pelaajien vanhempia. Isävalmentajien lapsien oli myös väitetty saaneen enemmän peliaikaa suhteessa muihin lapsiin. Valittaja oli aina pelannut omaa ikäluokkaansa vuotta vanhempien joukkueessa. Nyt hänet siirrettiin oman ikäluokkansa joukkueeseen. Seura perusteli asiaa monilla pelaajakehityksellisillä näkökulmilla ja muun muassa sillä, että siirto turvaa pelaajan tarvitsemat onnistumisen kokemukset. Seura korosti, että pelaajien joukkuetta koskevat ratkaisut tehdään aina pelaajan etu huomioiden ja kunnioittaen sekä pelaaja yksilöllisesti huomioiden. Se katsoi siis siirron olevan lapsen edun mukaista. Lisäksi seuran perusteena oli, että valmentajilla on ammattitaitonsa perusteella vanhempia parempi pätevyys arvioida pelaajalle sopiva joukkue. Seuran mukaan valittaja olisi saanut pelata jokaisessa ottelussa joukkueessa, johon hänet oli siirretty. Lisäksi uudella ja vanhalla joukkueella oli yhteisharjoittelua, jonka kautta valittajan sosiaaliset tukiverkostot olisivat säilyneet.

Valittajan mukaan pakkosiirto oli rikkonut valittajan huoltajien ja seuran välistä sitovaa sopimusta, rajoittanut lapsen jäsenoikeuksia ja loukannut yhdenvertaista kohtelua. Valittajan mukaan urheiluseura ei voi lasten puolesta päättää, mikä on parasta kunkin pelaajan kehittymisen kannalta. Vanhempien mukaan joukkueen vaihtaminen ei ollut lapsen edun

mukaista. Siirtopäätöksen taustalla ei ollut urheilulliset syyt vaan motiivina oli ollut vanhempien kohdistama kritiikki joukkueen pelaajia syrjivään toimintaan. Lisäksi valituksessa katsottiin, että lasta oli rangaistu hänen huoltajiensa menettelystä ja, että lapselle olisi ensiarvoisen tärkeää jatkaa harrastustaan tutussa ja turvallisessa ympäristössä tuttujen pelikavereiden ja ohjaajien seurassa. Valituksessa vedottiin Reilun Pelin periaatteisiin, jossa korostetaan liikunnan ja urheilun kasvatuksellista ulottuvuutta ja terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä kokonaisvaltaisen vastuun tuntemista alaikäisistä. Valittaja katsoi, että seura oli riistänyt lapselta Reilun Pelin periaatteissa turvaton oikeuden kehittyä ja kasvaa tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Valittaja vetosi myös menettelylliseen virheeseen, kun lasta ei ollut kuultu. Häneltä ei ollut kysytty mielipidettä joukkuesiirrosta eikä keskustelua ole käyty hänen huoltajansa kanssa.

Valittaja oli katsonut valituksessaan, että oikeus kuulua joukkueen yhteisiin viestintäkanaviin on nykypäivän urheilutoiminnassa yksi tärkeimmistä joukkueen pelaajien yhdenvertaisen kohtelun turvaavista oikeuksista, jonka näin ollen tulee kuulua jokaiselle joukkueen jäsenelle. Seura taas oli vedonnut valittajan vanhempien häiritsevään käytökseen valmentajia kohtaan ja näin ollen valmentajien työrauhan nimissä oli ollut tarpeen rajoittaa yhteydenpitoa. Seura ei kuitenkaan valvo tai ylläpidä vanhempien WhatsApp-ryhmiä, joka ei ole seuran virallinen viestintäkanava. Valittajan mukaan huoltajien epäkohtiin puuttuminen seuran toiminnassa ei ole peruste kieltää vanhempien yhteydenottoa valmentajiin, eikä vanhempien puolelta ole ollut kyse mistään häiritsevästä tai epäsovivasta yhteydenpidosta. UOL totesi aiheesta, että WhatsApp-ryhmä ei ole seuran viestintäkanava eikä seura voi vastata sen ulkopuolelle joutumisesta.

UOL päätyi ratkaisussaan siihen, että alaikäisen siirtopäätökseen oli olennaisesti vaikuttanut hänen vanhempiensa käyttäytyminen ja heidän isävalmentajia kohtaan osoittama kritiikki. Näin ollen lapsen siirto toiseen joukkueeseen ei ollut perustunut urheilullisiin tai hyväksyttäviin syihin. Myös menettelyssä oli tapahtunut virhe, alaikäistä olisi tullut kuulla joukkuesiirron johdosta, sillä kesken pelikauden vasten pelaajan ja tämän vanhempien tahtoa tehty siirto oli päätöksenä poikkeuksellinen. UOL:n mukaan alaikäisen jäsenoikeuksia oli kielletyllä tavalla rajoitettu ja näin ollen se kumosi seuran päätöksen siirtää alaikäinen toiseen joukkueeseen. UOL perusteli ratkaisuaan yhdistyslain, perustuslain ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen säännöksillä. UOL viittasi LOS:n 12 artiklan 1 kappaleeseen eli lapsen osallisuuteen sekä LOS:n 31 artiklaan eli lapsen harrastusoikeuteen turvallisessa

toimintaympäristössä. UOL viittasi aiempaan ratkaisukäytäntönsä, jossa se on katsonut, että lapsen mielipiteen selvittäminen on otettava huomioon urheiluseurojen toiminnassa: mielipide on selvitettävä ja sitä on mahdollisuuksien mukaan kunnioitettava. Ratkaisussa UOL 1/2004 todettiin UOL:n toimesta, että kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa on huomioitava lasten etu. Tapauksen perusteluissa todettiin, että UOL on ratkaisukäytännössään painottanut lapsen edun huomioimista lasten ja nuorten urheilua koskevissa päätöksissä, jotka vähentävät lasten mahdollisuuksia harrastaa urheilua yhdistyksissä.¹⁴⁷

UOL:n mukaan joukkueen kokoonpanoa koskeviin valintoihin vaikuttavat yksittäisen pelaajan taitojen lisäksi joukkueen muut pelaajat ja koko joukkue kokonaisuutena. UOL:n mukaan jäsenten yhdenvertaisuus kilpaurheilua harjoittavissa seuroissa yleensä toteutuu, jos samantasoisten ja samanikäisten jäsenten seuralta saamat edut eivät olennaisesti poikkea toisistaan, ellei tähän ole urheilullisia perusteita. Se siis totesi saman mitä edellä käsitellyssä tapauksessa UOL 27/2016. UOL jalosti lasten yhdenvertaisuuden määritelmää urheiluharrastuksissa vielä edelleen painottamalla, että kun kyseessä on päätöksenteko, joka kohdistuu urheiluharrastustaan aloitteleviin lapsiin, yhdenvertaisen kohtelun merkitys korostuu. UOL:n mukaan tiettyyn joukkueeseen kuulumisen ja sen sosiaalinen merkitys ovat noin kymmenenvuotiaalle lapselle yleensä huomattavasti merkittävämpiä kuin aikuiselle. UOL pitää lapselle kehittyneitä sosiaalisia suhteita joukkueeseensa tärkeänä ja sellaisena merkittävänä seikkana, joka tulisi ottaa huomioon joukkuesiirtoa harkittaessa.

UOL painotti, että seuralla on velvollisuus antaa lapselle mahdollisuus ilmaista näkemyksensä sekä saada näkemyksensä huomioon otetuksi. Kyseessä olevassa tapauksessa UOL:n mukaan asiassa olisi ollut välttämätöntä keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti, jotta lapsi olisi voinut esittää vapaasti näkemyksensä asiasta. UOL painotti kuitenkin, ettei lapsen mielipiteellä ole ratkaisevaa merkitystä, mutta lapsen ilmaisemat näkemykset ja käsitykset voivat tuoda päätöksentekoon näkökohtia, joilla on merkitystä arvioitaessa sitä, voiko päätöstä pitää lapsen edun mukaisena. Koska asiassa ei ollut kuultu lasta, seuran päätös ei UOL:n mukaan perustunut sellaiseen selvitykseen, että päätöksen lapsen edun mukaisuutta olisi mahdollista luotettavasti arvioida. Näin ollen UOL

¹⁴⁷ ks. esim. UOL 2/2021, jota analysoidaan tarkemmin kappaleessa 3.2.4

totesi, ettei päätöksen voida katsoa olevan lapsen edun mukainen, kun lapselle ei ollut varattu tilaisuutta henkilökohtaisesti esittää näkemyksiään ja mielipidettään joukkuesiirrosta.¹⁴⁸

Kaikkiaan kyse oli hyvin moniulotteisesta tapauksesta. Ensinnäkin seuran ja lapsen vanhempien näkemykset lapsen edun mukaisuudesta erosivat toisistaan. Seura näki lapsen edun sisällön enemmän pelaajakehityksen kautta ja vanhemmat tutussa ja turvallisessa ympäristössä toimimisen kautta. UOL päätyi asiassa enemmän vanhempien kannalle korostamalla lapsen sosiaalisten suhteiden tärkeyttä joukkueovereihinsa. Toisaalta lapsen etua ei voitu ilman tämän oman mielipiteensä selvittämisen puutteen vuoksi arvioida. Lapsen edun mukaisuus oli siten vahvasti kytketty lapsen osallisuuteen, ja lapsen edun toteutuminen olisi edellyttänyt ensin lapsen kuulemista.

Suomen Palloliiton kilpailutoiminnan johtaja ja lakimies Pekka Soini otti tapaukseen kantaa kirjoituksessaan. Hän korosti seuratoiminnan joustavuutta ja kenties koki päätöksen uhkaavan sitä: ”Seurakentän kanta asiaan on selvä. Seurat toivovat joustavia pelaajien liikkumismahdollisuuksia ryhmien ja joukkueiden välillä.”¹⁴⁹ Kirjoituksessa tarkasteltiin myös lapsen kuulemista ja millaisen muodon se ottaa arkipäivän urheilutoiminnassa. Kilpailutoiminnan johtajan arvion mukaan lapsen kuulemiselle ei vaikuttaisi olevan määrätty muotoa, joten seuran vastuulle jää millä tavoin kuuleminen suoritetaan. Hän ehdottaakin kuulemisen osalta esimerkiksi sitä, että paikalla olisi lapsen lisäksi myös hänen vanhempansa, mutta lasta voitaisiin kuulla myös ilman vanhemman läsnäoloa ja paikalla olisi valmentajan lisäksi kolmas osapuoli kuten valmennuspäällikkö. Kuuleminen olisi Soinin mielestä syytä myös dokumentoida. Kirjoitus kulminoituu toteamukseen, jonka mukaan vastaavanlaiset tapaukset ”väistämättä” aiheuttavat sen, että vapaaehtoisvalmentajia ja -toimijoita jää toiminnasta pois. Soini näkee, että tärkein hyöty tapauksesta lienee keskustelu seuran, valmentajien ja vanhempien velvollisuuksista, oikeuksista ja rooleista.¹⁵⁰ Toivottavasti keskustelu ulottuisi myös lapsen oikeuksiin. Ongelmana nähtiin ennemmin lapsen kuulemisen prosessuaalinen raskaus ja seurojen autonomian väitetty kaventuminen, kuin seurasiirtoon ylipäänsä johtaneet syyt. Lapselle kuuluvista erityisistä oikeuksista

¹⁴⁸ Ratkaisussa yksi lautakunnan jäsenistä päätyi enemmistön kanssa samaan lopputulokseen, mutta eri perustein. Eri mieltä olleen jäsenen näkemyksen mukaan päätös oli kumottava nimenomaan menettelyvirheen perusteella eli sen perusteella, ettei seura ollut varannut lapselle tilaisuutta ilmaista näkemyksiään päätöksestä tai selostanut hänelle päätöksen syyt.

¹⁴⁹ Kanta on varsin erilainen verrattaessa seurojen kantoja ja perusteluja pelaaja-aloitteisten seurasiirtojen osalta, ks. kpl 3.2.4

¹⁵⁰ Soini 2023

huolehtiminen nähdään raskaaksi, saati, jos ne edes tunnustetaan. Jopa niin raskaaksi, että aihetta on syytä pelotella vapaaehtoisten kaikkoamisella.¹⁵¹ Kaikkiaan keskustelussa saattaa vallita hieman joko tai -henki: lapsen oikeuksista huolehtiminen nähdään valmentajien ja seuran päätösvallan kaventumisena ja vapaan kasvatuksen sekä vanhempien tyranniana. Tämä vain ilmentää, ettei lapsen oikeuksia ja niiden sisältöä urheilussa tunnusteta. Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta on kannanotossaan todennut, ettei epäasiallisuuksien karsiminen ja lasten tukeminen ole esteenä kilpaurheilun huipulle pyrkimisessä, vaan se päinvastoin tukee tätä tavoitetta.¹⁵² Jo pelkästään tällainen lause kertoo jotain laajemmin urheilun toimintakulttuurista ja vankassa vallitsevista uskomuksista.

Vuonna 2013–2023 käsitellyistä jäsenoikeuksien rajoittamista koskevissa ratkaisusta muissakin tapauksissa taustalla oli vanhempien ja seuran välistä kahakkaa. Näin oli ratkaisuissa UOL 21/2015 ja UOL 12/2013¹⁵³. Ratkaisussa UOL 21/2015 oli kyse alaikäisen urheilijan pesäpallojoukkueesta vapauttamisesta, jonka taustalla oli erimielisyydet erityisesti seuran kuukausimaksujen määrän ja suorittamisen osalta. Valituksessa oli väitetty, että joukkueesta vapauttaminen ei liity alaikäisen itsenä toimintaan joukkueessa. Siitäkin huolimatta UOL katsoi, ettei joukkueesta vapauttamista koskevalla päätöksellä ollut perusteettomasti rajoitettu alaikäisen oikeutta jatkaa harrastustaan eikä asiassa ollut tapahtunut menettelyvirheitä tai loukattu seuran jäsenten yhdenvertaisuutta. Alaikäisen vanhemmat olivat hyväksyneet joukkueen yhteiset säännöt, joiden mukaan joukkueen toiminta katettiin pelaajien maksamilla kuukausimaksuilla. Maksamattomien maksujen osalta valittajan suhteen oli jo joustettu eikä UOL:n mukaan seuralta voinut odottaa enempää ilman, että seura olisi toiminnallaan saattanut loukata joukkueen muiden pelaajien oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun. UOL totesi vielä perustelujensa päätökseksi seuran päätöksen olleen nuoren urheilijan kannalta valitettava. Koska alaikäisen menettely ei ollut antanut aihetta käsiteltyyn päätökseen, UOL katsoi, että oli kohtuullista, että osapuolet vastasivat omista kuluistaan.¹⁵⁴

¹⁵¹ ks. myös KaaPo:n tiedote 2023 jossa vedottiin seuratoiminnassa vaikuttavien vapaaehtoisten työrauhaan, jonka häiritseminen heidän mielestään johtuu seuratoiminnan muuttuneesta toimintaympäristöstä ja vanhempien lisääntyneistä vaatimuksista. Seura oli myös ilmeisen tyytymätön päätökseen, sillä se haki lautakunnalta uudelleen käsiteltävä vedoten ratkaisun olennaiseen virheellisyteen. UOL kuitenkin hylkäsi valituksen ks. UOL 24/2023.

¹⁵² Urheilun eettisen asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019

¹⁵³ UOL jätti kuitenkin tutkimatta tapauksen UOL 12/2013, sillä valitus oli yhä vireillä Palloliitossa. UOL:n sääntöjen 14 §:n mukaan valituksen tutkimisen edellytyksenä on, että kaikki asianomaisen järjestön sääntöjen mukaiset muutoksenhakumahdollisuudet on käytetty.

¹⁵⁴ Kulujen osalta samaan lopputulokseen päädyttiin myös aiemmin käsitellyssä ratkaisussa UOL 27/2016

Tapausta arvioidessaan UOL nosti esiin joukkueen kesken sovitun maksuvelvollisuuden toimintaan osallistuvan keskeisenä velvoitteena. Velvollisuuden merkitystä korostaa UOL:n mukaan se, että maksun laiminlyömällä pelaaja voi vaarantaa joukkueen toimintaedellytykset ja pahimmassa tapauksessa käynnissä oleva pelikausi keskeytyy. Vaihtoehtona toiminnan rahoittamiselle on ulkopuolisen rahoituksen järjestäminen taikka muiden pelaajien kuukausimaksujen korottaminen, joka taas saattaisi johtaa siihen, että joukkueen muiden pelaajien harrastaminen vaarantuu kohonneiden harrastusmaksujen takia. Tapaus onkin mielenkiintoinen esimerkki joukkueurheilussa tapahtuvasta yksittäisen pelaajan ja koko joukkueen edun arvioinnista. Lapsen harrastusoikeus olisi toteutunut, mikäli hän olisi saanut jatkaa harjoittelua, joka olisi ollut lapsen edun mukaista, mikäli hän olisi sitä itsekin halunnut. Maksuvelvollisuuden laiminlyönti kuitenkin oikeutti joukkueesta vapauttamiseen, eivät lapsen vanhempien ja seuran väliset erimielisyydet, mitä on pidettävä perusteltuna ratkaisuna. UOL on aiemminkin huomioinut koko joukkueen ja yksittäisen lapsen edun erisisältöisyyttä esimerkiksi ratkaisuissa UOL 10/2019.

Ratkaisussa UOL 13/2018 oli kyse alaikäisen pelaamisesta kahdessa eri seurassa ja joukkueessa samanaikaisesti eli kaksoisedustuksesta. UOL hylkäsi valituksen, perusteenaan ettei valittajan jäsenoikeuksia ollut rajoitettu perusteettomasti, eikä hänen yhdenvertaisuuttaan ollut loukattu, sillä seurassa ei muitakaan pelaajia pelannut kaksoisedustussääntöjen perusteella. Valittaja teki asiassa uudelleenkäsitteilypyynnön, mutta UOL hylkäsi sen ratkaisussaan UOL 20/2018. UOL totesi perusteluissaan, että lasten ja nuorten urheilua koskevassa päätöksenteossa on aina pyrittävä turvaamaan lapsen etu ja nuoren urheilijan harrastusmahdollisuus. Tämä pyrkimys ei kuitenkaan merkitse sitä, että alaikäisellä urheilijalla olisi automaattisesti oikeus edustaa haluamaansa joukkuetta ja osallistua juuri haluamansa joukkueen toimintaa tai sitä, että urheilijalla on ehdoton oikeus osallistua samanaikaisesti useiden kilpaurheilutoiminnassa mukana olevien joukkueiden toimintaan. Siispä alaikäisen mahdollisuuksia harrastaa ei ollut perusteetta rajoitettu. UOL siis rajasi edelleen lapsen harrastusoikeuden määritelmää ja katsoi, että harrastusoikeuteen ei kuulu harrastaminen kahdessa useammassa saman lajin joukkueessa. Määritelmän täsmentämistä voidaan pitää perusteltuna.

Lisäksi UOL otti mielenkiintoisen kannan perusteluissaan, jonka mukaan asiassa ei ollut kysymys pienten lasten liikunnasta, vaan jo 13–14 –vuotiaiden nuorten organisoidusta urheilusta. UOL:n mukaan sen ikäisten urheilijoiden kohdalla toiminnan keskiössä on

yksilön kehittäminen sekä joukkueen menestyminen sarjassa, johon joukkue osallistuu. UOL katsoo, että sellaisessa asetelemassa samaan sarjaan osallistuvien kilpailevan joukkueen toimintaan osallistuminen on urheilussa yleisesti harvinaista. Samaa mieltä voidaan olla siitä, etteivät 13–14-vuotiaat ole pieniä lapsia. Montaa mieltä voidaan olla siitä, mikä sen ikäisten lasten urheilutoiminnan keskiössä tulisi olla. Myöhemmin UOL on jääkiekkoa koskevassa ratkaisussaan UOL 1/2022 katsonut, että alle 15-vuotiaiden suojeleminen liialliselta kilpailulta ja tulokseen keskittyvältä toiminnalta on tavoiteltava asia. Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta katsoo, että lasten ja nuorten urheilun tärkeimpänä tavoitteena on ilo urheilusta ja liikkumisesta, mikä syntyy uuden oppimisesta, sosiaalisista suhteista, reilusta kilpailuista ja erilaisista tunteista.¹⁵⁵ Ratkaisun UOL 1/2022 valossa vaikuttaisikin siltä, ettei UOL katso enää ainakaan alle 15-vuotiaiden urheilutoiminnan keskiössä olevan joukkueen menestyminen.

3.2.4 Yhdistyksen päätöksen sääntöjenvastaisuus

Vuosina 2013–2023 urheilun oikeusturvalautakunta ratkaisi 19 tapausta, joissa oli kyse yhdistyksen päätöksen sääntöjenvastaisuudesta. Kun urheilun oikeusturvalautakunnalla on toimivalta tutkia yhdistysten päätösten sääntöjenvastaisuus, se käytännössä laajentaa toimivallan koskemaan kaikkia yhdistyksen päätöksiä.¹⁵⁶ Sääntöjen vastaisuuden on UOL:n ratkaisukäytännössä katsottu myös tarkoittavan tilanteita, joissa valituksen kohteena olevan päätöksen tai sen perusteena olevien sääntömääräysten on väitetty olleen perustuslain turvaaman perusoikeuden tai pakottavan lainsäädännön vastainen.¹⁵⁷ UOL on esimerkiksi ratkaisussaan UOL 4/2014 katsonut, että se on velvollinen päätöksen sääntöjen vastaisuuden arvioinnissa ottamaan huomioon perustuslain määräykset siltä osin, kun niiden sisältöä ja soveltumista arvioitavana olevaan asiaan voidaan pitää riidattomana. UOL voi siis todeta, että perustuslain vastaista sääntöä ei voida yhdistyksen päätöksenteossa soveltaa, mutta sillä ei ole toimivaltaa kumota tai muuttaa yhdistyksen sääntöjä.¹⁵⁸ Yhdistyksen päätöksen sääntöjen vastaisuutta koskevat ratkaisut voidaan jaotella muutamaaan kategoriaan niiden

¹⁵⁵ Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019

¹⁵⁶ Zilliacus 2016, s. 202

¹⁵⁷ Sippo – Ojala 2016, s. 124, UOL 4/2014, UOL 16/2014 ja UOL 15/2015

¹⁵⁸ ks. myös UOL 26/2015 ja UOL 16/2014.

tyypin perusteella: pelaajasiirrot seurojen välillä (seurasiirrot), valmennusryhmä- ja kilpailuvalinnat sekä muut päätökset.¹⁵⁹

Seurasiirrot

Suurin osa yhdistyksen päätöksen sääntöjen vastaisuutta koskevista ratkaisuista koski pelaajien siirtoa kahden tai useamman seuran välillä. Yhdistysautonomian piiriin ja seuran harkintavaltaan kuuluu päättäminen siitä, missä seuran joukkueista tietty pelaaja pelaa. Autonomialla tarkoitetaan oikeutta tehdä omat päätöksensä julkisesta vallasta ja muista yksityisistä tahoista riippumatta.¹⁶⁰ Autonomia ei kuitenkaan merkitse vapautta oikeusjärjestyksen noudattamisesta. Seurojen käyttäessä harkintavaltaansa, heidän tulee huomioida jäsenten yhdenvertaisuus ja se, ettei yhdenvertaisuutta loukata.¹⁶¹ Seuran tulee kohdella jäseniään tasavertaisesti. Halila on huomauttanut, ettei velvoite tasavertaisesta kohtelusta tarkoita kuitenkaan sitä, ettei urheilullisella osaamisella voisi olla merkitystä seuran voimavarojen jaossa tai, että jokaisella olisi oikeus päästä haluamaansa joukkueeseen tai valmennusryhmään.¹⁶² Yleisimmin seurasiirtoja koskevissa ratkaisuissa on kyse siitä, että alaikäinen on hakenut seuralta lupaa siirtyä kesken kauden toiseen joukkueeseen ja seura hylkää pyynnön sääntöihinsä vedoten. Seurasiirtojen myöntäminen siirtoaikojen ulkopuolella on poikkeuksellista. Seurasiirtoja ja niiden rajoittamista koskevien sääntöjen tarkoituksena on junioritason urheilussa toiminnan suunnittelemisen mahdollistaminen, pelaajaliikenteen rauhoittaminen pelikauden aikana urheilullisen tasapainon varmistamiseksi sekä sen varmistaminen, että joukkueet voivat pelata pelikauden loppuun arvioituihin kustannuksiin, joiden kattamiseen pelaajat ja heidän vanhempansa ovat yhdessä sitoutuneet.¹⁶³ Myös vapaata siirto-oikeutta voidaan hyväksyttävistä, toiminnan järjestämiseen liittyvistä syistä pelikauden aikana rajoittaa.¹⁶⁴

UOL on ottanut ratkaisukäytännössään alaikäisten osalta vahvan linjan, jonka mukaan kategorinen sääntöihin tai sopimusehtoinen perustuva seurasiirrosta kieltäytyminen voi

¹⁵⁹ Valmennusryhmä- ja kilpailuvalintaa koskevia ratkaisuja sivutaan seuraavassa kappaleessa 3.3 niiden arvokilpailuvalintoja koskevien ratkaisujen arvioinnin yhtäläisyyden vuoksi.

¹⁶⁰ Halila – Norros 2017, s. 14

¹⁶¹ Ks. esim. UOL 11/2023, UOL 1/2004 ja UOL 21/2015, joissa kaikissa on kyse alaikäisestä urheilijasta

¹⁶² Halila 2006, s. 42. Nämä seikat ovat tulleet ilmi myös urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisutoiminnassa ks. esim. aiemmin läpi käydyt UOL 27/2016 ja UOL 11/2023

¹⁶³ ks. esim. UOL 25/2020

¹⁶⁴ ks. esim. UOL 7/2017 ja UOL 2/2021

yksittäisessä tapauksessa etenkin junioriurheilijan kannalta ollut kohtuutonta. Esimerkkinä se nostaa sellaisen tilanteen, jossa perhe muuttaa toiselle paikkakunnalle. Tällaisessa tilanteessa seurasiirtoa koskevia sääntöjä on tulkittava urheilijamyönteisesti ja kohtuuton tilanne välttämättä. Jos tätä tavoitetta ei saavuteta sääntöjä tulkittamatta, kohtuuttomaan tilanteeseen johtava sääntömääräys on jätettävä yksittäistapauksessa soveltamatta.¹⁶⁵

Ratkaisu UOL 2/2021 on nostettu amatööripelaajien seurasiirtojen oikeudellisen arvioinnin kannalta tärkeäksi ratkaisuksi.¹⁶⁶ Ratkaisu on tärkeä myös siksi, että UOL nostaa lapsen oikeuksien yleissopimuksen ensimmäistä kertaa nimenomaisesti vuosina 2013–2023 esille ratkaisun perusteluissaan.¹⁶⁷ Tapauksessa kolme alaikäistä lasta halusivat siirtyä toiseen salibandyseuraan, mutta seura esti tämän vedoten, ettei asiassa ollut esitetty erityisen painavia syitä hyväksyä siirtoa kesken kauden. UOL:ssa kysymys oli siitä, oliko päätös Salibandyliiton sääntöjen vastainen tai muutoin kohtuuton. UOL:n mukaan seurasiirtorajoitusten tehtävänä on muun muassa turvata joukkueiden urheilullinen toiminta riittävällä pelaajamäärällä sekä seurojen taloudellinen toiminta mahdollisuudella riittävän pitkäjänteiseen suunnitelmallisuuteen. Tapauksessa ei ollut UOL:n mukaan esitetty selvitystä, jonka mukaan lasten perustavanlaatuisia oikeuksia olisi loukattu taikka harrastustoiminnan jatkumista estetty. UOL katsoi, ettei sitoutuminen joukkueen toimintaan pelikaudeksi merkitse lapsen harrastusmahdollisuuksien kiellettyä rajoittamista. Seurasiirron estäminen ei ollut sääntöjen vastaista, joten UOL:n arvioitavaksi tuli oliko kielto siirtyä toiseen joukkueeseen kohtuuton.

Kohtuuttomuutta arvioitaessa UOL huomioi, että pelaajan siirto-oikeutta rajoittavat seikat olivat lasten vanhempien selvitettävissä ja ennakoitavissa, mikä puhui asiasta sovittelua vastaan, kun asiaa arvioi oikeustoimilain 36 §:n sovittelukriteerien mukaan. Arvioinnissa oli kuitenkin otettava huomioon, että kyse oli ollut 15-vuotiaista urheilijoista ja junioriurheilijoiden osalta tulisi viimeiseen saakka pidättäytyä sellaisista toimista, jotka rajoittavat heidän harrastusmahdollisuuksiaan ja osallistumistaan kilpaurheiluun haluamallaan tavalla. UOL huomioi arvioinnissaan, vaikuttaisiko lasten siirtyminen toiseen joukkueeseen siirron estäneen joukkueen vahvuuteen tai sen kilpailulliseen tilanteeseen

¹⁶⁵ ks. esim. UOL 13/2015, UOL 9/2015, UOL 2/2021, UOL 7/2017 ja UOL 6/2019

¹⁶⁶ Huhtamäki 2021, s. 94

¹⁶⁷ LOS:n maininta herätti huomiota myös mediassa ks. HS 22.1.2021. Yleisestikin lasten seurasiirtoja koskevat tapaukset ovat useasti esillä eri medioissa.

suhteessa toiseen seuraan sekä siihen, menettäisikö siirron evännyt seura mahdollisuutensa pelata juniorisarjassa. Kun UOL totesi, ettei tällaista vaikutusta ollut, se puolsi seurasiirron hylkäämisen kohtuuttomuuden puolesta. Siirrolla ei olisi myöskään ollut haitallisia taloudellisia vaikutuksia, sillä lasten vanhemmat olivat lupautuneet maksamaan harrastusmaksut siirron evänneelle seuralle kauden loppuun saakka.¹⁶⁸ UOL huomioi lopuksi LOS:n 31 artiklan mukaisen lapsen oikeuden osallistua vapaasti urheilutoimintaan, jonka se katsoi kohtuuttomuusarvioinnin lähtökohdaksi. Lopputuloksenaan UOL myönsi lapsille luvan siirtyä toiseen joukkueeseen.

Huhtamäen mukaan ratkaisu vei seurasiirtojen rajoittamista koskevaa tulkintaa perusoikeusmyönteisempään suuntaan. Hänen mukaan ratkaisu merkittävä ja jopa käänteentekevä seurasiirtojen rajoittamisessa sekä suomalaisessa urheiluoikeudessa, sillä se korostaa ensimmäistä kertaa tarpeeksi voimakkaasti kansainvälisillä sopimuksilla suojattuja perusoikeuksia.¹⁶⁹ Ratkaisu eittämättä täsmentää seurasiirtojen rajoittamista koskevaa tulkintaa ja osoittaa, ettei seurojen tai lajiliittojen säännöt ole UOL:n tarkastelussa ehdottomia. UOL vahvistaa ratkaisulla lapsen oikeuksien yleissopimuksen harrastusoikeuden toteutumisen seurasiirtoarvioinnin lähtökohdaksi.

Ratkaisussa UOL 3/2022 oli kyse seurasiirron tarpeellisuudesta. Alaikäiselle ei ollut myönnetty seurasiirtoa. Valituksessa oli vedottu, että perusteet seurasiirrolle olivat sekä urheilullisia, että nuoren koulutukselliseen tulevaisuuteen liittyviä. Valittajan mukaan seuran päätös oli kohtuuton, koska hän oli 15-vuotias, jolloin seuran tulisi pidättäytyä sellaisista toimista, jotka rajoittavat mahdollisuuksia harrastaa ja osallistua kilpailutoimintaan haluamallaan tasolla. Seura oli vastineessaan katsonut, ettei valittajan siirrolle ollut urheilullisia perusteita ja niin sanottu ”seurashoppailu” lyhyellä tähtämellä ei palvele pelaajien etua eikä seurojen pitkäjänteistä urheilullista, valmennuksellista, seuratoiminnallista ja joukkueiden taloudellista toimintaa.

UOL:n mukaan asiassa oli kysymys siitä, oliko valittajan siirtopyynnön epääminen tapahtunut kilpailusääntöjen vastaisesti tai pelaajien yhdenvertaisuutta tai valittajan

¹⁶⁸ Taloudellisten vaikutusten arviointi on tarpeen, koska se on yksi seurasiirtojärjestelmän motiiveista. Kuitenkin liiallisen painoarvon antaminen taloudellisten vaikutusten tasapainottamiseen voi johtaa siihen, että osa voi maksaa tiensä ulos seurasta, mikä ei ole omiaan edistämään lasten välistä yhdenvertaisuutta.

¹⁶⁹ Huhtamäki 2021, s. 118, 120

perusoikeuksia loukatun taikka oliko päätös lopputulokseltaan kohtuuton. UOL arvioi ratkaisussaan seuran määräaikaan vastata pelaajan seurasiirtopyyntöön, seurasiirron sääntöjen vastaisuutta sekä päätöksen kohtuuttomuutta. UOL:n mukaan seuran seurasiirtoon suostuminen on jätetty pääosin seurojen tarkoituksenmukaisuusharkinnan varaan. Yleisistä yhdistysoikeudellisista periaatteista seuraa, ettei UOL:n toimivaltaan lähtökohtaisesti kuulu sen tutkiminen, onko seuran päätös tarkoituksenmukainen.¹⁷⁰ UOL:n mukaan kuitenkin, kun on kyse yksittäistä urheilijaa koskevasta ratkaisusta, tarkoituksenmukaisuusharkintaa sisältävän sääntömääräyksen tulkintaa voidaan pitää sääntöjen vastaisena, jos päätös poikkeaa selvästi siitä, mitä vakiintuneesti samanlaisissa tilanteissa on päätetty, kysymys on syrjinnästä tai muusta perusoikeuksien loukkaamisesta. UOL katsoi asianomaisessa tapauksessa, ettei kyse ollut tällaisesta päätöksestä.

UOL on ratkaisukäytännössään linjannut kohtuuttomuusarvioinnin lähtökohdat. Sen mukaan yksittäistapauksella kohtuuttomuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa sääntömääräystä ei yleisesti voi pitää kohtuuttomana, mutta sääntömääräyksen tulkinta yksittäistapauksessa johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen.¹⁷¹ UOL:n mukaan kohtuullisuutta arvioitaessa on huomioitava, että tapauksessa oli kyse 15-vuotiaasta urheilijasta ja junioriurheilijan osalta tulisi viimeiseen saakka pidättäytyä toimista, jotka rajoittavat hänen mahdollisuuksiaan harrastaa ja osallistua kilpaurheiluun haluamallaan tavalla. UOL:n ratkaisukäytännön mukaan kategorinen sääntöihin tai sopimusehtoihin perustuva siirrosta kieltäytyminen voi junioripelaajan kannalta olla kohtuutonta esimerkiksi silloin, kun kyse on nuoresta urheilijasta, jonka perhe on muuttanut toiselle paikkakunnalle. Tällaiset tilanteet edellyttävät siirto-oikeutta koskevien sääntöjen urheilijamyönteistä tulkintaa. Kuitenkin myös juniori-ikäisten pelaajien siirtymistä toiseen joukkueeseen kesken kauden voidaan rajoittaa, eikä valittajan alaikäisyys yksin puolla seurasiirtopäätöksen hyväksymistä.

Valittajan mukaan seurasiirto oli olennainen hänen peruskoulun jälkeisen opintohakunsa kannalta ja siirto turvaisi hänen mahdollisuutensa pelata mahdollisimman korkealla sarjatasolla. Valittajalla oli aikomus hakea urheilupainotteiseen oppilaitokseen. UOL:n mukaan tapauksessa oli kuitenkin jäänyt epäselväksi, oliko joukkueen vaihdolla ratkaiseva tai edes olennainen vaikutus oppilaitosvalinnassa. Näin ollen asialle ei voitu antaa asiassa

¹⁷⁰ ks. myös esim. UOL 4/2012, UOL 5/2012 ja UOL 9/2015, jotka käsitelivät myös jääkiekon seurasiirtoja

¹⁷¹ ks. myös UOL 13/2017

painoarvoa. Tätä ratkaisua tuki myös seuran laaja harkintavalta seurasiirtoja koskevassa päätöksenteossa. Seura ei ollut myöskään kohtuuttomasti haitannut valittajan jääkiekkoharrastusta, saati estänyt harrastamista, eikä myöskään kohdellut valittajaa syrjivästi tai loukannut hänen perusoikeuksiaan. UOL tuli lopputulokseen, ettei seuran päätös ollut sääntöjen vastainen eikä päätöstä ollut aihetta kohtuullistaa. Lautakunnassa asian esitellyt sihteeri oli asiassa kuitenkin eri mieltä. Mietinnössään sihteeri katsoi, että UOL todennee asiassa, ja näin UOL totesikin, että nuoren sivistykselliset perusoikeudet ovat taattu perustuslain 16 §:ssä, EU:n sosiaalisen peruskirja 10 artiklassa ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (TSS-sopimuksen) 13 artiklassa, ja että nämä perusoikeudet edellyttävät, että valittaja voi vapaasti hakeutua valitsemaansa oppilaitokseen ilman, että oikeudelle asetetaan käytännön esteitä. Näin ollen lautakunta sihteerin mukaan katsoisi, että seura ei voi perustellusti olla suostumatta alaikäisen nuoren urheilijan siirtopyyntöön vain vetoamalla rajattuihin suostumuskriteereihin ja niitä koskevaan vakiintuneeseen käytäntöön, kun siirrolla on merkitystä nuoren koulutuspaikkavalintaan tai oppilaitokseen pääsyyn. Sihteerin mukaan asiassa olivat vastakkain alaikäisen urheilijan perusoikeudelliset intressit ja seuran tarve ylläpitää voimassa olevaa seurasiirtojärjestelmää. Nämä vastakkaiset intressit huomioiden tulisi ratkaisussa painottaa seuran selitysvelvollisuutta seurasiirrosta kieltäytymisen hyväksyttävistä syistä ja vaikutuksista. Sihteerin mukaan päätös olla suostumatta seurasiirtoon johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen, vaikka päätös ei ollut syrjivä tai muutoin seuran omien tai kilpailusääntöjen vastainen.

Tapaus on hyvä esimerkki siitä, miten urheiluharrastusten parissa tehdyillä ratkaisuilla saattaa olla merkitystä myös urheilun ulkopuolella vaikuttavien oikeuksien toteutumiseen ja toteutumatta jäämiseen. UOL:n ratkaisu on perusteltu, sillä lapsen harrastamista ei estetty eikä myöskään hänen hakeutumistaan urheiluoppilaitokseen estetty – urheiluoppilaitosvalintaan kun vaikuttaa moni muukin seikka, kuin joukkue, jossa pelaa. Kuitenkin UOL:n sihteeri nosti asiassa esille tärkeän näkökohdan, joka oli perusoikeudellisten intressien ja seurasiirtojärjestelmän ylläpitämisen vastakkaisuus. Toisaalta seurasiirtojärjestelmäkkin voi edistää perusoikeuksien toteutumista, kuten joukkueen jäsenten yhdenvertaisuutta estämällä jäsenmaksujen yllättävät kohoamiset.¹⁷²

¹⁷² ks. jäljempänä käsiteltävät UOL 3/2021 ja UOL 2/2020

Ratkaisussa UOL 9/2015 oli kyse seurasiirron epäämisestä kesken kauden siirtoajan ulkopuolella sekä joukkueeseen sitoutumisesta. Alaikäinen valittaja oli siirtynyt toiseen joukkueeseen, mutta pelaajan jäätyä vähäiseksi, hän halusi palata takaisin joukkueeseen, josta oli alun perin siirtynyt. UOL:n mukaan asiassa oli kysymys siitä, oliko valittaja sitoutunut Jääkiekkoliiton ja seuran, johon valittaja oli siirtynyt, sääntöihin ja jos oli, oliko päätös pelaajasiirron epäämisestä sääntöjen vastainen. UOL:n mukaan valittaja oli sitoutunut noudattamaan sekä liiton, että seuran sääntöjä. Sitoutuminen oli UOL:n mukaan tapahtunut jääkiekkoliiton pelipassin lunastamalla ja seuran toimintaan osallistumalla.

UOL päätyi asiassa ratkaisuun, ettei pelaajasiirron epääminen ollut sääntöjen vastainen taikka valittajan kannalta kohtuuton, sillä valittajan harrastamista ei ollut estetty, vaan hänellä oli mahdollisuus osallistua seuran toisen joukkueen toimintaan, jossa olisi saanut enemmän peliaikaa.¹⁷³ Tapauksesta oli siis nähtävissä lapsen harrastusoikeuden arviointi. UOL ei kuitenkaan osoittanut muuta erityistä huomiota valittajan alaikäisyyteen. Tapaus oli kuitenkin seuran sääntöjen sitoutumisen osalta kiinnostava ja menettelyltään tavallisesta poikkeava, sillä UOL oli välitoimena pyytänyt Jääkiekkoliitolta selvitystä pelaajalisenssin hankkimista koskevasta järjestelmästä. Valittajalle oli varattu tilaisuus lausua saadusta selvityksestä. UOL:n mukaan Jääkiekkoliiton pelipassin hankkimiseen ei ollut sisällytetty vaihtetta, jossa olisi tarkoituksena nimenomaisesti sitouttaa pelaaja liiton sääntöihin esimerkiksi rastitettavalla sitoumuksella tai muulla nimenomaisella tahdonilmaisuna. UOL:n mukaan tämä oli eittämättä järjestelmän puute, mutta se ei sulkenut pois mahdollisuutta, että sitoutuminen sääntöihin tapahtuisi muulla tavoin. Siispä UOL katsoi, että lisenssin maksaminen ja osallistuminen liiton otteluihin liiton ja seuran ylläpitämässä kilpailutoiminnassa voivat johtaa siihen, että toimintaa yleisesti määrittäviin kilpailusääntöihin perustuvien veloitteiden katsotaan olevan olemassa.¹⁷⁴

Ratkaisussa UOL 3/2021 oli kyse alaikäisen valittajan ehdollisesta seurasiirrosta. Valittajalle olisi myönnetty seurasiirto, mikäli hän maksaisi kolmen kuukauden joukkuemaksut. Urheilun oikeusturvalautakunnassa asiassa oli kysymys siitä, oliko päätös seuran sääntöjen

¹⁷³ ks. myös UOL 6/2019, jossa UOL päätyi asiassa alaikäisen salibandypelaajan osalta samanlaiseen ratkaisuun

¹⁷⁴ Sitoutumisesta pelaajasiirtoja koskeviin sääntöihin on käsitelty myös alaikäistä koskevassa ratkaisussa UOL 28/2016. Ratkaisussa ei annettu merkitystä sille, ettei alaikäinen ollut tehnyt seuran kanssa pelaajasopimusta, vaan sitoutuminen sääntöihin oli tapahtunut seuran toimintaan osallistumalla ja toimintamaksut maksamalla, kun toiminnassa noudatettavat säännöt oli annettu hänelle tiedoksi.

vastainen ja oliko tällainen maksu siirron edellytyksenä syrjinyt valittajaa. UOL arvioi perusteluissaan Jääkiekkoliiton kilpailusääntöjä, joissa oli määritelty milloin seura voi vaatia rahallisen korvauksen siirrosta pelaajalta. Tapauksessa oli myös osaltaan kyse liiton pelaajasiirtoja koskeviin sääntöihin sitoutumisesta. UOL katsoi valittajan olleen näihin sitoutunut osallistuessaan joukkueen toimintaan. UOL:n mukaan seura on voinut vaatia valittajalta kolmen kuukauden joukkuemaksun määrää vastaavaa korvausta, sillä korvauksen perusteena oli joukkueeseen jääville pelaajille aiheutuvan kustannusten kohtuuttoman nousun estäminen eikä UOL:n mukaan kolmen kuukauden joukkuemaksut, 450 euroa, olleet lähtökohtaisesti kohtuuton määrä.¹⁷⁵ UOL katsoi myös, ettei valittajaa ollut syrjitty, sillä seuran aiemmin myöntämä seurasiiro toiselle pelaajalle oli tapauksena erilainen eikä asiassa ollut näytetty, että valittajaa oli kohdeltu asiassa epäasiallisesti tai syrjivästi. Ratkaisussa UOL 2/2020 oli myös osaltaan kyse syrjinnästä. Lautakunta totesi saman, että joukkueurheilussa yhden pelaajan siirtoon annetusta luvasta ei vielä voida tehdä johtopäätöstä, että kaikille muillekin siirtolupaa pyytävälle tulisi antaa suostumus seurasiiroon. UOL:n mukaan seura ei voi omalla päätöksenteollaan kaventaa harkintavaltaansa muodostamalla vakiintunutta päätöslinjaa myöntämällä yhdelle urheilijalle luvan seurasiiroon. UOL katsoo, että joukkueurheilussa jokaisella pelaajalla on oma merkityksensä joukkueelle ja tämän lähtökohdan perusteella seura voi hyväksyttävästä syystä sekä myöntää yhdelle pelaajalle siirron, että evätä toisen kohdalla siirron.

Kaikkiaan alaikäisten seurasiiroja koskevissa tapauksissa on vahvasti nähtävissä arvio lapsen harrastusoikeudesta ja rajoittaako seurasiiirron epääminen tätä oikeutta sekä arvio lasten keskinäisestä yhdenvertaisuudesta. UOL huomioi ratkaisuisaan sen, onko pelaajasiirron estyessä alaikäisellä mahdollisuutta jatkaa harrastustaan ja missä määrin sekä onko seurasiiirron rajoittaminen yleisesti katsottava kohtuuttomaksi. Lapsen edun arviointi on seurasiiirtojen osalta jäänyt vähäiseksi. Seurasiiirrot puhututtavat säännöllisin väliajoin eivätkä niihin liittyvät oikeudelliset ongelmat ole vuosien saatossa ratkenneet. Viimeisin laajan yleisön huomion herättävä käänne oli, kun Jääkiekkoliitto linjasi, ettei toiselle paikkakunnalle muuttaminenkaan jatkossa mahdollista siirtoa kesken kauden, jos vanha seura ei puolla siirtymistä. Aiemmin lapsilta ja heidän vanhemmiltaan oli jopa vaadittu

¹⁷⁵ Siirron edellytyksenä olevaa korvausta on pohdittu myös UOL:n ratkaisussa UOL 41/2015, jossa 500 euron korvausta ei pidetty määrällisesti kohtuuttomana. Ks. myös UOL 7/2017, jossa oli myös kyse seurasiiirron ehdollisuudesta.

todistuksia muuton syistä sekä lapsen opiskelupaikasta uudelta paikkakunnalta.¹⁷⁶ Kaikkiaan seurasiirroissa piisaisi lapsioikeudellisesta näkökulmasta tutkittavaa. Huhtamäki näkee, että amatööripelaajien seurasiirroissa olisi asetettava etusijalle lapsen valinnanvapaus, kehitys sekä harrastuksen jatkuminen.¹⁷⁷ Näkemys on perusteltu ja kannatettava, vaikkakin seurasiirtojärjestelmän puolesta puhuvat seikat ovat myös ymmärrettäviä. Joukkuelajien lajiliitoilla olisi myös paikka pysähtyä ja pohtia uusiksi seurasiirrot mahdollistava ja estävä järjestelmä.

Muut yhdistyksen päätökset

Ratkaisussa UOL 24/2015 oli kyse valmentajan taholta tapahtuneesta väitetystä henkisestä väkivallasta ja kaltoinkohtelusta alaikäistä valittajaa kohtaan. Seura oli kaltoinkohtelusta tehdyn ilmoituksen perusteella tehnyt päätöksen, jossa se kielsi valittajan vanhempia olemaan yhteydessä joukkueen valmentajiin ja joukkueenjohtajaan vanhempien häiritsevään ja vahingoittavaan käytökseen vedoten. Seura oli myös tehnyt päätöksen, jossa valittaja oli siirretty toiseen, eri tasoiseen, peliryhmään. Valituksessa katsottiin, että seuran päätös oli perustuslain ja “lasten oikeuksien yleismaailmallisen yleissopimuksen 3 artiklan 2 kohdan” sekä yhdistyslain, seuran sääntöjen ja toimintalinjausten sekä liiton ohjeistuksen vastaisia, kun valittajaa oli muun muassa peluutettu useasti maalivahtina, vaikka hän ei sitä halunnut ja oli sen valmentajille selkeästi ilmoittanut. LOS 3 artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiensa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet.

UOL:n mukaan vanhempien yhteydenpidon rajoittamisesta tehty päätös oli tehty valittajan vanhempia kuulematta. UOL:n mukaan päätöksellä oli ilmeisiä vaikutuksia myös lapsen oikeusasemaan ja toimintamahdollisuuksiin seurassa, jolloin hyvän järjestökäytännön perusteella vanhemmille olisi tullut varata tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemismenettelyn laiminlyömisellä on UOL:n mukaan ratkaisevaa merkitystä pääsääntöisesti kurinpitomenettelyssä, mistä asiassa ei ollut kyse, joten päätöstä yhteydenpidon rajoittamisesta ei tullut kumota vain kuulematta jättämisen perusteella. UOL totesi samoin myös lapsen peliryhmän vaihdon osalta. Sellainen kuuluu UOL:n mukaan valmentajan

¹⁷⁶ Yle 16.2.2023

¹⁷⁷ Huhtamäki 2021 s. 94

toimivaltaan eikä edellytä urheilijan kuulemista ja muodosta automaattista menettelyvirhettä, vaikkakin kuuleminen avoimeen kanssakäymiseen muuten kuuluisi. Näin ollen UOL päätyi asiassa ratkaisuun, ettei asiassa kuulemisen laiminlyönti yksin ollut päätösten kumoamisen puolesta puhuva seikka.

UOL korosti, että seuran edustajien tulee aidosti kohdata lapset ja heidän vanhempansa sekä kanssakäymisen tulee olla avointa ja rakentavaa. Valmentajien työrauhan turvaamiseksi yhteydenpitoa on mahdollista rajoittaa, ja lasten vanhempien tulee ymmärtää, että viime kädessä valmentaja päättää joukkueen kokoonpanosta ja pelipaikoista. UOL korostaa, ettei joukkuevalinnoissa ole kysymys lasten tai vanhempien päätöksentekovaltaan kuuluvasta asiasta, mutta niistä tulee voida asiallisesti keskustella. Nämä seikat UOL katsoi ratkaisunsa lähtökohdaksi. UOL:n mukaan valittajan väitettyä jäsenoikeuksien loukkaamista on arvioitava lähtökohtaisesti seuran sääntöjen kautta, sillä yhdistyksen jäsenen oikeudet urheiluseurassa perustuvat ensisijaisesti yhdistyksen sääntöihin. Sääntömääräyksen tulkintaa voidaan kuitenkin UOL:n mukaan pitää sääntöjen vastaisena, mikäli se poikkeaa vakiintuneesti siitä, mitä vastaavassa tilanteessa on päätetty, asiassa on kyse lain kieltämästä syrjinnästä taikka muusta perusoikeuksien loukkaamisesta. Näin ollen UOL huomioi myös perustuslain säännökset arvioidessaan asiaa.

UOL katsoi, että lapsen peluuttaminen hänen tahtonsa vastaisesti sellaisella pelipaikalla, jossa hän ei selvästi viihtynyt, vaikkakin oli pelipaikalla taitojensa puolesta hyvä, on varsin tavanomainen jalkapallojoukkueen pelaamiseen liittyvä tilanne. Juniori-iässä kartutetaan toki kokemusta kaikilta pelipaikoilta ja lajitaitojen sekä muidenkin taitojen opettelussa on tärkeää pelata myös itselleen ei niin mieluisilla paikoilla. Kuitenkin UOL:n muotoilu asiasta oli jossain määrin erikoinen, sillä lapsen tahdon vastainen peluuttaminen vaatisi jonkunlaista arviota olosuhteista ja selvitystä, miksi lapsi ei tahdo pelata tietyllä pelipaikalla. Lasten tulee päästä osallistumaan omaan harjoitteluun ja valmennukseen sekä kilpailuihin vaikuttaviin päätöksiin. On luotava toimintakulttuuri, jossa lapsi kokee tulevansa oikeudenmukaisesti ja arvostavasti kohdelluksi ja joka rakentaa hänen tervettä itsetuntoaan.¹⁷⁸

Yhteydenpidon rajoittamisen osalta UOL totesi, ettei sen toimivaltaan kuulu seuran päätöksen tarkoituksenmukaisuuden arvioiminen. Sen toimivaltaan kuului sen tarkastelu,

¹⁷⁸ Urheilun eettisen asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2019

oliko päätös sääntöjen vastainen. UOL päättyi asiassa ratkaisuun, ettei päätös ollut sääntöjen vastainen tai rajoittanut jäsenoikeuksia kielletyllä tavalla eikä päätöksen kumoamiseen ollut oikeudellisia perusteita. UOL kuitenkin totesi, että yhteydenpidon rajoittamista on pidettävä poikkeuksellisenä toimenpiteenä eikä omiaan ole parantamaan lapsen vanhempien ja joukkueen toimihenkilöiden välistä luottamusta sekä se heikentää lapsen mahdollisuuksia harrastaa ja osallistua joukkueen toimintaan. Lapsen peliryhmää koskevan päätöksen arvioinnissa UOL totesi, ettei sen toimivaltaan kuulu arvioida yksittäisen pelaajan urheilullisia taitoja ja peliryhmiä koskevat valinnat kuuluvat selvästi valmentajan toimivaltaan. UOL:n arvioitavaksi tulee, onko päätökseen ollut vaikuttamassa muut kuin urheilulliset perusteet, joita on pidettävä lähtökohtaisesti ei-hyväksyttävänä. UOL:n mukaan, jos peliryhmää koskevat muutokset ovat tehty pelaajan vanhempien ja seuran välisten ristiriitojen seurauksena, on sitä pidettävä epäasiallisena syynä. Tapauksessa yhteydenpidon rajoittamispäätöksellä ja peliryhmän muutoksella oli ajallinen yhteys, joka UOL:n mukaan viittaa siihen, että lapsen peliryhmää oli vaihdettu muista kuin urheilullisista syistä. UOL kuitenkin katsoi, ettei asiassa ollut riittävästi perusteita kumota peliryhmän muuttamista koskevaa päätöstä valmentajan harkintavallan laajuuteen nähden.

Ratkaisu ei nähdäkseni ole erityisen perusteltu. Kuulemista koskeva ratkaisu on linjassa muiden UOL:n ratkaisujen kanssa, sillä vain kurinpidon osalta kuulematta jättäminen on nähty niin vakavaksi menettelylliseksi virheeksi, että se on voinut kumota päätöksen. Tapaus on vuodelta 2015 ja vuonna 2023 UOL otti aiemmin käsitellyssä tahdonvastaista joukkuesiirtoa koskevassa tapauksessa UOL 11/2023 erilaisen kannan, jossa kyseessä olevassa tapauksessa lapsen kuulematta jättäminen kumosi siirtopäätöksen, sillä ilman lapsen mielipiteen selvittämistä ei voitu olla selvillä, mikä olisi ollut lapsen edun mukaista. Nyt käsillä olevassa tapauksessa ei ollut lainkaan tehty arviota lapsen edusta tai arvioitu sitä, miten lapsen kuulematta jättäminen oli vaikuttanut asian lopputulokseen. UOL oli sen sijaan todennut, että seuran toimet olivat heikentäneet lapsen mahdollisuuksia harrastaa ja asiassa oli viitteitä siihen, että lapsen peliryhmää oli vaihdettu muista kuin lapsen liittyvistä urheilullisista syistä. Siitä huolimatta se katsoi, ettei päätöstä ollut syytä kumota ja valmentajan harkintavallan laajuus oli edellä mainittuja seikkoja painavampi.

Zilliacus nosti tapauksen esimerkiksi siitä, että ”ei-toivotun urheilijan” pakottaminen joukkueeseen olisi kyseenalaista etenkin silloin, kun kyse on nuorista lapsista. Hänen mukaansa lapselle asian käsitteleminen julkisuuttakin saavassa prosessissa voi olla

haitallinen, koska lapsi voi leimautua hankalaksi tapaukseksi. Näin perustellen Zilliacus katsoo, ettei tällaisten asioiden käsittely sovi lautakunnalle.¹⁷⁹ Tapaus kuuluu UOL:n toimivaltaan ja myös alaikäisen oikeusturvan kannalta on tärkeää, että heillä tai tarkemmin heidän vanhemmillaan on mahdollisuus saattaa asiansa riippumattoman oikeusturvaelimen käsiteltäväksi. Zilliacus ei tarjoa vaihtoehtoja tällaisten asioiden käsittelylle, mutta on selvää, ettei kaikkia asioita kyetä käsittelemään osapuolten oikeudet huomioiden vain seuran sisällä, vaikka ideaalitulanteessa näin olisi. Asioiden laaja käsittely julkisuudessa ja sen aiheuttamat haitat lapselle ovat ehdottoman perusteltu huolenaihe, mutta yksin ”hankalaksi tapaukseksi” leimautumisen pelko ei pitäisi olla peruste alaikäistä koskevien asioiden käsittelyn sivuuttamiseen.

Ratkaisussa UOL 13/2017 oli kyse alaikäisen pyytämästä poikkeusluvasta käyttää golfautoa kauden golfkilpailuissa, sillä hän oli saanut keskivaikean aivovamman, jonka seurauksena hänen toinen jalkansa oli niin heikko, että golfkierroksen kiertäminen jalkaisin oli vaikeaa. Golfliitto oli hylännyt alaikäisen pyynnön. Alaikäinen oli valittanut päätöksestä urheilun oikeusturvalautakuntaan, koska katsoi sen olevan kohtuuton ja syrjivä. Golfliiton mukaan sen päätös oli lajin kilpailusääntöjen mukainen eikä alaikäisen vamma ollut sellainen, että erityislupa olisi tullut myöntää. UOL katsoi, että arvioitaessa päätöksessä omaksuttua tulkintaa ja sen sääntöjenvastaisuutta, urheilu-oikeudessa vakiintuneesti noudatetun periaatteen mukaan sääntömääräystä on tulkittava epäselvässä tulkintatilanteessa sen laatineen vahingoksi ja urheilijamyönteisesti. UOL:n mukaan lajiliiton asiassa ottama tulkintakanta ei saanut tukea säännöksen sanamuodosta, jossa terveydellisistä syistä golfauton käyttö voitiin poikkeustilanteessa myöntää. UOL totesi, että liiton omaksuma tulkinta oli sääntöjen vastainen. UOL totesi, että valittaja oli esittänyt riittävät lääketieteelliset perusteet golfauton käyttämiselle ja lupa olisi sääntöjen mukaankin voitu myöntää. Näin ollen liiton päätös kumottiin. Tapaus on otettu esimerkiksi sääntöjen tulkintaa koskevan linjauksen vuoksi. Epäselvissä tilanteissa korostuu tulkinnan urheilijamyönteisyys, joka tässä tilanteessa merkitsi, että alaikäinen pystyi osallistumaan kilpailuihin tilapäisestä vammastaan huolimatta. Ratkaisua voikin pitää siitä syystä perusteltuna ja asianmukaisena. Liiton perustelut eivät olleet erityisen kattavat¹⁸⁰ eikä sääntöjen selvä väärin soveltaminen toteuttanut alaikäisen oikeusturvaa.

¹⁷⁹ Zilliacus 2016, s. 217. Ks. myös kappale 4.1

¹⁸⁰ Liitto ei vedonnut esimerkiksi lapsen suojellisiin näkökohtiin taikka valittajan mahdollisesti saamaan perusteteettomaan etuun suhteessa kilpakumppaneihinsa.

3.3 Urheilijan arvokilpailuihin valitseminen tai valitsematta jättäminen

Vuosina 2013–2023 urheilun oikeusturvalautakunta ratkaisi 11 tapausta, joissa oli kyse alaikäisen urheilijan arvokilpailuihin valitsemisesta tai valitsematta jättämisestä. Arvokilpailuna pidetään olympialaisia, paralympialaisia, maailmanmestaruuskilpailuja ja maanosan mestaruuskilpailuja, kuten Euroopan-mestaruuskilpailuja ja pohjoismaidenmestaruuskilpailuja.¹⁸¹ Erityisesti yksilölajeissa arvokilpailuilla on keskeinen merkitys urheilijan arvostuksen ja tulonmuodostuksen kannalta.¹⁸² Arvokilpailuvalinnoissa on kyse yhdistysautonomian piiriin kuuluvasta päätöksestä. Urheilijan valinta arvokilpailuihin tapahtuu yhdistyksessä, jolla on kelpoisuus arvokilpailuvalinnan tekemiseen. Urheilija ei voi siis itse ilmoittautua arvokilpailuihin. Urheilijoiden valintakriteerejä voidaan muotoilla vapaasti, kunhan ne ovat perusteluiltaan urheilullisia.¹⁸³ Lähtökohtaisesti arvokilpailuvalintojen tulee olla pysyviä, sillä urheilijan tulee voida keskittyä valmistautumaan arvokisoihin parhaalla mahdollisella tavalla. Siten valinnat ovat tehtävä korostetun huolellisesti ja urheilijan oikeusturva huomioiden. Poikkeuksellisissa olosuhteissa valintaa voidaan muuttaa, mikäli valintapäätöksen muuttamiseen on painavat perusteet.¹⁸⁴

Tyypillisesti arvokisavalintoja koskevissa valituksissa on kyse siitä, että arvokilpailuihin valitsematta jäänyt urheilija valittaa valintaa koskevasta päätöksestä ja vaatii, että hänet tulisi valita tilalle.¹⁸⁵ Kaikkiaan arvokilpailuvalinta tulee eteen hyvin pienelle osalle alaikäisiä. Suurimman osan harrastukset eivät ole niin tavoitteellisella tasolla. Siihen nähden urheilun oikeusturvalautakunta on kuitenkin ratkaissut useampia alaikäisten arvokisavalintaa koskevaa tapausta. Arvokilpailujen osalta lapsioikeudellisesta näkökulmasta kiinnostavimpia tapauksia ovat seuraavaksi analysoitavat UOL 18/2017, UOL 17/2021 sekä UOL 21/2021. Muissa urheilun oikeusturvalautakunnan alaikäisten arvokilpailuvalintoja

¹⁸¹ Zilliacus 2016, s. 207. Urheilun oikeusturvalautakunta on katsonut ratkaisussaan UOL 1/2016 myös Maailman Cup –kilpailun arvokilpailuksi sekä ratkaisussaan UOL 21/2016 Suomi-Ruotsi ottelun arvokilpailuksi. SM-kilpailuja ei katsota arvokilpailuiksi, ks. UOL 3/2020

¹⁸² Zilliacus 2016 s. 270

¹⁸³ Halila – Norros 2017 s. 413, 417

¹⁸⁴ UOL 18/2017. Pääsääntöisesti valitsevan tahon tulee valintakriteereissään ilmoittaa perusteista, joiden nojalla päätöstä voidaan muuttaa. Muutosmahdollisuuden varaamatta jättäminen ei kuitenkaan muodosta estettä sille, etteikö jo tehtyä päätöstä voisi myöhemmässä vaiheessa muuttaa. Itseoikaisu voi tulla kyseeseen esimerkiksi urheilijan loukkaannuttua tai rikottua vakavalla tavalla velvollisuuksiaan.

¹⁸⁵ Sippo – Ojala 2016, s. 127

koskevilla ratkaisuissa vuosilta 2013–2023 ei oltu valittajan alaikäisyyttä huomioitu ratkaisun perusteluissa. Toisaalta kyseisissä tapauksissa valittajan alaikäisyyteen ei myöskään ollut valituksissa vedottu.¹⁸⁶

Ratkaisussa UOL 18/2017 oli kyse Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön päätöksestä, jossa alaikäinen pikajuoksija oli valittu edustamaan Suomea nuorten olympiafestivaaleille. Viikko myöhemmin Olympiakomitea valitsi alaikäisen valittajan sijaan toisen urheilijan edustamaan Suomea, sillä yleisurheilun kansallinen lajiliitto Suomen Urheiluliitto katsoi, että se oli soveltanut asettamia valintakriteereitä virheellisesti. Huippu-urheiluyksikön päätös oli tehty Suomen Urheiluliiton esityksestä. Valittaja katsoi, että pudottaminen joukkueesta liiton oman virheen perusteella loukkaa nuoren urheilijan oikeuksia ja päätös tulee kumota. Valittaja katsoi, ettei päätöksenteko ollut läpinäkyvää tai tasapuolista. Valittaja oli todennut, että alaikäisen urheilija tulisi voida luottaa hänelle tiedoksi annettuun päätöksen pysyvyyteen ja erityisesti silloin, kun on kyse arvokilpaivalinnasta, jonka seurauksena urheilijan on aloitettava tärkeään kilpailuun valmistautuminen. Valittaja totesi, että valintapäätös vaikuttaa myös tämän perheeseen, joka käsillä olevassa tapauksessa oli muun muassa hankkinut jo lentoliput Unkarissa pidettäviin kilpailuihin.

UOL lähestyi tapausta tutkimalla, oliko huippu-urheiluyksikön tekemä päätös tehty asianmukaisin perustein. Toisena seikkana se tutki, oliko päätöksenteossa loukattu joukkueesta pois jätetyn alaikäisen oikeuksia. UOL:n mukaan yleisistä yhdistysoikeudellisista periaatteista seuraa, ettei UOL:n toimivaltaan kuulu sen arvioiminen, onko valintapäätös tarkoituksenmukainen. Kun valinnat tehdään ennakkoon asetettujen ja julkisten kriteerien perusteella, kysymys ei ole UOL:n mukaan enää vain yhdistysautonomian piiriin kuuluvasta tarkoituksenmukaisuusharkinnasta. Ennalta asetetut ja julkaistut valintakriteerit luovat veloitteen noudattaa niitä ja näin ollen valintapäätöstä voidaan jälkikäteen arvioida oikeudellisesti. Valituksen myötä päätös voidaan kumota tai sitä voidaan muuttaa, mikäli valintakriteereitä ei ole noudatettu.¹⁸⁷

¹⁸⁶ ks. UOL 1/2013, UOL 15/2013, UOL 18/2014, UOL 20/2015, UOL 14/2019, UOL 18/2020, UOL 30/2023, UOL 16/2021

¹⁸⁷ Tämän seikan UOL kirjoittaa pääsääntöisesti auki kaikkiin arvokilpailuvalintoja koskeviin päätöksiin. Ks. myös urheilijan valitsemisesta valmennusryhmään tai kansallisiin kilpailuihin, jotka kategorisesti kuuluvat yhdistyksen päätöksen vastaisuuteen UOL 24/2021, UOL 25/2015, UOL 30/2020 ja UOL 19/2021

UOL päätyi kumoamaan asiassa annetun päätöksen valita valittajan tilalle toinen urheilija. Alkuperäinen päätös valittajan valitsemisesta arvokisoihin jäi voimaan. UOL perusteli ratkaisuaan asiassa tapahtuneella menettelyvirheellä sekä sillä, ettei valittajan valitseminen ollut virheellinen valintakriteerien harkinnanvaraisuus huomioon ottaen. Painavimpana perusteena UOL katsoi olevan menettelyssä tapahtuneen virheen: päätöstä toisen urheilijan valitsemisesta ei olisi tullut tehdä varaamatta jo valitulle urheilijalle tilaisuutta lausua oikaisun perusteena olevista seikoista ja asiassa esitetystä selvityksestä. UOL katsoi, että tällainen virhe loukkasi urheilijan oikeusturvaa vakavalla tavalla. UOL totesi saman myös ratkaisussa UOL 14/2019. Siinä UOL katsoi lisäksi, että urheilijoiden oikeusturvaa koskevilla vaatimuksilla on erityinen merkitys, kun on kyse urheilijoiden uran kannalta merkittävistä valintapäätöksistä.¹⁸⁸

Ratkaisussa valittajan alaikäisyyttä ei huomioitu muutoin, kun urheilu-uraan liittyvin toteamuksin: nuoren urheilijan tuloskehitystä on aikuista vaikeampi ennakoida. Tapaus onkin nostettu esimerkiksi sen kahden arvokilpailuvalintoja koskevan tärkeän periaatteen vuoksi. Ensinnä urheilijan tulee voida ikään katsomatta luottaa siihen, että arvokilpailuvalinnat ovat lähtökohtaisesti pysyviä ja tämä on sekä alaikäisen että aikuisen urheilijan oikeusturvan kannalta tärkeää. Toiseksi urheilijalle tulee myös olla ikään katsomatta varata tilaisuus lausua valintapäätöksen oikaisusta. Asianmukainen kuuleminen nähdään osana oikeusturvan toteutumista. Kyseisestä ratkaisusta on siis tunnistettavissa lapsen osallisuuden huomioiminen ja kuulematta jättäminen muodostuikin asiassa ratkaisevaksi seikaksi. Lapsen edun mukaiseksi ei nähdä osallistumista arvokilpailuihin vaan edun mukaiseksi nähdään oikeusturvaodotusten mukainen menettely valintaa tehdessä.

Ratkaisussa UOL 21/2021 oli kyse Suomen Ampumaurheiluliiton päätöksestä jättää lähettämättä yhtään urheilijaa nuorten MM-kilpailuihin isäntämaa Perun vaikean koronavirustilanteen takia. Valittajia oli useampia, joista yksi oli alaikäinen, jota edusti hänen huoltajansa. Valittajat olivat vedonneet valituksessaan siihen, että nuoria urheilijoita syrjitään perusteettomasti, jos heidät jätetään valitsematta, sillä para-ampujat olivat olleet huonomman koronavirustilanteen aikana kilpailemassa Perussa ja aikuisampujat olivat leireilleet ja kilpailleet maissa, joissa oli niin ikään huono koronavirustilanne.

¹⁸⁸ Epäselväksi jäi, katsotaanko kaikki arvokilpailuvalinnat urheilijan uran kannalta merkittäväksi. Lienee perusteltua todeta, että olympiavalinta on urheilijan uran kannalta merkittävämpi valinta kuin PM-kilpailuvalinta

Asiassa oli riidatonta, että päätös jättää nuoret lähettämättä MM-kilpailuihin ei ollut perustunut urheilullisiin kriteereihin. Lajiliiton mukaan päätöksen taustalla oli halu suojella nuorten urheilijoiden terveysturvallisuutta. Lajiliitto vetosi siihen, että aikuisten huippu-urheilijoiden osalta kyse on yleensä ammatin harjoittamisesta, toisin kuin nuorten sarjoissa kilpailevilla nuorilla. Aikuisten osalta voidaan olettaa heidän tarkastelevan omaa lähtöpäätöstä kypsemmin ja vastuullisemmin sekä ymmärtämään asiaan liittyvät riskit. Nuorilta tällaista arvioita ei voida odottaa ja liitto katsoi siten olevansa velvollinen suojelemaan erityisellä tavalla nuoria urheilijoita. Suojelunäkökohdan vuoksi asia ei ollut liiton näkemyksen mukaan syrjivää. Valittajat vetosivat vielä vastaselityksessään siihen, että liiton haulikkojaosto oli tukenut junioreiden MM- ja GP-kilpailumatkaa Kyprokselle rahallisesti, jossa oli Euroopan toiseksi huonoin koronatilanne.

UOL on aikaisemmassa ratkaisukäytännössään linjannut, että mikäli lajiliitto on päättänyt olla lähettämättä joukkuetta arvokilpailuihin, ei yksittäisellä urheilijalla ole subjektiivista oikeutta osallistua arvokilpailuihin.¹⁸⁹ Lajiliiton tehtäviin kuuluu päättää siitä, lähetetäänkö Suomen edustusjoukkuetta kilpailuihin ylipäänsä. Päätös siitä, lähetetäänkö urheilijoita kansainvälisiin kilpailuihin, kuuluu yksin liiton yhdistysautonomian piiriin, eikä UOL ole päätöksen tarkoituksenmukaisuutta toimivaltainen arvioimaan. Näin ollen valitus hylättiin. UOL totesi väitetyn syrjinnän osalta, että UOL:n toimivaltaan kuuluu arvokilpailuja koskevissa valitusasioissa sen arvioiminen, onko valintapäätös henkilöön liittyvän syyn perusteella syrjivä. UOL:n mukaan lajiliiton perusteet olla lähettämättä nuoria urheilijoita Peruun eivät olleet perustuneet epäasiallisiin syihin eikä kyseisellä päätöksellä ollut estetty tiettyjen urheilijoiden valintaa arvokilpailuihin. UOL:n mukaan, kun päätös kohdistui kaikkiin nuoriin urheilijoihin, ei se tehnyt päätöksestä syrjivää iän perusteella. Kaikkia nuoria oli samassa tilanteessa kohdeltu samalla tavoin.

Väitetyn syrjinnän osalta UOL:n perustelut olivat suppeat. Lajiliiton päätös olla lähettämättä nuoria kisoihin maailman toiselle puolelle oli vallitsevan pandemiatilanteen huomioiden ymmärrettävä, mutta sinänsä urheilullisista näkökohdista arvioiden yllättävä. Kisoja ei kuitenkaan ollut peruttu pandemiatilanteen vuoksi ja Suomesta olisi valittajien lukumäärä huomioiden ollut lähtijöitä. Seuran tarkoituspäätös oli sinänsä hyvä ja perusteltu, sehän laittoi

¹⁸⁹ esim. UOL 12/2009. Joukkueen lähettämättä jättämisen sääntöjen mukaisuutta arvioidaan normaalisti lajiliiton sääntöjen perusteella.

nuorten urheilijoiden terveyden suojelun etusijalle kilpailullisiin tavoitteisiin nähden. Tapauksesta on siis nähtävissä lapsen suojeleminen. Liiton perusteet kuitenkin siitä, ettei nuorilta voida olettaa kypsää arviota omasta lähtöpäätöksestään, on erikoinen. Alaikäisten kohdalla päätöksen tekee hänen vanhempansa ja vasta täysi-ikäistyneiltäkin voinee odottaa kriittistä reflektiota omasta halustaan lähteä. UOL ei ottanut enemmälti kantaa yhdistysautonomian vuoksi lapsen suojeleminen. Myöskään lapsen etua ei tarkasteltu asiassa tarkemmin, ellei voine todeta, että UOL:n näkemyksen mukaan yhdenvertaisuuden toteutuessa myös lapsen etu toteutui. Tapaus valikoitui esimerkiksi edellä lueteltujen näkökohtien lisäksi myös siksi, ettei arvokilpailuihin osallistuminen ole absoluuttinen oikeus, eikä sitä ole luettava lapsen harrastusoikeuden ydinsisältöön. Lapsen harrastaminen ei esty sillä, ettei hän ota osaa arvokilpailuihin

Ratkaisussa UOL 17/2021 oli kyse Suomen Karateliitto ry:n tekemästä arvokilpailuvalinnasta ja sekaannuksista painoluokkien osalta. Huoltajiensa edustama alaikäinen valittaja oli liiton toimesta valittu edustamaan Suomea nuorten EM-kilpailuihin -76kg painoluokkaan. Kyseinen painoluokka oli kuitenkin yli 10 kiloa suurempi, kuin valittajan todellinen paino, ja valittaja oli useampaan otteeseen pyytänyt liittoa korjaamaan virheellisesti ilmoitetun luokan. Arvokilpailupaikan lupaaminen oikeassa painoluokassa ja sen peruminen liiton omien virheiden vuoksi oli valittajan mukaan epäeettistä toimintaa, joka loukkasi valittajan oikeusturvaa ja rikkoo alaikäisen urheilijan luottamusta liittoa ja valmennusvaliokuntaa kohtaan. Valittaja nosti, että asiassa oli myös kysymys huolesta liiton toiminnan uskottavuutta ja mainetta kohtaan.

UOL totesi ratkaisunsa aluksi, että arvokilpailuvalintaa koskeva päätös kuului sen toimivaltaan, mutta sen toimivaltaan ei kuulu ohjeistuksen antaminen siitä, miten arvokilpailuja koskeva päätöksentekoprosessi tulisi järjestää. Ohjeistuksella UOL viittasi yleiseen ohjeistukseen päätöksentekoprosessista, jolla liitto voisi tulevaisuudessa välttää mahdolliset vastaavanlaiset väitetyt virheet. Asiassa oli UOL:n mukaan riidatonta valittajan painoluokka, joka oli -68kg. UOL:n mukaan asiassa ei ollut esitetty selvitystä siitä, millä perusteella arvokilpailuvalinta oli tehty astetta korkeampaan painoluokkaan. Näin ollen liiton päätöksenteko oli UOL:n mukaan huolimaton, mutta tämä ei kuitenkaan automaattisesti voi johtaa siihen, että valittaja tulisi valita omaa painoaan vastaavaan painoluokkaan, sillä asiassa ei ollut selvitetty, että valittaja olisi tosiasiallisesti vallittu omaan painoluokkaansa. Kuitenkin liiton menettely valittajan huomautettua painoluokkavirheestä puhui UOL:n

mukaan sen puolesta, että valittaja oli perustellusti voinut olettaa tullessa valituksi todelliseen painoluokkaansa. Tämän osalta UOL katsoi, että valittajan alaikäisyys oli painava peruste suojata hänelle liiton menettelyn perusteella syntynyttä luottamusta arvokisavalinnasta. UOL:n näkemystä voidaan pitää perusteltuna alaikäisen oikeusturva huomioiden. Lisäksi kuten ratkaisussa UOL 18/2017 tuli esille, alaikäisen urheilijan arvokilpailuvalinta vaikuttaa hänen koko perheeseensä ja vaatii esimerkiksi paljon taloudellista joustoa. Yleisestikin UOL:n ratkaisukäytännön mukaan painava lähtökohta on, että urheilijan tulee voida luottaa tehtyjen arvokilpailuvalintojen pysyvyyteen ja siihen, että valinnat tehdään ennalta ilmoitettujen kriteerien perusteella. UOL näyttäisi tapauksessa ottaneen linjan, jonka mukaan alaikäisen osalta päätöksen pysyvyyden peruste on korostuneempi. Nämä seikat eivät kuitenkaan automaattisesti muodosta perustetta olla muuttamatta arvokilpailuvalintaa myöhemmässä vaiheessa tiettyjen edellytysten täytyessä.¹⁹⁰

UOL:n mukaan asiassa ei kuitenkaan voinut huomioida vain valittajan oikeusturvaa ja liiton moitittavaa menettelyä. Asiassa tuli huomioida myös muiden EM-paikkaa tavoittelevien urheilijoiden intressit ja oikeusturva, sillä heitä oli valittajan todellisessa painoluokassa useampia. Asiassa olikin esitetty, ettei virallista valintaa valittajan todellisen painoluokan edustajan osalta ollut vielä tehty. UOL katsoi, että valittajan luottamuksen suojaamisen vastapainona oli muiden urheilijoiden luottamus siihen, että valintapäätös perustuu asianmukaisessa menettelyssä tapahtuvaan ja valintakriteerien mukaiseen arviointiin.¹⁹¹ Näin ollen UOL nosti esille kaksi eri intressiä ja oikeusturvaa tarvitsevaa tahoa, kummatkin alaikäisiä, toinen joukko tosin yksilöimätön eikä valituksessa tai asian käsittelyssä urheilun oikeusturvalautakunnassa osallisena. Asianosaisaseman puuttumisen ei toki pitäisikään muodostaa estettä sille, etteikö asian ratkaisun vaikutuksia toiselle lapsiryhmälle voisi ottaa huomioon.

¹⁹⁰ Hyväksytyt syyt ovat esimerkiksi terveydelliset esteet ja urheilijan suostumus päätöksen jälkikäteeseen muuttamiseen sekä päätöksen ilmeinen virhe. UOL:n mukaan tilanne rinnastuu hallintolain (434/2003) 50–51 §:n selvän asiavirheen korjaamiseen hallintomenettelyssä, ks. esim. UOL 14/2019.

¹⁹¹ UOL on ottanut muiden alaikäisten urheilijoiden oikeusturvan huomioon alaikäisiä koskevassa arvokilpailuvalintaa koskevassa tapauksessa UOL 1/2013, jossa UOL katsoi, että yksittäisellä urheilijalla ei ole oikeutta riitauttaa sääntöjä yksin sillä perusteella, että säännöt johtavat hänen kannaltaan kielteiseen lopputulokseen. Kaikkien urheilijoiden oikeusturvan huomioiva ratkaisu on toteuttaa muutos sääntöjä uusimalla.

UOL päättyi asiassa lopputulokseen, että valittajan valitseminen hänen todelliseen painoluokkaansa jo tehdyn valinnan astetta ylemmän painoluokan valinnan sijaan merkitsisi sarjaan asetettujen valintakriteerien mukaisen valintamenettelyn ohittamista. UOL:n mukaan siten valittajan valitus oli hylättävä eikä perusteita valintapäätöksen muutokselle ollut. Tähän vaikutti myös se, että valittajalla oli mahdollisuus tulla vielä hyväksytyksi kyseisiin EM-kilpailuihin omaan painoluokkaansa kilpailumenestyksensä perusteella joukkueen täydennyksenä.

UOL 20/2015 oli siitä mielenkiintoinen ratkaisu, että arvokilpailuvalinnoissa voidaan kilpailutulosten lisäksi huomioida myös urheilijan sopivuus joukkueeseen. UOL:n mukaan liiton harkintavaltaan kuuluu tehdä arvio urheilijan menestysmahdollisuuksista ja joukkueeseen soveltumisesta. Ratkaisussa on nähtävissä, valinnan taustalla olevat urheilulliset kriteerit voivat olla pelkkiä tulostaululla olevia lukuja laajempi asia. Vuosien 2020–2021 aikana koronaviruspandemiatilanne oli vaikeuttanut arvokilpailuvalintojen tekemistä, esimerkiksi näyttökilpailuja oli peruttu ja valintakriteerejä oli sen perusteella jouduttu muuttamaan.¹⁹² Tällaiset näyttökilpailut olivat aiemmin saattaneet olleet selkeitä arvokilpailuvalintojen perusteita. Näyttökilpailujen perusteella esimerkiksi kolme parasta tietystä kilpailussa menestynyttä tulivat suoraan valituksia edustamaan Suomea arvokisoissa kyseisen lajin osalta. Karsintakilpailut ovatkin suhteellisen selkeä arvokilpailuvalintaperuste, vaikkakin se ei huomioi koko kauden tulokuntoa. Jos lajin sisällä on totuttu tekemään valinnat karsintakilpailujen perusteella, niiden yhtäkkinen peruminen saattaa pakottaa liitot tekemään nopeita valintoja arvokilpailuvalintojen kriteerien osalta. Esimerkkitapausten valossa voidaan sanoa, että liittojen tulisi luoda arvokilpailuvalinnoille mahdollisimman aukottomat sovellettavat kriteerit.¹⁹³ Tämä edistäisi urheilijoiden oikeusturvan toteutumista ja vähentää erimielisyyksien syntymistä. Arvokilpailuvalintojen tekeminen esimerkiksi maajoukkueleirinäyttäjien perusteella on varsin epämääräinen käsite, saati, jos kyseessä on leirinäyttäjien ja kilpailutulosten yhdistelmä. Toki tällainen kriteeristö antaa liitoille enemmän liikkumavaraa ja se ottaa esimerkiksi yksiä karsintakilpailuja paremmin huomioon koko kauden tulokunnon.

¹⁹² ks. esim. 17/2021, UOL 18/2020 ja UOL 16/2021. Kuten edellä nähtiin, pandemian takia liitot jättivät myös arvokilpailuvalintoja kokonaan tekemättä.

¹⁹³ UOL on todennut esim. ratkaisussaan UOL 1/2013, että lähtökohtana on oltava, ettei säännöistä voi tehdä laajentavia tulkintoja arvokisavalintojen perusteista

Esimerkiksi suuri vaihtelu tulotasossa saattaa kertoa siitä, ettei urheilija ole vakiintunut tietylle tasolle ja muodostaa siten urheilijan valinnassa riskin.¹⁹⁴

Kaikkiaan lapsioikeuden yleisistä periaatteista arvokilpailuvalintoja koskevien UOL:n ratkaisujen osalta oli nähtävissä vahva vaatimus oikeusturvan toteutumisesta sekä osallisuus. On kuitenkin debatoitavissa ilmentävätkö periaatteiden näkyvissä olo lapsioikeuden erityisasemaa UOL:n arvokilpailuja koskevissa ratkaisuissa, sillä oikeusturvan ja kuulemisen vaatimus erityisesti valintaa muutettaessa ovat vahvoja periaatteita myös täysi-ikäisten urheilijoiden osalta.

4 LASTEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISEN EDISTÄMINEN URHEILUSSA

4.1 Oikeuksien tunnistaminen

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöuudistusta tehtäessä uusista säännöistä kerättiin lausuntopalautetta muun muassa Suomen Urheiluliitto ry:ltä ja muiden isojen lajien lajiliitoilta, Urheilu-oikeuden yhdistys ry:ltä ja Suomen Asianajajaliitolta. Lausuntopalautteessa ehdotettiin, että UOL:n toimivaltaa tai valitusoikeutta lautakuntaan tulisi rajata siinä tarkoituksessa, että ”ns. järjestöhäiriköiden tai lastensa harrastustoiminnasta valittavien vanhempien valituksia ei tarvitsisi tutkia”.¹⁹⁵ Sääntöuudistuksen taustoista ei selviä, mikä oli palautteen antanut taho. Kun lasten harrastuksissa tapahtuvista oikeudenloukkauksista valittaminen oikeusturvaelimelle säilytetään järjestöhäiriköinnin kanssa samaan, kiteyttää se jotain olennaista urheilussa toimivienkin tahojen kyvystä tunnistaa lapsen oikeudet osana urheilun eettistä ja kestäväää perustaa. Taustalla voi olla toki laajempikin urheilun oikeudellistumiskehityksen¹⁹⁶ vastustus tai näkemys siitä, että urheilussa oikeudenloukkauksia, ainakin oikeusturvakeinoja vaativia sellaisia, sisältyy vain huippu-urheiluun.

¹⁹⁴ ks. esim. UOL 18/2020

¹⁹⁵ Sippo – Ojala 2016, s. 118–119, 122–123

¹⁹⁶ Urheilun oikeudellistumiskehitys on nostettu yhdeksi UOL:n ratkaisumäärien jatkuvan kasvun mahdolliseksi selitykseksi. Toiseksi mahdolliseksi selitykseksi Halila – Norros 2017, s. 544 ovat tarjonneet laajentuneen tietoisuuden mahdollisuudesta viedä asioita UOL:n käsiteltäväksi.

Lasten oikeudet realisoituvat arjessa ja oikeudet toteutuvat, mikäli joku ne vapaaehtoisesti toteuttaa. Tämä johtuu siitä, ettei lapsioikeudellisten normien laiminlyöntiin liity sanktioita eikä lakiin säädettyjä oikeuksia vastaa täytöntöönpanokelpoinen velvollisuus.¹⁹⁷ Oikeuksien toteutumisen edellytyksenä on ylipäänsä oikeuksien tunnistaminen. Esimerkiksi Ihmisoikeusliitto on havainnut, että lasten oikeudet tunnistetaan puutteellisesti urheilun parissa ja urheiluympäristössä on paljon tilanteita, joissa aikuiset voivat käyttää valtaansa väärin. Siksi Ihmisoikeusliitto on vaatinut urheilun toimijoilta vahvempia toimia lasten oikeuksien tunnustamiseksi ja turvaamiseksi.¹⁹⁸ Myös lapsen oikeuksien komitea on antanut Suomelle päätelmänsä, jossa se on todennut, että lasten parissa toimivat ammattilaiset ja huoltajat sekä lapset itse eivät tunne riittävästi lasten oikeuksia.¹⁹⁹ Lisäksi urheiluharrastukset tuovat mukanaan liudan muita lapsen elämään vaikuttavia aikuisia kuten valmentajat, ohjaajat, seurajohdon, tuomarit, toimitsijat sekä muut urheilun parissa ja jollain tapaa lasten harrastamiseen välillisesti tai välittömästi vaikuttavat täysi-ikäiset, joilla tulisi olla tietoa lapsen oikeuksista.

Hakalehdon mukaan selvä ja vakava lasten oikeuksien toteutumisen epäkohta on ammattilaisten puutteellinen koulutus lasten oikeuksista ja niiden merkityksestä työssään, mutta oikeudellisista valmiuksista huolehtimista ei voida jättää vain järjestöjen valistustoiminnan ja työnantajien, tässä tapauksessa esimerkiksi seurojen, lajiliittojen tai Suomen olympiakomitean järjestämän täydennyskoulutuksen varaan.²⁰⁰ Alan muutos ja etenkin sellaisten lajien ilmapiirin ja asenteiden muutos, jossa vanhat perinteet vaikuttavat vahvana, on monen toimenpiteen summa, ja koulutus on toki vain osa toimista matkalla kohti lapsen oikeuksien laajamittaista toteutumista.

Kehityssuunta lapsen oikeuksien tunnistamistyössä on kuitenkin ollut oikea. Esimerkiksi Suomen Olympiakomitea on ottanut urheiluyhteisön vastuullisuusohjelman yhdeksi perustaksi lapsen oikeuksien sopimuksen.²⁰¹ Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta on katsonut, että lapsen oikeudet kuuluvat urheilun eettiseen ja kestävään perustaan, ja että lapsioikeudellisen näkökulman tulisi tavoittaa koko urheilun kenttä.²⁰² Myös kansallisen

¹⁹⁷ Hakalehto 2019, s. 33

¹⁹⁸ Ihmisoikeusliitto 2022

¹⁹⁹ CRC/C/FIN/CO/4 kohta 19

²⁰⁰ Hakalehto 2019, s. 431

²⁰¹ Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2020–2024

²⁰² Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan webinaari: Paneelikeskustelu 1:00 ja Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2020

lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpiteenä on kartoittaa keinoja lisätä harrastustoiminnan toimijoiden pedagogista osaamista sekä tietämystä lapsen oikeuksista, kehityksestä ja ikävaiheista.²⁰³

4.2 Asiaan puuttuminen lainsäädännön keinoin

Hakalehdon mukaan lapsille turvattujen perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen edellyttää sääntelyä ja valtion keskeisin väline varmistaa lapsen oikeuksien toteutuminen on lainsäädäntö. Esimerkiksi lapsen osallisuusperiaatteen toteutuminen käytännössä edellyttäisi toimintaympäristökohtaista lainsäädäntöä. Sääntelyn tulisi olla sellaista, että sillä pyritään varmistamaan oikeuksien konkreettinen toteutuminen lapsen elämässä. Toki Hakalehdon mukaan kaikkiin lapsen elämän epäkohtiin ei voida vaikuttaa oikeudellisin keinoin ja hänen mukaansa joskus juridiikalta saatetaankin odottaa liikoja lapsen hyvinvoinnin toteuttajana. Lopulta kuitenkin lapsen oikeudelliseen asemaan liittyvien erityispiirteiden hahmottaminen ja lasten oikeuksiin liittyvien velvoitteiden systemaattinen sisällyttäminen lainsäädäntöön ja hallintokäytäntöihin vahvistaa lasten hyvinvointia ja nostaa heidät oikeudellisesti tasarvoisiksi aikuisten kanssa.²⁰⁴ Myös lapsen oikeuksien komitean mukaan LOS:n sopimusvaltioiden tulisi ottaa käyttöön lakeja, määräyksiä ja ohjeita sekä varata määrärahoja sen takaamiseksi, että kansalaisyhteiskunnankin jäsenet noudattavat lapsen harrastusoikeuden turvaavan LOS:n 31 artiklan määräyksiä.²⁰⁵

Urheilun näkökulmasta yleisen lainsäädännön soveltaminen urheilun erityiskysymyksiin voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin lopputuloksiin.²⁰⁶ Osa tutkijoista kuitenkin katsoo, ettei alaikäisen oikeusaseman parantaminen tai selkeyttäminen urheilussa vaadi erillistä lakia. Esimerkiksi Halila katsoo, että useat eri seikat puhuvat lainsäädäntötoimiin ryhtymistä vastaan. Juuri alaikäisten kohdalla erityinen nuorisolaki olisi hajanainen, sillä sen säännökset jakautuisivat usean oikeudenalueen kesken ja koskisivat pääosin vain yksittäisiä kysymyksiä. Halila ei myöskään näe tarpeelliseksi sitä, että alaikäisten urheilemista koskevia säännöksiä lisättäisiin jo olemassa oleviin lakeihin. Sellainen ei palvelisi sääntelyn johdonmukaisuudelle asetettavia vaatimuksia. Johtopäätöksensä Halila toteaa, että

²⁰³ Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma 2021, toimenpide 22

²⁰⁴ Hakalehto 2019, s.2–3, 58, 90

²⁰⁵ CRC/C/GC/17 kohta 57.b)

²⁰⁶ Halila 2006, s. 5

erillissäätelystä on syytä pidättäytyä ja alaikäisten urheilemiseen liittyviä oikeuskysymyksiä on tyydyttävä yleisen lainsäädännön perusteella systematisoimaan ja tulkitsemaan.²⁰⁷ Kiteytyksenä perusteluille voi juristi Mirjam Aranevan sanoin todeta: ”Lakimuutokset eivät tee maailmaa paremmaksi, jos niitä ei osata soveltaa oikein ja lapsen edun mukaisesti.”²⁰⁸ Myös Hakalehto on todennut, että elleivät lasten oikeuksiin kohdistuvat valmiudet ole riittäviä, lasten oikeuksien toteutumisen on turha odottaa siirtyvän lakitekstistä lasten arkeen.²⁰⁹

Viime vuosina lapsioikeustutkimuksessa on myös yleisesti kritisoitu näkemystä, jonka mukaan oikeudet olisivat tehokkain keino parantaa lasten asemaa yhteiskunnassa. Tätä on perusteltu sillä, että lapsiin liittyvien asioiden juridisoiminen lisää vastakkainasettelua lasten ja vanhempien välillä sekä vaikuttaisi kielteisesti perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Sen sijaan tulisi korostaa aikuisen velvollisuuksia huolehtia lasten hyvinvoinnista. Joidenkin tutkijoiden mukaan keskiössä ei siten tulisi olla lapsen oikeus vaatia oikeuksiaan.²¹⁰ On kysytty tarvitsevatko lapset omia oikeuksia vai voitaisiinko lasten hyvinvoinnista huolehtia aikuisille osoitetuilla velvollisuuksilla. Sääntelyä vastustavat ovat katsoneet, että esimerkiksi hoidon ja huolenpidon sääntelemine ja valvominen johtaisivat vapaan ja yksilöllisen luonteen menettämiseen.²¹¹

Kuten urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja tarkasteltaessa on tullut ilmi, lapsen asemaa ja oikeuksia urheilussa voidaan tarkastella lapsioikeudellisten periaatteiden kautta. Lapsioikeuden periaatteet tulee ulottaa ratkaisutoimintaan ja LOS:n toteuttaminen käytännön toimintaan. Myös urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta on katsonut, että urheilussa toimivien tukena toimii LOS:n lisäksi tasa-arvolaki, rikoslaki, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä, laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä sekä liikuntalaki.²¹² Jo olemassa olevien instrumenttien sisältöjen ulottaminen käytäntöön vaatii aktiivisuutta kaikilta urheilussa toimivilta. Lapsen oikeuksien sopimus takaa lapselle oikeuksia, jotka tulisi huomioida myös

²⁰⁷ Halila 2006, s. 58

²⁰⁸ Juristiuutiset 2022

²⁰⁹ Hakalehto 2019, s. 432

²¹⁰ Hakalehto 2019, s. 32

²¹¹ Toivonen – Pollari 2021, s. 99

²¹² Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2020

urheilutoiminnassa. Oikeuksien saaminen käytäntöön ei onnistu ilman urheilussa toimivien aikuisten toimia sekä oikeuksien systemaattista valvontaa ja seurantaa.

4.3 Valvonta

Ihmisoikeusliiton mukaan viranomaisten tulisi valvoa paremmin lasten oikeuksien toteutumista urheilussa. Ihmisoikeusliitto korostaa, ettei valvonta saa jäädä yksinomaan urheilutahojen vastuulle.²¹³ On tärkeää, että viranomaiset valvovat lapsen edun toteutumista, sillä lapsi on puuttuvan oikeustoimikelpoisuutensa vuoksi jo lähtökohtaisesti heikoin osapuoli tilanteessa, jossa aikuisten ja yhteiskunnan edut ovat keskenään ristiriidassa lapsen edun kanssa eikä lapset itse kykene valvomaan oikeuksiaan.²¹⁴

Lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut Suomea siitä, ettei Suomessa ole yhtään tahoa, jonka kokonaisvastuuna olisi seurata ja valvoa lasten oikeuksien toteutumista.²¹⁵ Lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista tulee valvoa kansallisella tasolla. Lapsen oikeuksien komitean mukaan jokaisen sopimusvaltion tulee valvoa, että lapsen etu on ensisijainen kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa. Valvonnan tulee kattaa sekä omavalvonta, että itsenäisten viranomaisten, akateemisten tahojen, nuorisoryhmien ja järjestöjen valvonta. Valvontaan liittyy myös hyvin keskeisesti lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumista koskevan tiedon kerääminen ja kerätyn tiedon analysointi.²¹⁶ Ulkopuolisen valvonnan lisäksi seurat ja lajiliitot voisivat ottaa käyttöönsä myös sisäistä arviointia ja toteuttaa systemaattista lapsivaikutusten arviointia tehdessään päätöksiä ja asettaessaan uutta itsesääntelyä.

4.4 Ohjausmekanismit

Urheiluun voidaan vaikuttaa myös rahoituksen keinoin, tarkemmin rahoitukselle annettavin edellytyksin. Valtiojohtoisen liikuntapolitiikan tärkeänä instrumenttina ovat valtionapujen lupaehdot, mikä vaikuttaa urheilun autonomian kaventumiseen julkiseen rahoitukseen siirryttäessä. Julkinen valta haluaa sitoa urheilun toimijat noudattamaan urheilun eettisiä arvopäämääriä. Halilan mukaan mitä tarkemmin valtionapu on sidottu urheilun

²¹³ Ihmisoikeusliitto 2022

²¹⁴ Hakalehto 2019, s.31, 69

²¹⁵ CRC/C/FIN/CO/4, kohta 15

²¹⁶ Hakalehto 2019, s. 59–60

arvopäämääriin, sitä enemmän valtionapupäätösten hienosäätö teettää työtä, jonka myötä valtiovalta joutuu ottamaan julkisesti kantaa urheilun arvoista käytävään keskusteluun.²¹⁷ Aine taas näkee asian hieman positiivisemmassa valossa katsomalla valtionavustukset keskeisenä instrumenttina urheilun eettisen perustan vahvistamiseksi. Aine katsoo myös kunnilla olevan merkittävä asema urheilun eettisen perustan vahvistamisessa sen jakaessa tukia.²¹⁸

Yleislakina urheilun valtionavustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001). Liikuntaan kytkettyjä määrärahoja sääntelevät erityisesti liikuntalaki (390/2014) sekä valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä (550/2015). Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää urheiluseuroille avustuksia seuratoiminnan kehittämiseen, joka on tarkoitettu lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen lisäämiseen ja monipuolisen organisoidun liikunnan kehittämiseen. Avustus on harkinnanvarainen ja sen myöntämisessä arvioidaan useita seikkoja. Hakemusten arvioinnissa voidaan esimerkiksi katsoa eduksi, jos hanke edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa.²¹⁹ Lapsen oikeuksien edistäminen sitomalla valtionavun myöntäminen lapsen oikeuksia edistäviin konkreettisiin toimenpiteisiin olisi tutkimuskohteena laaja ja mielenkiintoinen. Valtionavun myöntämistä kun ei yhdistymisvapauden vuoksi ole mahdollista sitoa mihin tahansa perusteeseen.²²⁰ Kuitenkin tällä hetkellä lajiliittojen valtionapukelpoisuutta ja järjestöjen valtionavustuksen määrää harkittaessa tulee huomioida miten järjestö toteuttaa kansainvälisiä velvoitteitaan. Kansainvälisillä velvoitteilla tarkoitetaan kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia sekä lapsen oikeuksien yleissopimusta.²²¹ Erillinen ja laajempi kysymyksensä kuitenkin on, miten asiaa arvioidaan ja millainen kynnys lapsen oikeuksien yleissopimuksen toteuttamiselle on asetettu.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tuloksia on esitetty urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen käsittelyn yhteydessä. Yhteenvedona voidaan vielä tiivistää seuraavaa: Alaikäisten kohdalla merkittävin asiaryhmä, joista UOL oli antanut ratkaisunsa, oli yhdistysten päätökset, joiden

²¹⁷ Halila 2006, s. 47–48

²¹⁸ Aine 2022, s. 29–32

²¹⁹ OKM: Avustukset: Avustus seuratoiminnan kehittämiseen (seuratuki) 2024

²²⁰ Halila 2006, s. 124

²²¹ HE 190/2014 vp, s. 22

alaryhmistä eniten ratkaisuja UOL oli antanut kurinpitoseuraamuksista ja yhdistyksen päätöksen sääntöjen vastaisuudesta. Kurinpitoseuraamuksia koskevat tapaukset koskivat suurimmaksi osaksi määrättyä pelikieltoa. Kurinpidossa UOL korosti kurinpitomenettelyn kohteeksi joutuneen kuulemista. Kyse on tärkeästä periaatteesta kurinpidossa, oli kyse alaikäisestä tai täysi-ikäisestä urheilijasta. Alaikäisten osalta myös kurinpitoon johtaneen teon kohteena olevaa alaikäistä olisi hyvä kuulla, joskaan tällaisen kuulemisen laiminlyönti ei muodostu kurinpitopäätöksen kumoavaksi seikaksi. Lapsen osallisuuden lisäksi kurinpidossa tärkeäksi muodostui oikeusturvan toteutuminen ja kurinpidollisen laillisuusperiaatteen noudattaminen. Alaikäistä koskevat erityispiirteet korostuivat etenkin kurinpitoon johtaneen teon kohteena olevien alaikäisten suojelunäkökohtien arviointina sekä sen arviointina siitä, millaista oman käytöksensä ja menettelynsä arviointia alaikäiseltä voitiin odottaa.

Yhdistyksen päätöksen sääntöjen vastaisuutta koskevissa tapauksissa merkittävä alaryhmä on alaikäisten seurasiirtojen rajoittamista koskeva ratkaisukäytäntö. Ratkaisuissa korostui erityisesti lapsen harrastusoikeuden arviointi ja rajoitettiin sitä perusteettomasti tai kohtuuttomasti seurasiirto kieltämällä. Seurasiirtojen osalta näkyi vahvasti seuran tai lajiliiton sääntöjen sivuuttaminen lapsioikeudellisista lähtökohdista kohtuuttomaksi katsotuissa tapauksissa. Yhdistyksen päätöksiin kuuluvaan tapausryhmään kuuluivat myös erottamien yhdistyksen jäsenyydestä, josta UOL oli antanut vain kaksi ratkaisua. Niissä oli nähtävillä lapsen harrastusoikeuden arviointi, mutta enemmän arviointia käytiin menettelystä asian taustalla. Neljäntenä alaryhmänä oli vielä jäsenoikeuksien rajoittaminen, joissa korostettiin valmentajan harkintavaltaa ja yhdistysautonomiia. Päätöksiä kuitenkin arvioitiin sitä vasten, olivatko ne perustuneet urheilullisiin seikkoihin ja oliko seura huomionut lapsen harrastusoikeuden ja yhdenvertaisuuden. Myös lapsen etua arvioitiin tuoreimmissa tapauksissa ja lapsen edun toteutumisen välttämättömäksi seikaksi asetettiin lapsen oman mielipiteen selvittäminen.

Arvokilpailuvalintojen osalta korostuivat alaikäisen oikeusturvaodotukset ja vaatimus korostuneemmasta valinnan pysyvyydestä, kun kyse on alaikäisistä. Lisäksi lapsille on annettava mahdollisuus lausua mahdollisesta valinnan oikaisupäätöksestä. Mikäli lapsi jätetään valitsematta arvokilpailuihin urheilullisin syin, ei päätös rajoita lapsen harrastusoikeutta kielletyllä tavalla. Lapsen erityisasema on huomioitu hyvin konkreettisella tasolla lautakuntakulujen korvaamista koskevissa asioissa, joissa UOL on määrännyt

asianosaiset kärsimään omat kulunsa, vaikka alaikäinen olisi hävinnyt juttunsa. Tämä edellyttää, ettei alaikäinen ole itse käyttäytynyt moitittavalla tavalla.

Yleisesti UOL:n ratkaisuihin on havaittavissa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen turvaamien oikeuksien huomioiminen, joskin sopimus on nimellisesti mainittu vain muutamissa tapauksissa. UOL kykenee ratkaisukäytännöllään juurruttamaan urheiluympäristöön periaatteita, joita aiemmin ei ole välttämättä noudatettu, joten UOL voisi toimia väylänä lapsioikeudellisten periaatteiden noudattamisen vakiintumiselle urheiluelämässä. 2020-luvulle siirryttäessä onkin havaittavissa tällaista kehityssuuntaa UOL:n ratkaisuihin siinä muodossa, että se on asettanut LOS:n ratkaisujen lähtökohdaksi. Joskin UOL nosti jo 2004 useasti siteeratusta ratkaisussaan UOL 1/2004, että kaikissa lapsia koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon lapsen etu, lapsen oma mielipide on selvitettävä ja sitä on mahdollisuuksien mukaan kunnioitettava. UOL siis katsoi, että lapsen edun ja osallisuuden periaate on huomioitava myös urheiluseurojen toiminnassa ja yhdenvertainen kohtelu on korostuneen merkityksellinen lapsia koskevassa päätöksenteossa. Lapsen osallisuuden periaate ei ole kuitenkaan aikaisemmassa ratkaisukäytännössä muodostunut ehdottomaksi menettelylliseksi vaatimukseksi tai lapsen edun arviointiin ei UOL ole kaikissa alaikäisiä koskevissa tapauksissa ryhtynyt. UOL:n ratkaisuihin lapsen edun sisältö onkin usein muodostunut muiden oikeuksien kuten harrastusoikeuden toteutumisesta.

Kaikkiaan lapsen oikeuksien täysimääräinen toteutuminen on olennainen osa urheiluharrastuksia, tapahtuipa lapsen harrastaminen millä tasolla tai minkä lajin parissa tahansa. Lasten oikeudet tulisivat ottaa keskiöön kaikissa lasten harrastuksissa, ja seurojen ja lajiliittojen tulisi kouluttaa vapaaehtoisia tunnistamaan ja toteuttamaan näitä oikeuksia. Myös lasten vanhemmillä on tärkeä rooli lapsen oikeuksien toteuttajana. UOL:n ratkaisut antavat kiinnostavan tutkimuspohjan, mutta lapsioikeudellisesta näkökulmasta tutkittavaa piisaisi myös urheiluseuratoiminnan arjessa ja UOL:n toimivallan ulottumattomissa olevissa seikoissa.